

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om intressebevakningsfullmakt och till lag om ändring av lagen om förmyndarverksamhet

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att det stiftas en lag om intressebevakningsfullmakt. Med hjälp av en intressebevakningsfullmakt kan en person i förväg ordna skötseln av sina angelägenheter för den händelse att han eller hon senare på grund av sjukdom eller psykiska störningar eller av någon annan orsak förlorar förmågan att sköta sina angelägenheter själv.

Det är fullmaktsgivaren själv som bestämmer vilka ärenden som fullmakten skall gälla. Fullmäktigen kan ges rätt att företräda fullmaktsgivaren både i dennes ekonomiska angelägenheter och i frågor som gäller hans eller hennes person.

Fullmakten skall upprättas skriftligen i samtidig närvaro av två ojäviga vittnen. När fullmaktsgivaren blivit i huvudsak oförmögen att sköta de angelägenheter som fullmakten gäller, kan fullmäktigen be förmyndarmyndigheten fastställa fullmakten. Fullmakten träder i kraft när förmyndarmyndigheten har fastställt den.

Enligt förslaget skall förmyndarmyndigheten övervaka fullmäktigens verksamhet. Fullmaktsgivaren kan genom bestämmelser i fullmakten i vissa avseenden själv bestämma hur mycket fullmäktigens verksamhet skall övervakas. Om fullmaktsgivaren så beslutar, kan de bestämmelser i lagen om förmyndarverksamhet vilka gäller behovet av tillstånd för rättshandlingar som företas för huvudmannens räkning och skyldigheten att redovisa för skötseln av uppdraget till förmyndarmyndigheten tillämpas på fullmäktigen.

I propositionen föreslås dessutom ändringar i lagen om förmyndarverksamhet. Förmyndarmyndighetens behörighet utvidgas enligt förslaget till att omfatta ärenden som gäller ändring av intressebevakarens uppdrag, förordnande om att uppdraget skall upphöra och skiljande av intressebevakaren från uppdraget på hans eller hennes egen be-

gäran. I propositionen föreslås också att bestämmelserna om sökande av ändring i förmyndarmyndighetens beslut i ärenden som gäller förordnande av intressebevakare skall ses över. I stället för att anföra besvär hos förvaltningsdomstol skall man enligt förslaget föra ärenden av detta slag till tingsrätten för prövning. Bestämmelserna om intressebevakarens jävighet preciseras och de bestämmelser som gäller förmyndarmyndighetens tillstånd för rättshandlingar som intressebevakaren företar ses över så att tillstånd krävs bland annat om intressebevakaren har för avsikt att bevilja penninglån av huvudmannens medel. I syfte att jämna ut förmyndarmyndigheternas arbete på ett ändamålsenligt sätt föreslås ett bemyndigande enligt vilket det genom förordning av inrikesministeriet kan föreskrivas att i förordningen namngivna förmyndarmyndigheter skall överföra granskningsuppgifter för att skötas av andra förmyndarmyndigheter. Dessutom föreslås vissa andra smärre ändringar i lagen.

I propositionen föreslås också smärre ändringar i de bestämmelser i rättegångsbalken och förvaltningsprocesslagen vilka gäller domstolens rätt att på tjänstens vägnar förordna en intressebevakare för en part i en rättegång.

Lagarna föreslås träda i kraft cirka sex månader efter det att de har antagits och blivit stadfästa. I lagen om förmyndarverksamhet föreslås dock att bestämmelsen med bemyndigandet att genom förordning utfärda bestämmelser om överföring av granskningsuppgifter skall träda i kraft så snart som möjligt efter det att lagen har antagits och blivit stadfäst. Också de föreslagna ändringarna i rättegångsbalken och förvaltningsprocesslagen avses träda i kraft så snart som möjligt efter det att lagarna har antagits och blivit stadfästa.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLLSFÖRTECKNING.....	2
ALLMÄN MOTIVERING.....	4
1. Nuläge	4
1.1. Förmynderskapslagstiftningen	4
1.2. Antalet ärenden inom förmyndarverksamheten	4
1.3. Intressebevakning med stöd av fullmakt	5
1.3.1. Lagstiftning och praxis.....	5
1.3.2. Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i utlandet.....	5
2. Bedömning av nuläget	8
2.1. Uppföljning av förmynderskapslagstiftningsreformen	8
2.2. Arbetets fördelning mellan magistraterna	8
2.3. Intressebevakning med stöd av fullmakt	9
3. Målsättning och de viktigaste förslagen.....	10
3.1. Revidering av lagen om förmyndarverksamhet.....	10
Vidsträcktare behörighet för förmyndarmyndigheten	10
Ansökan om rättelse i vissa av förmyndarmyndighetens beslut	10
Precisering av jävsgrunderna.....	10
Översyn av tillståndsbestämmelserna	10
Utjämnning av arbetet förmyndarmyndigheterna emellan.....	11
Övriga ändringsförslag	11
3.2. Bestämmelser om intressebevakningsfullmakt	11
Intressebevakningsfullmakt.....	11
Intressebevakningsfullmaktens innehåll	11
Upprättande av intressebevakningsfullmakt	12
Ikraftträdandet av en intressebevakningsfullmakt	12
Övervakning av fullmäktigens verksamhet	13
Intressebevakningsfullmaktens upphörande	13
Intressebevakningsfullmaktens förhållande till den fullmakt som avses i rättshandlingslagen	14
4. Propositionens konsekvenser	14
4.1. Konsekvenser för myndigheterna	14
Ändringarna i lagen om förmyndarverksamhet.....	14
Bestämmelserna om intressebevakningsfullmakt.....	15
4.2. Ekonomiska konsekvenser	15
4.3. Samhälleliga konsekvenser	16
5. Beredningen av propositionen	16
DETALJMOTIVERING.....	17
1. Lagförslag.....	17
1.1. Lag om intressebevakningsfullmakt	17
1 kap. Allmänna bestämmelser.....	17

2 kap.	Upprättande och utfärdande av en intressebevakningsfullmakt	19
3 kap.	Ikraftträdande, upphörande och återkallelse av en intressebevakningsfullmakt	22
4 kap.	Fullmaktsgivarens och fullmäktigens ställning	26
5 kap.	Fastställelse och registrering av en intressebevakningsfullmakt och av dess återkallelse	32
6 kap.	Övervakning av fullmäktigens verksamhet	36
7 kap.	Bestämmelser som hör till området för den internationella privaträtten	40
8 kap.	Särskilda bestämmelser	43
1.2.	Lagen om förmyndarverksamhet	47
1.3.	Rättegångsbalken	58
1.4.	Förvaltningsprocesslagen	58
2.	Närmare bestämmelser och föreskrifter	58
3.	Ikraftträdande	59
4.	Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	59
LAGFÖRSLAGEN		61
	om intressebevakningsfullmakt	61
	om ändring av lagen om förmyndarverksamhet	72
	om ändring av 12 kap. 4 a § i rättegångsbalken	77
	om ändring av 19 a § i förvaltningsprocesslagen	78
BILAGA		79
PARALLELLTEXTER		79
	om ändring av lagen om förmyndarverksamhet	79
	om ändring av 12 kap. 4 a § i rättegångsbalken	91
	om ändring av 19 a § i förvaltningsprocesslagen	92
BILAGA		93
FÖRORDNINGSGRANSUTKAST		93
	om ändring av förordningen om förmyndarverksamhet	93

ALLMÄN MOTIVERING

1. Nuläge

1.1. Förmyndarskapslagstiftningen

Totalreformen av förmyndarskapslagstiftningen trädde i kraft den 1 december 1999. I samband med reformen överfördes uppgifterna inom förvaltningen av förmyndarverksamheten från kommunerna till staten. Kommunernas förmyndarnämnder lades ned och deras uppgifter samt de uppgifter inom förvaltningen av förmyndarverksamheten som tingsrätterna svarade för överfördes till de nya förmyndarmyndigheterna, det vill säga magistraterna. Magistraterna övervakar intressebevakarnas verksamhet, beviljar dem tillstånd att företa vissa rättshandlingar för sina huvudmäns räkning och för register över förmyndarskapsärenden. Kommunerna ansvarar för produktionen av intressebevakningstjänster på sitt område, om inte magistraten och kommunen avtalar om något annat.

Enligt lagen om förmyndarverksamhet (442/1999) kan en intressebevakare förordnas för en myndig person som behöver stöd i

skötseln av sina angelägenheter. Intressebevakaren förordnas i allmänhet av tingsrätten. I samband med reformen gavs dock också magistraterna behörighet att förordna en intressebevakare för den som har förmåga att förstå sakens betydelse och som själv begär att en intressebevakare skall förordnas. Möjligheten enligt den tidigare lagen att omyn-digförklara en person har i lagen om förmyndarverksamhet ersatts med möjligheten att begränsa en persons handlingsbehörighet. Handlingsbehörigheten kan begränsas gradvis, med andra ord i varje enskilt fall så mycket som det behövs för att trygga personens intressen.

1.2. Antalet ärenden inom förmyndarverksamheten

Följande statistik beskriver utvecklingen i fråga om antalet ärenden inom förmyndarverksamheten sedan lagen om förmyndarverksamhet trätt i kraft.

Tabell 1. Antalet intressebevakningsuppdrag för vilka intressebevakaren är skyldig redovisa till magistraten:

År	2000	2002	2004	2005
Antal	44 000	51 600	56 000	58 400

Tabell 2. I tingsrätterna avslutade ärenden som gällt förordnande av intressebevakare

med anledning av försvagat psykiskt tillstånd:

År	2000	2001	2002	2003	2004
Antal	5 520	6 377	5 887	5 607	6 009

Tabell 3. Antalet huvudmän som företräds av allmänna intressebevakare:

År	2000	2001	2002	2003	1.3.2004	1.3.2005
Antal	15 200	18 350	20 200	22 200	24 300	26 500

Av statistiken kan utläsas att antalet ärenden inom förmyndarverksamheten har ökat kontinuerligt. En orsak till denna utveckling är sannolikt den åldrande befolkningen. Ökningen kan eventuellt också förklaras av att reformen medverkat till att sådana personer kommit att få en intressebevakare som också tidigare varit i behov av intressebevakning men som inte förordnats en godeman. Utöver dessa omständigheter kan det också finnas andra faktorer som förklarar ökningen.

1.3. Intressebevakning med stöd av fullmakt

1.3.1. Lagstiftning och praxis

I gällande lag finns det inga särskilda bestämmelser om fullmakt i syfte att trygga skötseln av fullmaktsgivarens ekonomiska angelägenheter, när fullmaktsgivaren själv förlorat förmågan att sköta dem. På en fullmakt som ges i ett sådant syfte tillämpas således de allmänna bestämmelserna om fullmakt i 18 kap. i handelsbalken och 2 kap. i lagen om rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (228/1929), nedan *rättshandlingslagen*. Några uppgifter om hur ofta fullmakt getts i uttryckligen detta syfte finns inte. I praktiken torde det vara rätt sällsynt.

En giltig fullmakt förutsätter att fullmaktsgivaren har rättshandlingsförmåga. Fullmakten fortsätter dock att gälla också om fullmaktsgivaren efter bemyndigandet på grund av försvagad hälsa eller av någon annan orsak i praktiken förlorar förmågan att sköta sina angelägenheter. Om fullmaktsgivarens handlingsbehörighet begränsas med stöd av lagen om förmyndarverksamhet, har en rättshandling som företas av fullmäktigen dock enligt 22 § i rättshandlingslagen inte någon annan verkan än den skulle ha haft om fullmaktsgivarens själv hade företagit den.

Enligt 18 kap. 1 § i handelsbalken är fullmäktigen skyldig att redovisa för skötseln av sitt uppdrag. Redovisningen skall göras till fullmaktsgivaren eller efter fullmaktsgivarens död till dennes rättsinnehavare. Fullmäktigens verksamhet övervakas i allmänhet inte av någon annan än fullmaktsgivaren själv.

Med en fullmakt som getts för den händelse att fullmaktsgivaren förlorar sin handlingsförmåga kan man, när det gäller skötseln av andra än ekonomiska angelägenheter, jämställa ett så kallat vårdtestamente. När en laglig företrädare eller en nära anhörig eller någon annan närstående ger sitt samtycke till vård och behandling av en patient som uppnått myndighetsåldern, men på grund av mental störning eller psykisk utvecklingsstörning eller av någon annan orsak inte själv kan fatta beslut om vården eller behandlingen, skall denne, enligt 6 § 3 mom. i lagen om patientens ställning och rättigheter (785/1992), beakta patientens tidigare uttryckta vilja.

1.3.2. Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i utlandet

I flera länder man byggt upp eller håller på att bygga upp reglering av hur en människa själv kan bereda sig för eventuella framtida begränsningar i sin handlingsförmåga och arrangera skötseln av sina angelägenheter för den händelse att en sådan situation uppstår. Också Europarådet har gett en rekommendation där man beaktar att sådana arrangemang kan vidtas.

Europarådets rekommendation. Enligt den sjunde punkten i den andra principen i Europarådets rekommendation nr R (99) 4 om det rättsliga skyddet för hjälpbehövande vuxna bör medlemsstaterna överväga behovet av att möjliggöra och reglera olika rättsliga arrangemang som den hjälpbehövande själv kan vilja åstadkomma i förväg medan han eller hon ännu har sin rättsliga handlingsförmåga intakt. Enligt den förklarande rapporten till rekommendationen kan de rättsliga arrangemang som nämns i rekommendationen avse exempelvis fullmakter som ges med tanke på eventuell förlust av rättshandlingsförmåga.

Sverige. I Sverige finns det inga gällande bestämmelser om bemyndigande med tanke på förlust av handlingsförmåga. I ett betänkande som publicerades år 2004 (SOU 2004:112) ingår dock ett lagförslag med bestämmelser om sådan fullmakt (*framtidfullmakt*).

I betänkandet föreslås att det till avtalslagen fogas en bestämmelse om att en i avtals-

lagen avsedd fullmakt förfaller när fullmaktsgivaren förlorar sin handlingsförmåga. Enligt bestämmelsen har en rättshandling som fullmäktigen företar efter att fullmaktsgivaren blivit varaktigt och i huvudsak oförmögen att sköta sina ekonomiska angelägenheter ingen annan verkan än den skulle ha haft om fullmäktigen själv hade företagit den. Genom lag skall enligt förslaget utfärdas bestämmelser om ett särskilt bemyndigande som fortsätter att vara i kraft även om fullmaktsgivaren förlorar sin handlingsförmåga.

Enligt lagförslaget är framtidsfullmakten ett bemyndigande att företräda fullmaktsgivaren när denne på grund av psykisk störning, sjukdom, skada eller av någon liknande orsak i huvudsak blivit varaktigt oförmögen att sköta de angelägenheter som fullmakten gäller. Fullmakten skall upprättas skriftligen och fullmaktsgivaren skall underteckna den i samtidig närvaro av två ojäviga vittnen. Det är fullmäktigens sak att avgöra när fullmaktsgivaren har förlorat sin handlingsförmåga så att fullmakten träder i kraft. Fullmäktigen skall i regel underrätta fullmaktsgivaren och dennes närstående om fullmaktens ikraftträdande och dess innehåll. Om fullmaktsgivaren återfår sin handlingsförmåga när fullmakten har trätt i kraft, förfaller fullmakten. Fullmäktigen är på begäran av förmyndarmyndigheterna skyldig att lämna information och redovisa för skötseln av sitt uppdrag.

Norge. Inte heller i Norge finns det några gällande bestämmelser om fullmakt för den händelse att fullmaktsgivaren förlorar sin handlingsförmåga. I Norge pågår det beredning av en omfattande reform av förmynderskapslagstiftningen i fråga om vilken ett betänkande har publicerats år 2004 (NOU 2004:16). I betänkandet föreslås att den nya förmynderskapslagen skall innehålla bestämmelser om fullmakt som utfärdas med tanke på förlust av handlingsförmåga. Det regleringsförslag som ingår i betänkandet har i huvudsak samma innehåll som det ovan beskrivna svenska förslaget.

Danmark. I Danmark finns det inga gällande bestämmelser om fullmakt för den händelse att fullmaktsgivaren förlorar sin handlingsförmåga och veterligen pågår det inte heller någon beredning av sådan lagstiftning.

Tyskland. Enligt den tyska rätten förblir en fullmakt i kraft även om fullmaktsgivaren senare förlorar sin rättshandlingsförmåga. Det finns ingen allmän lag om fullmakt för den händelse att fullmaktsgivaren förlorar handlingsförmågan. I anslutning till annan lagstiftning finns dock bestämmelser om sådana fullmakter.

För det första föreskrivs uttryckligen att fullmakten är förstahandsalternativet framom ett intressebevakarförordnande (*Betreuer*). Enligt 1896 § i den civila lagboken är det inte nödvändigt att förordna en intressebevakare för en myndig person om hans eller hennes angelägenheter kan skötas lika bra av en fullmäktig eller andra biträden. Dessutom är det enligt paragrafen möjligt att förordna en intressebevakare som bara har till uppgift att utöva huvudmannens rättigheter i förhållande till fullmäktigen.

Vid ingången av juli månad år 2005 trädde en reform av den förmynderskapsrättsliga lagstiftningen i kraft i Tyskland. Ett av de huvudsakliga målen med reformen var att stärka självbestämmanderätten för personer som saknar handlingsförmåga. En fullmakt som utfärdas för den händelse att fullmaktsgivaren förlorar sin handlingsförmåga (*Vorsorgsgevollmacht*) betraktas enligt reformen som det huvudsakliga redskapet för att främja självbestämmanderätten. Fullmaktens form och innehåll regleras inte i lagen. Enligt justitieministeriets anvisningar skall fullmakten upprättas skriftligen, tid och plats för upprättande av fullmakten skall anges i den och den skall vara egenhändigt undertecknad av fullmaktsgivaren. Dessutom rekommenderas att en notarie skall intyga fullmaktens riktighet. Notariens intyg är i vissa fall ett absolut krav, exempelvis om fullmakten gäller överlåtelse av fastighet.

Innehållet i fullmakten kan variera beroende på vad fullmakten skall gälla. Den kan bland annat gälla ekonomiska angelägenheter eller sjuk- och hälsovård, eller vardera. För medicinska åtgärder som är förknippade med fara för liv eller allvarligt och varaktigt men för hälsan behövs dock förutom fullmäktigens samtycke även förmyndarmyndighetens tillstånd. För att fullmäktigen skall kunna ge ett giltigt samtycke till åtgärder av nämnda slag förutsätts dessutom att fullmakten har

upprättats skriftligen och att den uttryckligen gäller samtycke till medicinska åtgärder.

Det finns auktoriserade intressebevakningssammanslutningar (*Betreuungsverein*) som bland annat har till uppgift att bistå vid upprättande av fullmakter. Dessutom bistår dessa sammanslutningar och förmyndarmyndigheterna vid behov fullmäktigen i dennes uppdrag.

Sedan mars 2005 har en fullmakt med tanke på handlingsförmåga kunnat registreras i ett riksomfattande register. Registreringen är frivillig, men enligt lag skall notarien vid bestyrkande av fullmaktens riktighet upplysa fullmaktsgivaren om möjligheten att registrera fullmakten.

England och Wales. I flera angloamerikanska rättsordningar finns det särskilda bestämmelser om fullmakt i händelse av handlingsförmåga (England och Wales, Skottland, Australien, Kanada, Nya Zeeland och Förenta staterna). Nedan granskas gällande reglering och den redan godkända nya lagen i England och Wales.

Huvudregeln enligt rättsordningen i England och Wales är att en fullmakt förfaller när fullmaktsgivaren förlorar sin rättshandlingsförmåga. En lag som trädde i kraft 1986 (*The Enduring Powers of Attorney Act*) möjliggör dock utfärdandet av särskilda fullmakter som fortsätter att vara i kraft också när att fullmaktsgivaren förlorar sin rättshandlingsförmåga.

Enligt gällande lag skall en fullmakt som utfärdas för den händelse att fullmaktsgivaren förlorar sin handlingsförmåga utfärdas på en för ändamålet fastställd särskild blankett. Både fullmaktsgivaren och fullmäktigen skall underteckna fullmakten i närvaro av ett vittne. När fullmäktigen har anledning att tro att fullmaktsgivaren förlorat eller håller på att förlora sin handlingsförmåga skall fullmäktigen ansöka om registrering av fullmakten hos domstol. Före ansökan skall fullmäktigen underrätta fullmaktsgivaren och vissa närstående till denne om sin avsikt att ansöka om registrering. Fullmaktsgivaren och dennes närstående har möjlighet att inom utsatt tid meddela domstolen att de motsätter sig registrering av fullmakten. Motståndet kan exempelvis grunda sig på att fullmakten inte är giltig, att registreringsansökan är alltför tidig

eftersom fullmaktsgivaren ännu inte börjat förlora sin handlingsförmåga eller att den som utsetts till fullmäktig inte är lämplig för uppdraget. Motsätter sig fullmaktsgivaren eller en närstående person registreringen, skall domstolen pröva grunderna för detta motstånd och förkasta ansökan om det är motiverat. Om ingen motsatt sig registrering eller domstolen anser att motståndet är obefogat, skall den registrera fullmakten.

Efter registreringen sker i princip ingen övervakning av fullmäktigen, men enligt allmänna regler är denne dock bokföringskyldig. I fullmakten kan exempelvis också förordnas att fullmäktigen är skyldig att redovisa periodiskt för sitt uppdrag till någon namngiven person.

Efter registreringen har fullmaktsgivaren inte befogenhet att återkalla fullmakten. Domstolen kan dock på vissa grunder återkalla den. Detta är möjligt bland annat om det framkommit att fullmäktigen är olämplig för uppdraget.

Antalet registrerade fullmakter har ökat kontinuerligt sedan år 1986 då lagen trädde i kraft. Över 10 000 fullmakter per år har registrerats under de senaste åren. I praktiken har det konstaterats att det är rätt allmänt att fullmäktigen gör sig skyldig till ekonomiska oegentligheter i sitt uppdrag. Detta har ansetts bero på att ingen regelmässig tillsyn enligt lag behöver utövas över fullmäktigens verksamhet.

Den nya lagen som gäller förmynderskap (*Mental Capacity Act*) antogs i april 2005. Meningen är att den skall träda i kraft år 2007. Genom lagen revideras bland annat bestämmelserna om fullmakt som utfärdas för den händelse att fullmaktsgivaren förlorar sin handlingsförmåga.

Enligt gällande lag kan fullmakten bara gälla fullmaktsgivarens ekonomiska angelägenheter. Enligt den nya lagen kan fullmakten (*the Lasting Powers of Attorney*) förutom ekonomiska angelägenheter gälla även personliga angelägenheter såsom hälso- och sjukvård. Den nya lagen avviker från den gamla också bland annat i det avseendet att förmynderskapsdomstolen har rätt att ge fullmäktigen anvisningar och förplikta fullmäktigen att lämna redogörelser över och redovisning för sitt uppdrag. Dessutom inrättas

enligt den nya lagen en särskild förmyndarmyndighet (*Public Guardian*) som bland annat skall föra register över fullmakter som utfärdats med tanke på fullmaktsgivarens handlingsförmåga och övervaka fullmäktiges verksamhet.

2. Bedömning av nuläget

2.1. Uppföljning av förmynderskapslagstiftningsreformen

I lagutskottets betänkande om regeringens proposition med förslag till ny förmynderskapslagstiftning (LaUB 20/1998 rd—RP 146/1998 rd) uppmanas regeringen att ge akt på hur reformens genomförande lyckas. Enligt betänkandet är det viktigt att noga följa upp hur reformen kommer i gång och genomförs. Korrigeringar bör göras omedelbart, om det visar sig vara nödvändigt.

Åren 2002 och 2003 gjorde justitieministeriet och inrikesministeriet i samarbete en undersökning om hur målen med reformen av förmynderskapslagstiftningen hade uppnåtts i praktiken. Enligt undersökningens resultat hade nyorganiseringen lyckats väl. Överföringen av förmyndarverksamhetens förvaltning från kommunerna och tingsrätterna till magistraterna har visat sig vara en lyckad lösning. Förmyndarverksamhetens förvaltning har tack vare ändringarna blivit både effektivare och professionellare än vad den tidigare var. Arbetsfördelningen mellan magistraterna och tingsrätterna har i praktiken uppfattats som klar och samarbetet har ansetts fungera väl.

I lagen om förmyndarverksamhet gavs magistraterna behörighet i sådana ärenden om förordnande av intressebevakare som tidigare i sin helhet hade hört till domstolarna. Behörigheten utvidgades dock mycket försiktigt. Ändringen gällde bara ostridiga förordnanden av intressebevakare i ärenden där huvudmannen själv var sökande samt vissa ärenden om förordnande av ställföreträdare för intressebevakare. Bland annat ärenden om ändring av intressebevakarens uppdrag och skiljande av intressebevakaren från dennes uppdrag fortsatte att höra till domstolens uteslutande behörighet också som helt ostridiga.

diga.

Erfarenheten visar att magistraterna klarat sin nya uppgift väl, vilket skapar möjligheter för en utvidgning av magistraternas behörighet. Smidighets- och effektivitetssynpunkter talar för att magistraternas behörighet utvidgas i ärenden där rättsskyddet inte kräver behandling vid domstol. I ovan nämnda uppföljningsundersökning anfördes också att magistraternas behörighet i ostridiga ärenden i mån av möjlighet kunde utvidgas.

I uppföljningsundersökningen har dessutom föreslagits att vissa detaljer i lagen om förmyndarverksamhet förtydligas. De föreslagna ändringarna gäller bland annat intressebevakarens jävighet och tidpunkten för iakttagande av beslut om förordnande av en intressebevakare. De flesta av ändringsförslagen är motiverade.

2.2. Arbetets fördelning mellan magistraterna

Överföringen av förmyndarmyndigheternas uppgifter för att skötas av magistraterna har haft en väsentlig inverkan på magistraternas arbetsmängd och behov av personalresurser. När lagen om förmyndarverksamhet trädde i kraft fick magistraterna mera resurser för att sköta de nya uppgifterna. Antalet personer som förordnats en intressebevakare har dock efter det ökat kontinuerligt, men magistraterna har inte fått i mera personal i samma takt. Uppgifterna inom förmyndarverksamheten har fördelat sig ojämnt mellan de olika magistraterna och resurserna för förmyndarverksamheten varierar från magistrat till magistrat.

Till följd av migrationen har befolkningen koncentrerats särskilt kring landets största bosättningscentra och deras närområden. Stora förändringar i befolkningens mängd påverkar också magistraternas arbetsmängd. I huvudstadsregionen har magistraternas prestationsmängd kontinuerligt ökat till följd av migrationen. Magistraternas personalresurser har dock inte förändrats i takt med befolkningsutvecklingen utan i vissa magistrater, särskilt i huvudstadsregionen, har arbetsmängden blivit oskäligt stor. Den ojämna arbetsfördelningen har lett till att personalen

belastas av mängden arbete och av anhopningen av vissa arbeten.

Magistraterna har försökt möta det växande behovet av arbetskraft inom förmyndarverksamheten genom interna arbetsarrangemang. I de största magistraterna kan antalet ärenden dock vara så stort att behovet av arbetskraft inte kan täckas med enbart intern omfördelning av arbetet. I vissa magistrater har arbetsmängden minskat till följd av exempelvis det minskande befolkningsunderlaget inom magistratens verksamhetsområde och således skulle dessa magistrater kunna ta emot mera arbete.

Enligt lagen om förmyndarverksamhet hör övervakningen av intressebevakarens verksamhet i regel till den förmyndarmyndighet inom vars verksamhetsområde huvudmannen har sin hemkommun. Gällande reglering tillåter inte att man genom överföring av arbetsuppgifter fördelar arbetet inom förmyndarverksamheten på ett jämnare sätt mellan magistraterna. Utjämning behövs eftersom man då kan förebygga anhopningen av ärenden och behovet av minskningar i antalet verksamhetsställen och anställda vid magistraterna i regioner med sjunkande befolkningstal.

2.3. Intressebevakning med stöd av fullmakt

Förmyndarskapsrätten bygger på principen om respekt för huvudmannens mänskliga rättigheter och människovärde. Av denna princip följer bland annat att förmyndarrättsliga åtgärder skall vidtas bara när och i den mån som de är nödvändiga för tryggheten av en persons intressen. Vid bedömningen av huruvida en åtgärd är nödvändig bör man bland annat beakta de åtgärder som personen själv har vidtagit i syfte att få sina angelägenheter skötta.

Den nuvarande lagstiftningen erbjuder i praktiken inte folk tillräckliga möjligheter att på förhand bestämma om hur deras angelägenheter skall skötas i framtiden när de eventuellt förlorat förmågan att själv sköta dem. Genom lagen om förmyndarverksamhet gjordes det visserligen lättare att få intressebevakning i fall där personen själv begär det

medan denne fortfarande har förmåga att förstå sin situation. Frågan kan i sådana fall avgöras genom ett enkelt förfarande vid magistraten. Regleringen erbjuder dock inte möjlighet för folk att i god tid på förhand bereda sig på att deras handlingsförmåga försvagas eftersom förordnandet av en intressebevakare förutsätter att behovet av intressebevakning föreligger redan vid tidpunkten för förordnandet.

Fullmakten är ett medel genom vilket den enskilde kan anlita någon annan för att sköta sina angelägenheter. Bestämmelserna om fullmakt i rättshandlingslagen har tolkats så att en fullmakt fortsätter att gälla också om fullmaktsgivaren i praktiken förlorar förmågan att besluta om sina angelägenheter. Denna lösning kan dock vara otrygg för huvudmannen eftersom fullmäktigen står utan övervakning när huvudmannen har förlorat sin handlingsförmåga.

Av dessa orsaker är det skäl att utveckla lagstiftningen så att möjligheterna att bereda sig i förväg på en svagare handlingsförmåga förbättras. På så sätt kan man främja självbestämmanderätten och undvika situationer där en intressebevakare måste förordnas.

För utvecklandet av alternativ till intressebevakningen talar också samhällsresursernas ändlighet. När befolkningen åldras uppstår det allt oftare situationer där människans egen förmåga inte längre räcker till. Bland annat i ovan nämnda uppföljningsundersökning konstaterades att antalet intressebevakningsfall ökar kraftigt redan nu. Det här framgår också av de statistiska uppgifterna i avsnitt 1.2. En ändamålsenlig allokering av resurserna förutsätter i detta läge att personer vilkas intressen kan tryggas genom åtgärder som inte är lika genomgripande som intressebevakningen inte heller skall ty sig till den.

Vid granskning av utvecklingen i utlandet kan man konstatera att det håller på att bli mycket allmännare att utnyttja fullmakten som ett medel för att bereda sig på framtida handlingsförmåga. Till skillnad från den rent förmögenhetsrättsliga fullmakten är denna fullmakt förknippad med någon grad av myndighetsövervakning som ger skydd mot fullmäktigens missbruk av sin ställning. Också hos oss finns det ett behov av motsvarande reglering.

3. Målsättning och de viktigaste förslagen

3.1. Revidering av lagen om förmyndarverksamhet

Vidsträcktare behörighet för förmyndarmyndigheten

I propositionen föreslås en vidsträcktare behörighet för förmyndarmyndigheten. Redan i dag kan förmyndarmyndigheten i vissa fall förordna en intressebevakare. Enligt propositionen skall förmyndarmyndigheten under i lagen angivna förutsättningar vara behörig att skilja intressebevakaren från dennes uppdrag samt ändra intressebevakarens uppdrag och besluta att uppdraget skall upphöra. Målet med förslaget är ett lättare förfarande så att ett ärende inte behöver föras till domstol för prövning, om det till sin karaktär är så klart och ostridigt att rättsskyddshänsyn inte kräver det.

Ansökan om rättelse i vissa av förmyndarmyndighetens beslut

Ändringar föreslås i bestämmelserna om sökande av ändring i förmyndarmyndighetens beslut om förordnande av intressebevakare. Enligt propositionen får ändring i ett beslut som förmyndarmyndigheten meddelat i ett ärende som gäller förordnande av en intressebevakare inte längre sökas genom besvär till förvaltningsdomstolen. Däremot skall ett ärende alltid kunna föras till tingsrätten för prövning. Motsvarande reglering föreslås också för ansökan om rättelse i förmyndarmyndighetens beslut i ärenden som gäller skiljande av en intressebevakare från uppdraget eller ändring i intressebevakaruppdraget eller förordnande om att intressebevakaruppdraget skall upphöra.

Den föreslagna reformen innebär att domstolsbehandlingen av ärenden som gäller förordnande av intressebevakare koncentreras till de allmänna domstolarna. Syftet är att främja uppkomsten av enhetlig rättegångspraxis. Samtidigt effektivteras rättelseförfarandet. Enligt gällande bestämmelser kan förvaltningsdomstolen med anledning av ett besvär pröva riktigheten av förmyndarmyn-

dighetens beslut om förordnande av en intressebevakare bara med avseende på huruvida sökanden vid begäran om förordnande av en intressebevakare har haft förmåga att förstå sakens betydelse. Om förvaltningsdomstolen förkastar ett besvär som anförts på denna grund och om den för vilken en intressebevakare har förordnats vill föra frågan om behovet av en intressebevakare för prövning till domstol, måste han eller hon göra en särskild ansökan till tingsrätten om att intressebevakarens uppdrag skall förordnas att upphöra. Reformen avser en övergång till ett enda rättelsemedel.

Precisering av jävsgrunderna

I propositionen föreslås att bestämmelserna om intressebevakarens jävighet görs klarare. Begreppet "närstående person" i den nuvarande bestämmelsen om intressebevakarens jävighet har i praktiken lett till osäkerhet i fråga om hur långt jävigheten sträcker sig och olika tolkningar har förekommit i fråga om bestämmelsen. Därför föreslås att nämnda jävsgrund ersätts med exakta bestämmelser som anger vilka nära släktingar och andra närstående personer till intressebevakaren som, när de är motparter till huvudmannen, gör intressebevakaren jävig.

Syftet med de exaktare bestämmelserna om närstående personer i lagen är att det skall vara lättare att konstatera en jävsgrund och således exempelvis förutse behovet av att ansöka om en ställföreträdare för intressebevakaren. På detta sätt kan man förebygga problematiska situationer där en rättshandling som intressebevakaren företagit inte binder huvudmannen därför att intressebevakaren varit jävig av en orsak som varit svår att skönja på grund av de mångtydiga jävsgrunderna.

Översyn av tillståndsbestämmelserna

I bestämmelserna om förmyndarmyndighetens tillstånd föreslås smärre ändringar. För det första föreslås att tillstånd av förmyndarmyndigheten i regel skall krävas för beviljandet av penninglån av huvudmannens medel. På så sätt försöker man i förväg skydda huvudmannen mot risker som vårdslös lån-

givning medför. Dessutom ändras bestämmelserna om tillstånd för rättshandlingar när det gäller överlåtelse och förvärv av aktier eller andelar i ett bostadsaktiebolag eller någon annan motsvarande sammanslutning mot vederlag och överlåtelse av nyttjanderätten till en lägenhet. Enligt förslaget förtydligas bestämmelserna om tillstånd för förvärv av investeringsobjekt till vissa delar.

Strävan är att effektivisera behandlingen av tillståndsärenden. Enligt propositionen skall det vara möjligt att behandlingen av ett ärende som gäller beviljandet av tillstånd för en enskild rättshandling skall kunna koncentreras till en enda förmyndarmyndighet också då flera personer som rättshandlingen gäller är föremål för intressebevakning och bosatta på olika håll. Syftet med detta är att bespara både parterna och förmyndarmyndighetens arbete och kostnader.

Utjämning av arbetet förmyndarmyndigheterna emellan

I lagen om förmyndarverksamhet föreslås en bestämmelse som bemyndigar inrikesministeriet att genom förordning föreskriva att en förmyndarmyndighet skall överföra den redovisning som lämnats av intressebevakare som övervakas av förmyndarmyndigheten till en annan förmyndarmyndighet för att granskas. Det föreslagna bemyndigandet att utfärda förordning möjliggör en smidig fördelning av arbetet mellan de olika förmyndarmyndigheterna på ett jämnare sätt. Syftet med detta är att utnyttja de resurser som magistraterna förfogar över på ett så effektivt och ändamålsenligt sätt som möjligt. Granskningsuppgifter kan exempelvis överföras från magistraterna i huvudstadsregionen till övriga delar av landet för att säkerställa magistraternas verksamhetsförmåga och möjligheterna att utan dröjsmål tillhandahålla tjänster.

Trots överföringen av granskningsuppgifter kvarstår ansvaret för övervakningen av intressebevakarens verksamhet till övriga delar hos den förmyndarmyndighet som har den territoriella behörigheten. Helhetsansvaret för övervakningen och dess kontinuitet liksom behörigheten att fatta beslut om bland annat intressebevakarens uppdrag och tillstånd som krävs för rättshandlingar kvarstår således hos

den förmyndarmyndighet som i allmänhet är lättare tillgänglig för huvudmannen och intressebevakaren.

Övriga ändringsförslag

Utöver vad som anförs ovan föreslås i lagen om förmyndarverksamhet smärre ändringar i de bestämmelser som gäller skadeståndsskyldighet, rättegången i förmyndarskapsärenden, förfarandet hos förmyndarmyndigheten, avgifter för förmyndarmyndighetens prestationer samt tystnadsplikten.

3.2. Bestämmelser om intressebevakningsfullmakt

Intressebevakningsfullmakt

I propositionen föreslås att det stiftas en lag om intressebevakningsfullmakt. Den föreslagna intressebevakningsfullmakten är en ny juridisk institution. Med hjälp av den kan fullmaktsgivaren arrangera skötseln av sina angelägenheter för den händelse att han eller hon på grund av sjukdom eller störningar i de psykiska funktionerna eller av någon annan motsvarande orsak senare förlorar sin förmåga att sköta dem själv.

Intressebevakningsfullmakten har samma syfte som intressebevakningen. Målet är att de angelägenheter som en människa själv inte har tillräcklig handlingsförmåga för att sköta skall bli skötta på ett tillförlitligt sätt. Skillnaden ligger närmast i att huvudmannen i en intressebevakningsfullmakt själv på förhand väljer fullmäktigen och bestämmer vilka uppgifter som anförtros denne. Förordnandet av en intressebevakare sker däremot genom domstolens eller förmyndarmyndighetens beslut som kan meddelas först när intressebevakningen redan är aktuell. Den omständigheten att huvudmannen själv valt en fullmäktig som han eller hon litar på, möjliggör också att myndighetstillsynen över fullmäktigens åtgärder kan vara mindre än vad som krävs när det gäller intressebevakarens verksamhet.

Intressebevakningsfullmaktens innehåll

Fullmaktsgivaren, det vill säga huvudman-

nen, bestämmer själv vilka angelägenheter fullmakten skall gälla. Fullmakten kan gälla företrädande av huvudmannen i dennes ekonomiska angelägenheter eller i dennes personliga ärenden eller i vardera.

En fullmakt för skötsel av ekonomiska angelägenheter kan vara allmän till sin karaktär, exempelvis omfatta huvudmannens egendom i sin helhet, eller också kan fullmaktsgivaren specificera de rättshandlingar som fullmäktigen har befogenhet att företa. En fullmakt för skötsel av ärenden som är personliga till karaktären kan på motsvarande sätt vara allmän eller specificerad. Genom en intressebevakningsfullmakt kan fullmäktigen dock inte ges behörighet att företräda sin huvudman i angelägenheter som är av utpräglat personlig karaktär för huvudmannen. Om en intressebevakningsfullmakt gäller övriga med huvudmannens person förknippade ärenden, kan fullmäktigen med stöd av den företräda huvudmannen enbart om denne vid den tidpunkt då ett beslut måste fattas inte förmår förstå betydelsen av den sak som beslutet gäller. Fullmäktigen behörighet kan således enligt huvudregeln inte var vidsträcktare än vad intressebevakarens rätt att företräda sin huvudman är enligt lagen om förmyndarverksamhet.

Upprättande av intressebevakningsfullmakt

Som rättshandling är intressebevakningsfullmakten av stor betydelse för huvudmannens framtid. När fullmakten träder i kraft är huvudmannen ofta inte längre i ett sådant tillstånd att han eller hon skulle kunna övervaka hur fullmäktigen sköter hans eller hennes angelägenheter. Därför är det skäl att skapa garantier för att fullmaktsgivaren förstår vad det är fråga om och att han eller hon överväger saken noga.

I propositionen föreslås att fullmakten skall upprättas skriftligen i två ojäviga vittnens samtida närvaro. Vittnena skall även göra en anteckning i fullmakten om fullmaktsgivarens förmåga att förstå handlingens betydelse och dessutom om andra omständigheter som de anser vara av betydelse för fullmaktens giltighet. De föreslagna bestämmelserna om upprättande av fullmakt motsvarar i sak de formföreskrifter som gäller för testamente.

Dessutom innehåller den föreslagna lagen en bestämmelse om vilka omständigheter som åtminstone skall framgå av fullmakten. Syftet med detta är att minska fullmaktens mångtydighet och bidra till att huvudmannen överväger varje sådan omständighet som skall ingå i fullmakten.

Ikraftträdandet av en intressebevakningsfullmakt

En intressebevakningsfullmakt träder enligt förslaget inte i kraft förrän förmyndarmyndigheten har fastställt den. Innan fullmakten fastställs kontrollerar förmyndarmyndigheten att fullmakten har upprättats på behörigt sätt och att fullmaktsgivaren i enlighet med vad som förutsätts i lagen i huvudsak har förlorat sin förmåga att sköta de angelägenheter som fullmakten gäller. Fullmakten får inte fastställas, om det finns grundad anledning att misstänka att fullmäktigen saknar förmåga att sköta eller är olämplig för uppdraget som fullmäktig.

Syftet med att föreskriva att en intressebevakningsfullmakt måste fastställas för att träda i kraft är först och främst att tidpunkten för fullmaktens ikraftträdande entydigt skall kunna fastställas. På så sätt kan oklarheter och tvister i fråga om fullmäktigens rätt att företräda fullmaktsgivaren undvikas. Sådana problem kan ofta uppstå, om fullmaktsgivarens förlust av handlingsförmåga och i anknytning till det bestämmandet av tidpunkten för fullmaktens ikraftträdande får bedömas av fullmäktigen ensam.

Genom fastställelseförfarandet eftersträvas dessutom att fullmakten övervakas av myndigheterna redan vid den tidpunkt då fullmäktigen skall börja sköta sitt uppdrag. På så sätt minskar riskerna för oegentligheter. Dessutom garanterar den föreslagna regleringen att förmyndarmyndigheten redan från början har kännedom om de fullmakter som är i kraft. Detta är en grundläggande förutsättning för att förmyndarmyndigheten skall kunna övervaka fullmäktigens verksamhet.

En fördel med bestämmelserna om fastställande av fullmakt är dessutom att fullmakterna antecknas i registret över förmyndarskapsärenden. Utomstående personer kan på

så sätt vid behov kontrollera vem som har rätt att företräda den som saknar handlingsförmåga.

Övervakning av fullmäktigens verksamhet

Eftersom huvudmannens själv väljer fullmäktigen är denne ofta en person som huvudmannen litar på och vill anförtro skötseln av sina ärenden. Det förtroendeförhållande som huvudmannen och fullmäktigen i allmänhet har gör att det är befogat att inte övervaka fullmäktigens verksamhet på samma sätt som intressebevakarens verksamhet. Å andra sidan är man tvungen att försöka förebygga missbruk av huvudmannens förtroende och säkerställa att eventuella oegentligheter kan utredas senare.

Därför föreslås att fullmäktigen, när skötseln av uppdraget börjar, skall lämna in en förteckning till förmyndarmyndigheten över de tillgångar och skulder för vilkas del fullmäktigen har rätt att företräda huvudmannen. Fullmäktigen är också skyldig att föra bok över sina åtgärder och lämna redovisning till förmyndarmyndigheten på dennes begäran. Fullmäktigen är däremot inte direkt enligt lag skyldig att lämna redovisning för sitt uppdrag på periodisk basis.

Fullmäktigens verksamhet kan indirekt övervakas också genom de medel som lagen om förmyndarverksamhet erbjuder. Enligt 91 § i nämnda lag kan den som har fått vetenskap om att någon uppenbarligen är i behov av intressebevakning anmäla detta till förmyndarmyndigheten utan hinder av tystnadsplikt. Anmälan kan också gälla en person som har utfärdat en intressebevakningsfullmakt, om anmälaren har fog för att misstänka att fullmakten inte räcker till för att trygga fullmaktsgivarens intressen eller fullmäktigen missbrukar sin ställning. Förmyndarmyndigheten är då skyldig att undersöka om fullmaktsgivaren behöver en intressebevakare. Om en intressebevakare förordnas, upphör fullmakten att gälla till den del som det kommer an på intressebevakaren att sköta de angelägenheter som avses i fullmakten.

Eftersom det är fråga om en fullmakt, kan huvudmannens själv bestämma om intensivare övervakning enligt sitt förgottfinnande.

Han eller hon kan exempelvis i fullmakten ange vem som skall övervaka fullmäktigen och bestämma att fullmäktigen skall lämna periodisk redovisning för sitt uppdrag. Utöver dessa privaträttsliga arrangemang är det enligt förslaget inom vissa gränser möjligt att huvudmannens i fullmakten bestämmer att fullmäktigen skall vara föremål för övervakning från myndigheternas sida. Huvudmannens kan förplikta fullmäktigen att lämna periodisk redovisning till förmyndarmyndigheten. Huvudmannen kan också bestämma att fullmäktigen skall vara skyldig att begära tillstånd för en eller samtliga rättshandlingar som en intressebevakare vore tvungen att begära förmyndarmyndighetens tillstånd för.

Intressebevakningsfullmaktens upphörande

I propositionen föreslås att fullmaktsgivaren skall kunna återkalla intressebevakningsfullmakten om han eller hon har förmåga att förstå sakens betydelse. Ett löfte om att inte återkalla en intressebevakningsfullmakt är inte bindande. Om fullmakten har trätt i kraft, kräver återkallelens ikraftträdande dock att förmyndarmyndighetens fastställer återkallelsen. Före fastställelsen skall förmyndarmyndigheten undersöka om huvudmannen har förmåga att förstå återkallelens betydelse. Syftet med detta är att förhindra att huvudmannen exempelvis på grund av den misstänksamhet som ofta är förknippad med demens förstör ett arrangemang som huvudmannen har byggt upp för sin trygghets skull medan han eller hon fortfarande hade handlingsförmåga.

En intressebevakningsfullmakt upphör förutom på grund av återkallelse även när fullmaktsgivaren avlider eller när fullmäktigen meddelar att han eller hon vill fransäga sig sitt uppdrag. I enlighet med vad som beskrivits ovan kan förordnandet av en intressebevakare för fullmaktsgivaren leda till att fullmakten upphör eller begränsas. Fullmäktigens behörighet begränsas också i väsentlig grad om fullmaktsgivaren försätts i konkurs. Fullmäktigen har i en sådan situation inte befogenhet att företa rättshandlingar av det slaget som konkursen hindrar fullmaktsgivaren från att företa.

Intressebevakningsfullmaktens förhållande till den fullmakt som avses i rätts-handlingslagen

Den föreslagna lagen om intressebevakningsfullmakt tillämpas på en fullmakt som fullmaktsgivaren har förordnat att skall träda i kraft om han eller hon förlorar förmågan att sköta sina angelägenheter på grund av sjukdom, störningar i de psykiska funktionerna eller försvagat hälsotillstånd eller av någon annan motsvarande orsak. Innehåller fullmakten inte bestämmelse som kan tolkas på detta sätt, är bestämmelserna i den föreslagna lagen inte tillämpliga. Frågan om fullmaktens giltighet, giltighetstid och rättsverkningar måste i ett sådant fall bedömas enligt andra bestämmelser, närmast enligt bestämmelserna i rätts-handlingslagen.

I propositionen föreslås inga ändringar i rätts-handlingslagens bestämmelser. I enlighet med vad som anförs i avsnittet om nuläget, har rätts-handlingslagen tolkats så att en fullmakt inte upphör att gälla när huvudmannen förlorar förmågan att förstå fullmaktens betydelse. Också i framtiden kommer det således att finnas fullmakter som fortsätter att gälla trots att huvudmannens tillstånd har blivit svagt. En reglering enligt vilken en fullmakt slutar att gälla uteslutande på den grunden att fullmaktsgivaren i praktiken förlorar förmågan att förstå fullmaktens betydelse har inte ansetts vara befogad. Den kunde leda till ett oskäligt slutresultat för tredje man som företagit en rätts-handling med fullmäktigen eftersom fullmäktigens behörighet i så fall skulle upphöra av en orsak som vore svår att konstatera för både tredje man och fullmäktigen.

Den fortsatta giltigheten av en fullmakt som är förenlig med rätts-handlingslagen kan vara ett problem med tanke på huvudmannens rättsskydd, om huvudmannens på grund av sitt försvagade tillstånd inte förmår övervaka fullmäktigens verksamhet. I ett sådant fall kan man dock förordna en intressebevakningsfullmakten skall upphöra eller om den eventuellt kan fortsätta att gälla under intressebevakarens tillsyn.

Till den del som inget annat uttryckligen följer av den föreslagna lagen, tillämpas på

en intressebevakningsfullmakt allmänna rättsregler och principer i fråga om fullmakter.

4. Propositionens konsekvenser

4.1. Konsekvenser för myndigheterna

Ändringarna i lagen om förmyndarverksamhet

De ändringar som föreslås i lagen om förmyndarverksamhet betyder att magistraternas behörighet utvidgas till att gälla ärenden där det är fråga om att ändra intressebevakarens uppdrag, att förordna att intressebevakarens uppdrag skall upphöra och att skilja intressebevakaren från uppdraget på hans eller hennes begäran. Åren 2002—2004 har vid tingsrätterna behandlats i genomsnitt 620 ärenden per år som har gällt skiljande av intressebevakaren från uppdraget och i genomsnitt 300 ärenden där det varit fråga om förordnande av att intressebevakarens uppdrag skall upphöra. De ärenden som gällt ändring av intressebevakarens uppdrag har inte antecknats i statistiken som en särskild grupp. En del av de nämnda ärendena överförs till följd av magistraternas vidsträcktare behörighet från tingsrätterna till magistraterna. Det är inte möjligt att förutse hur många av dessa ärenden som kommer att överföras i praktiken.

Till följd av vad som anförs ovan minskar antalet förmynderskapsärenden vid tingsrätterna eller åtminstone kommer en del av den annars förväntade ökningen i totalantalet förmynderskapsärenden inte att realiseras. Antalet ärenden vid magistraterna ökar i någon mån. Mängden arbete vid magistraterna ökar dock inte i samma förhållande. Detta beror på att magistraterna redan i dag ofta har gjort ansökningarna om ovan nämnda åtgärder till tingsrätterna eller, om magistraten inte varit sökande, lämnat utlåtanden till tingsrätterna i dessa ärenden och i praktiken inhämtat behövliga utredningar.

Besvär över en magistrats beslut om förordnande av intressebevakare skall enligt förslaget inte längre anföras vid förvaltningsdomstol. I praktiken har antalet besvär också annars varit så litet att förändringen inte har någon betydelse med tanke på för-

valtningsdomstolarnas verksamhet.

Enligt förslaget skall rättelse i magistratens beslut om förordnande av intressebevakare, skiljande av intressebevakaren från uppdraget, ändring i intressebevakaren uppdrag eller förordnande om att uppdraget skall upphöra sökas genom begäran om avgörande till tingsrätten. Antalet fall av begäran om avgörande beräknas bli litet, eftersom det i samtliga situationer är fråga om sökande av rättelse i att av magistraten fattat positivt beslut.

Det föreslagna bemyndigandet att utfärda förordning, enligt vilket inrikesministeriet genom förordning kan utfärda bestämmelser om överföring av granskningsuppgifter från en magistrat till en annan, har som sådant inga direkta verkningar på magistraternas verksamhet. Genom att utnyttja bemyndigandet att utfärda förordning kan, i den omfattning som det visar sig vara ändamålsenligt, arbetsmängden utjämnas mellan magistraterna särskilt på så sätt att det från magistraterna i huvudstadsregionen överförs granskningsuppgifter för att skötas av andra magistrater i landet. Utjämnandet av arbetsmängden mellan magistraterna genom överföring av granskningsuppgifter är ett alternativ till personalöverföring från de områden där befolkningmängden och därigenom arbetsmängden vid magistraterna har minskat.

Bestämmelserna om intressebevakningsfullmakt

Till följd av den föreslagna lagen om intressebevakningsfullmakt får magistraterna en helt ny grupp ärenden att behandla. Det är svårt att förutse i vilken omfattning intressebevakningsfullmakter kommer att utfärdas i praktiken och i vilken omfattning dessa fullmakter senare förs till magistraterna för fastställelse. Exempelvis på basis av antalet ansökningar om registrering av motsvarande fullmakter i England och Wales torde man med hänsyn till befolkningstalet kunna uppskatta att högst några hundra ansökningar om fastställelse av intressebevakningsfullmakt kommer till magistraterna årligen under de första tio åren efter lagens ikraftträdande.

Å andra sidan innebär den nya lagen att en del av de personer som förlorar sin handlingsförmåga inte kommer att höra till till-

lämpningsområdet för bestämmelserna om intressebevakning i lagen om förmyndarverksamhet därför att deras angelägenheter blir skötta med stöd av en intressebevakningsfullmakt. Av detta följer för magistraternas del att åtminstone en del av de nya ärenden som kommer till dem svarar mot minskningen i antalet förmynderskapsärenden. Övervakningen av fullmäktigens verksamhet kräver i genomsnitt inte heller en lika stor insats från magistratens sida som övervakningen av intressebevakarens verksamhet eftersom åtminstone tillståndsärenden och granskningsärenden inte kommer till magistraten lika ofta när en handlingsoförmögen persons angelägenheter sköts med stöd av en intressebevakningsfullmakt som när en intressebevakare sköter dem.

Även om magistraten får nya uppgifter, kan man i enlighet med vad som anförs ovan uppskatta att ökningen av mängden arbete är mindre än vad ökningen av mängden arbete inom förmyndarverksamheten skulle vara om den föreslagna reformen inte genomfördes.

De allmänna intressebevakarnas arbetsmängd har bland annat till följd av förändringen i befolkningens åldersstruktur kontinuerligt ökat. Eftersom en allmän intressebevakare inte enligt förslaget kan utses till fullmäktig, skapar den föreslagna lagen förutsättningar för att en del av den förväntade ökningen av mängden arbete inte förverkligas då skötseln av handlingsoförmögna persons angelägenheter delvis kommer att anförtros dem som förordnas till fullmäktige i stället för de allmänna intressebevakarna. I vilken omfattning detta sker beror naturligtvis på hur allmänna intressebevakningsfullmakterna blir.

4.2. Ekonomiska konsekvenser

Reformen orsakar inte så mycket nytt arbete för någon myndighet att uppgifterna skulle kräva mera personal eller andra tilläggsresurser.

Ombyggnaden av registret över förmynderskapsärenden så att intressebevakningsfullmakterna skall kunna registreras i det medför en smärre engångskostnad.

Behovet av intressebevakning växer bland annat därför att befolkningen åldras. Om ut-

vecklingen fortsätter som förut, behövs det kontinuerligt mera samhällsresurser för den allmänna intressebevakningen. Den föreslagna regleringen i fråga om intressebevakningsfullmakt gör behovet av tilläggsresurser mindre än vad det skulle vara om lättare förfaranden inte utvecklades som alternativ till intressebevakningen.

4.3. Samhälleliga konsekvenser

Den föreslagna lagen om intressebevakningsfullmakt erbjuder folk mångsidigare möjligheter till att själv på förhand bereda sig på eventuell förlust av handlingsförmåga och på så sätt utöva sin självbestämmanderätt. Den omständigheten att en person genom att ge någon en intressebevakningsfullmakt har arrangerat skötseln av sina angelägenheter med tanke på en eventuell förlust av handlingsförmåga kan också bedömas minska risken för att personen utnyttjas ekonomiskt när handlingsförmågan börjar bli svagare. Också den myndighetsövervakning som hör till intressebevakningsfullmakten gör sitt för att minska riskerna i jämförelse med alternativa intressebevakningsarrangemang för vilka några formella krav inte har uppställts.

5. Beredningen av propositionen

Den 4 november 2003 tillsatte justitieministeriet en arbetsgrupp för att utarbeta bestämmelser i syfte att revidera lagen om förmyndarverksamhet och bereda lagstiftning om en fullmakt som kan användas, om fullmaktsgivaren i framtiden förlorar sin handlingsförmåga. Förutom företrädare för justitieministeriet medverkade i arbetsgruppen företrädare för Hyvinge magistrat och Helsingfors stads allmänna intressebevakningsbyrå. Arbetsgruppens betänkande blev klart den 15 oktober 2004 (justitieministeriets arbetsgruppsbetänkanden 2004:13).

Betänkandet skickades på remiss till 57 myndigheter och sammanslutningar. Remissvarens antal var 49, av vilka det har utarbetats ett sammandrag vid ministeriet (ju-

stitieministeriets utlåtanden och utredningar 2005:8) Största delen av remissinstanserna ansåg arbetsgruppen förslag till lag om intressebevakningsfullmakt var behövligt och befogat. Anmärkningar anfördes särskilt i fråga om bestämmelserna om fastställande av fullmakt och övervakning av fullmäktigens verksamhet. Arbetsgruppens förslag till ändringar i lagen om förmyndarverksamhet fick omfattande understöd.

Propositionen grundar sig i huvudsak på arbetsgruppens betänkande. Med anledning av remissvaren har dock ett stort antal preciseringsändringar gjorts i de föreslagna lagarnas enskilda bestämmelser. Bland annat har bestämmelser om fullmäktigens ersättare och andrahandsfullmäktigen fogats till den föreslagna lagen om intressebevakningsfullmakt. De föreslagna bestämmelserna om fastställande av en intressebevakningsfullmakt har setts över i syfte att klargöra i vilken omfattning förmyndarmyndigheten är skyldig att pröva omständigheter som påverkar fullmäktigens giltighet innan den fastställer fullmakten. I den föreslagna lagen om förmyndarverksamhet har bara smärre ändringar gjorts i förhållande till arbetsgruppens förslag. Med anledning av remissvaren har till propositionen fogats lagförslag om ändringar i rättegångsbalken och förvaltningsprocesslagen.

Nya 47 a § i den föreslagna lagen om ändring av lagen om förmyndarverksamhet har sitt ursprung i grundläggande beredning i en arbetsgrupp som inrikesministeriet tillsatte den 16 augusti 2004. Arbetsgruppens rapport om magistraternas specialisering och arbetsutjämning publicerades den 31 januari 2005 (inrikesministeriets publikationer 7/2005). Utlåtande om betänkandet begärdes av justitieministeriet, Befolkningsregistercentralen, Patent- och registerstyrelsen, länsstyrelserna, magistraterna och vissa organisationer som företräder personalen vid magistraterna. Det fortsatta beredningsarbetet har utförts som tjänsteuppdrag vid justitieministeriet. Propositionens innehåll har utarbetats i samråd med inrikesministeriet och inrikesministeriet har hört magistraterna om de föreslagna författningarna.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslag

1.1. Lag om intressebevakningsfullmakt

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 §. Tillämpningsområde. I paragrafen föreskrivs om lagens tillämpningsområde. Lagen tillämpas bara på fullmakter som getts för den händelse att fullmaktsgivaren av i paragrafen nämnda orsaker blir oförmögen att sköta sina angelägenheter. En sådan fullmakt benämns i lagen intressebevakningsfullmakt.

Fullmaktsgivarens oförmåga kan, i enlighet med vad som avses i paragrafen, vara en följd av sjukdom, störningar i de psykiska funktionerna, försvagat hälsotillstånd eller någon annan motsvarande omständighet. Fullmakten skulle i ett typiskt fall träda i kraft exempelvis om fullmaktsgivarens demens framskridit så långt att denne förlorat sin förmåga att sköta sina angelägenheter. En intressebevakningsfullmakt kan däremot inte ges med tanke på situationer där fullmaktsgivaren är fysiskt frånvarande, exempelvis flyttar utomlands eller försvinner. Om någon ger en fullmakt i det syftet, är det inte den föreslagna lagen som skall tillämpas utan bestämmelserna i 2 kap. i rättshandlingslagen

För att den föreslagna lagen skall tillämpas på en fullmakt, skall fullmaktsgivaren ha gett ett uttryckligt förordnande om att fullmakten skall träda i kraft om fullmaktsgivaren av en ovan nämnd orsak förlorar förmågan att sköta sina angelägenheter. I enlighet med vad som framgår av 6 § 2 mom. 4 punkten i den föreslagna lagen skall förordnandet ges i själva fullmakten. Ordalydelsen i fullmakten behöver naturligtvis inte helt sammanfalla med paragrafens lydelse. I oklara fall är man tvungen att tolka fullmakten för att avgöra om fullmaktsgivarens avsikt varit att förordna att fullmakten skall träda i kraft om han eller hon av en i paragrafen angiven orsak blir oförmögen att sköta sina angelägenheter.

En fullmakt som bestämmelserna i 2 kap. i rättshandlingslagen är tillämpliga på fortsätter enligt gällande lag att vara i kraft även om

fullmaktsgivaren senare skulle bli oförmögen att sköta sina angelägenheter. Den föreslagna lagen medför inga förändringar i fråga om detta. Av den aktuella paragrafen följer att lagen inte tillämpas på en fullmakt som träder i kraft omedelbart vid den tidpunkt då den ges eller vars ikraftträdande inte annars är bundet till att fullmaktsgivaren förlorar förmågan att sköta sina angelägenheter. På sådana fullmakter skall fortsättningsvis 2 kap. i rättshandlingslagen tillämpas.

Av paragrafens innehåll framgår indirekt också vilka personer som hör till lagens tillämpningsområde. Lagen tillämpas endast på fullmakter som ges av fysiska personer.

2 §. Intressebevakningsfullmaktens innehåll. I den föreslagna paragrafen anges i vilka ärenden fullmäktigen kan ges rätt att företräda fullmaktsgivaren genom en intressebevakningsfullmakt.

Det är en privaträttslig viljeyttring att ge en intressebevakningsfullmakt och fullmaktsgivaren kan i princip fritt bestämma omfattningen av den behörighet att företräda honom eller henne som fullmakten skall ge. Denna princip framgår uttryckligen av 6 § 2 mom. 2 punkten, enligt vilken de ärenden i vilka fullmäktigen har rätt att företräda fullmaktsgivaren skall framgå av fullmakten. Bestämmelserna i 2 § anger alltså bara i vilka ärenden det överhuvudtaget är möjligt för fullmaktsgivaren att med en intressebevakningsfullmakt ge någon annan behörighet att företräda honom eller henne.

Enligt den första meningen i paragrafens 1 mom. kan fullmäktigen ges rätt att företräda fullmaktsgivaren i hans eller hennes ekonomiska angelägenheter. Om inte något annat följer av fullmaktens innehåll, omfattar behörigheten både rätten att företa rättshandlingar och rätten att föra talan vid domstol och hos andra myndigheter. Behörigheten omfattar också rätten att ta emot delgivning i ärenden som fullmakten gäller, om inte fullmäktigens rätt att ta emot delgivning särskilt har begränsats i fullmakten. En specialbestämmelse om rätten att ta emot en stämning finns i 20 § 2 mom.

Som exempel på en fullmaktsgivares mest typiska ekonomiska angelägenheter nämns i bestämmelsen de ärenden som gäller hans eller hennes egendom. Begreppet ekonomiska angelägenheter skall dock i detta sammanhang förstås i vidsträckt mening. Att företräda fullmaktsgivaren i ekonomiska angelägenheter innebär inte endast att företa rättshandlingar i fråga om intressen och rättigheter i redan befintlig egendom. Behörigheten omfattar också rättshandlingar som har i huvudsak ekonomisk betydelse för fullmaktsgivaren eller som annars har stor betydelse för fullmaktsgivarens ekonomi.

Enligt den andra meningen i momentet är det möjligt att utvidga behörigheten så att den antingen vid sidan av de ekonomiska angelägenheterna eller bara omfattar ärenden som gäller fullmaktsgivarens person och som fullmaktsgivaren saknar förmåga att förstå. Som exempel på ärenden av detta slag kan nämnas i 6 § 3 mom. i lagen om patientens ställning och rättigheter avsett samtycke till vård och behandling som ges för fullmaktsgivarens räkning och utövande av fullmaktsgivarens självbestämmanderätt enligt 9 § 1 mom. i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000).

För klarhetens skull är det skäl att konstatera att den föreslagna regleringen inte åsidosätter bestämmelserna i ovan nämnda lagar om patientens och socialvårdsklientens självbestämmanderätt. När det gäller exempelvis patientens självbestämmanderätt betyder det att man före ett vårdbeslut i första hand enligt 6 § 1 mom. i lagen om patientens ställning och rättigheter skall utreda patientens egna önskemål. En fullmäktig med intressebevakningsfullmakt anses vara patientens lagliga, i 2 och 3 mom. i nämnda paragraf avsedda företrädare som skall höras före viktiga vårdbeslut och som kan ge sitt samtycke till vård och behandling, om patienten själv saknar förmåga att besluta om vården eller behandlingen. I enlighet med vad som föreskrivs i 3 mom. i nämnda paragraf skall fullmäktigen, när denne ger sitt samtycke till vård eller behandling, beakta fullmaktsgivarens tidigare uttryckta vilja eller, om någon sådan viljeyttring inte framkommit, fullmaktsgivarens bästa.

En intressebevakningsfullmakt saknar be-

tydelse i de fall där fullmaktsgivaren oberoende av sin vilja kan förordnas vård. Om vård oberoende av patientens vilja föreskrivs i mentalvårdslagen (1116/1990), lagen om missbrukarvård (41/1986) och lagen om smittsamma sjukdomar (583/1986).

Om inte något annat följer av fullmaktens innehåll, berättigar en intressebevakningsfullmakt som getts för att sköta ärenden som gäller fullmaktsgivarens person fullmäktigen att för fullmaktsgivarens räkning också exempelvis samtycka till utlämnande av sekretessbelagda uppgifter och behandling av personuppgifter.

I ärenden som avser fullmaktsgivarens person beror fullmäktigens behörighet att företräda fullmaktsgivaren på om fullmaktsgivaren har förmåga att förstå betydelsen av den sak som gäller hans eller hennes person vid den tidpunkt då fullmakten skall användas. Den föreslagna regleringen motsvarar till denna del 29 § 2 mom. i lagen om förmyndarverksamhet samt principerna i lagen om patientens ställning och rättigheter och lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården.

I enlighet med vad som framgår av det ovan sagda behöver en intressebevakningsfullmakt inte alltid gälla alla i 1 mom. avsedda ärenden. I 2 mom. finns i syfte att klargöra denna princip en informativ bestämmelse om att fullmakten kan begränsas så att den gäller en rättshandling, ett visst ärende eller viss egendom. Begränsningarna är bara avsedda att vara exempel. Den rätt att företräda fullmaktsgivaren som en intressebevakningsfullmakt ger kan således fastställas helt individuellt, dock inom de gränser som anges i 1 och 3 mom.

I den föreslagna paragrafens 3 mom. anges gränserna för fullmäktigens behörighet. Bestämmelsen motsvarar i sak 29 § 3 mom. i lagen om förmyndarverksamhet och grundar sig på en allmän, av nämnda lagrum framgående princip enligt vilken ingen kan företräda någon i en sak som är av utpräglat personlig karaktär. Sådana rättshandlingar är enligt 3 mom. samtycke till äktenskap eller adoption, erkännande av faderskap samt godkännande av ett faderskaps erkännande från barnets sida. Övriga rättshandlingar som fullmäktigen inte kan vidta för fullmaktsgivarens

räkning är upprättande och återkallande av ett testamente. Förteckningen är inte avsedd att vara uttömmande. Fullmäktigen är inte heller behörig att vidta sådana andra rättshandlingar som är personliga på samma sätt som de i momentet nämnda rättshandlingarna, men som inte nämns där.

Vid prövning av huruvida ett ärende som inte nämns i 3 mom. är utpräglat personligt, kan också omständigheterna i fallet beaktas. Exempelvis en ansökan om äktenskapsskillnad är i allmänhet en så känslig åtgärd att fullmäktigen inte med stöd av en intressebevakningsfullmakt kan vara behörig att inleda ärendet. Om dock makarnas personliga förhållande helt har upphört att existera och äktenskapet enbart utnyttjas som ett ekonomiskt redskap i syfte att överföra egendom från den ena maken till den andra, kan situationen vara en annan. I ett sådant fall kan man anse att fullmäktigen skulle kunna inleda ärendet om fullmaktsgivaren saknar förmåga att förstå sakens betydelse eller uttrycka sin vilja.

Om fullmakten innehåller en bestämmelse om att fullmäktigen har rätt att företräda fullmaktsgivaren också i ärenden som avses i 3 mom., exempelvis upprätta ett testamente för fullmaktsgivarens räkning, saknar bestämmelsen verkan.

3 §. Fullmäktigens person. Enligt den föreslagna paragrafen får bara en fysisk person förordnas till fullmäktig som avses i denna lag. Detta har ansetts vara motiverat av den anledningen att ett förtroendeförhållande mellan fullmaktsgivaren och fullmäktigen kan anses vara den huvudsakliga grunden för en intressebevakningsfullmakt.

4 §. Ersättare för fullmäktigen och fullmäktig i andra hand. I den föreslagna paragrafen anges att fullmaktsgivaren genom bestämmelserna i fullmakten förutom sin egen avsaknad av handlingsförmåga kan försöka förutse också att den som han eller hon utser till fullmäktig antingen tillfälligt eller varaktigt kan vara oförmögen att sköta uppdraget.

Enligt paragrafens 1 mom. kan fullmaktsgivaren först och främst utse en ersättare för fullmäktigen. Med detta avses en person som har till uppgift att sköta den ordinarie fullmäktigens uppgifter om fullmäktigen är tillfälligt förhindrad att sköta dem på grund av

sjukdom eller jävighet eller av någon annan orsak. I fullmakten kan också utses en andrahandsfullmäktig för den händelse att den ordinarie fullmäktigen inte tar emot uppdraget eller senare avstår från uppdraget eller blir varaktigt förhindrad att sköta det.

Samma person kan naturligtvis utses till ersättare för fullmäktigen och till andrahandsfullmäktig. Några hinder för att utse flera ersättare eller andrahandsfullmäktige finns inte heller. I så fall måste det dock framgå av fullmakten vilken som är deras inbördes prioriteringsordning.

Enligt paragrafens 2 mom. skall på fullmäktigens ersättare och andrahandsfullmäktigen tillämpas bestämmelserna om fullmäktigen i den föreslagna lagen, om inte något annat föreskrivs särskilt. Detta betyder bland annat att fullmäktigens ersättare och andrahandsfullmäktigen skall namnges i fullmakten i enlighet med vad som föreskrivs i 6 § 2 mom. 3 punkten. På ersättaren och andrahandsfullmäktigen tillämpas också som sådana exempelvis bestämmelserna i 16 § om fullmäktigens allmänna skyldigheter, 17 § om jäv, 18 § om gåvor, 19 § om tillstånd för rättshandlingar, 22 § om arvode och 23 § om skadeståndsskyldighet.

2 kap. Upprättande och utfärdande av en intressebevakningsfullmakt

5 §. Behörighet att upprätta en fullmakt. Den föreslagna paragrafen innehåller en bestämmelse om behörigheten att upprätta en intressebevakningsfullmakt. För det första krävs att fullmaktsgivaren har fyllt 18 år. Att ge en intressebevakningsfullmakt är en betydande rättshandling som kräver så mycket övervägning att det kan anses vara motiverat att förutsätta att fullmaktsgivaren uppnått myndig ålder.

Behörigheten att upprätta en intressebevakningsfullmakt förutsätter dessutom att fullmaktsgivaren har förmåga att förstå fullmaktens betydelse. Detta behörighetsvillkor svarar mot den allmänna principen i läran om rättshandlingar att en giltig rättshandling förutsätter rättshandlingsförmåga. I fråga om intressebevakningsfullmakten har det ansetts vara motiverat att uttryckligen skriva in detta krav i lagen. På så sätt understryks att full-

maktsgivaren fortfarande skall ha rättshandlingsförmåga när intressebevakningsfullmakten upprättas, fast den gäller en tid då fullmaktsgivaren i allmänhet har förlorat sin rättshandlingsförmåga.

Fullmaktsgivaren kan i ett enskilt fall fortfarande vara behörig att upprätta en fullmakt, fastän han eller hon redan förlorat så mycket av sin förmåga att sköta sina angelägenheter att det finns förutsättningar för fastställelse av en fullmakt enligt 24 § 1 mom. 3 punkten. I ett sådant fall kan fullmakten i praktiken fastställas så snart den har getts.

Om behörighetsvillkoren i paragrafen inte uppfylls, är fullmakten ogiltig. Om den behöriga förmyndarmyndighetens skyldighet att utreda att behörighetsvillkoren för att upprätta en fullmakt uppfylls föreskrivs i 24 § 1 mom. 1 punkten och 2 mom. 1 punkten.

6 §. Fullmaktens form. Den föreslagna paragrafen innehåller formföreskrifter för en intressebevakningsfullmakt. Genom kraven på att fullmakten skall ha en viss form försöker man få fullmaktsgivaren att tillräckligt väl överväga fullmaktens behövlighet och innehåll. Genom kravet på vittnen eftersträvas möjligheten att senare när fullmaktsgivaren redan förlorat sin handlingsförmåga bevisa att fullmakten är giltig och få klarhet i hurvida fullmaktsgivaren haft förmåga att förstå fullmaktens betydelse vid tidpunkten för upprättandet av fullmakten.

Har formföreskrifterna inte iakttagits, är fullmakten ogiltig. Om förmyndarmyndighetens skyldighet att försäkra sig om att formföreskrifterna har iakttagits när den behandlar ett ärende som gäller fastställelse av en intressebevakningsfullmakt föreskrivs i 24 § 1 mom. 2 punkten.

Enligt paragrafens 1 mom. skall fullmakten upprättas skriftligen i samtidig närvaro av två vittnen. Om vittnesbehörigheten föreskrivs i 8 §. Fullmaktsgivaren skall underteckna fullmakten. Alternativt kan fullmaktsgivaren erkänna sin tidigare tecknade underskrift på fullmakten. Efter detta skall vittnena styrka fullmakten med sina underskrifter. Vittnena skall vara upplysta om handlingens natur, men de behöver inte känna till dess innehåll. De föreslagna formföreskrifterna motsvarar i sak formföreskrifterna i fråga om testamente i 10 kap. 1 § i ärvdabalken (40/1965).

I paragrafens 2 mom. uppräknas de väsentliga uppgifter om fullmakten som alltid skall tas in i fullmaktshandlingen. Dessa uppgifter är sådana som åtminstone måste finnas i fullmakten enligt formföreskrifterna.

Enligt momentets 1 punkt skall av fullmakten framgå att den innebär ett bemyndigande, det vill säga att fullmaktsgivarens avsikt är att ge fullmäktigen rätt att företräda honom eller henne. Det är tillräckligt att denna avsikt framgår av fullmaktens rubrik eller andra uttryck som används i fullmakten.

Av fullmakten skall enligt 2 punkten framgå vilka ärenden fullmäktigen har behörighet att företräda fullmaktsgivaren i. Dessa ärenden kan definieras på ett allmänt sätt, exempelvis med uttryck som motsvarar 2 § 1 mom. Fullmaktsgivaren kan också, om han eller hon så önskar, definiera dem i större detalj genom att använda i 2 § 2 mom. nämnda eller andra motsvarande specificeringsätt. Det är också möjligt att kombinera dessa två förfaringssätt exempelvis så att fullmäktigen ges behörighet att företräda fullmaktsgivaren i hans eller hennes ekonomiska angelägenheter med undantag för ärenden som gäller viss i fullmakten särskilt nämnd egendom.

Fullmaktsgivarens och fullmäktigens identitet skall enligt 3 punkten framgå av fullmakten. Utöver fullmaktsgivarens och fullmäktigens namn är det befogat att i fullmakten anteckna också andra uppgifter om dessa personers identitet, exempelvis födelsedatum. I de krav som gäller formen ingår dock inte omnämmandet av sådana uppgifter. Om fullmaktsgivaren i enlighet med 4 § 1 mom. vill utse en ersättare för fullmäktigen eller en andrahandsfullmäktig eller vardera, skall också deras identitet framgå av fullmakten.

Av bestämmelsen följer att fullmaktsgivaren inte på ett giltigt sätt kan ge en intressebevakningsfullmakt som skulle kunna överföras på en person som fullmäktigen bestämmer. Detta har ansetts vara motiverat med beaktande av att en intressebevakningsfullmakt i huvudsak kan anses grunda sig på det förtroendeförhållande som finns mellan fullmaktsgivaren och fullmäktigen.

I fullmakten skall enligt 4 punkten finnas en bestämmelse enligt vilken fullmakten träder i kraft om fullmaktsgivaren förlorar förmågan att sköta sina angelägenheter på grund

av sjukdom, störningar i de psykiska funktionerna eller försvagat hälsotillstånd eller av någon annan motsvarande orsak. I enlighet med vad som konstateras i motiven till 1 §, behöver det uttryck som används i fullmakten inte exakt motsvara lydelsen i bestämmelsen. I oklara fall måste man genom tolkning avgöra om fullmaktsgivaren har avsett att fullmakten skall träda i kraft om han eller hon blir oförmögen att sköta sina angelägenheter av orsaker som avses i bestämmelsen.

7 §. Vittnesintyg. I den föreslagna paragrafen finns bestämmelser om vittnenas intyg. De motsvarar i huvudsak bestämmelserna i 10 kap. 2 § i ärvdabalken om vittnenas intyg på en testamentshandling.

Enligt paragrafens 1 mom. skall vittnena vid sina underskrifter anteckna sitt födelsedatum och sin kontaktinformation. Syftet med anteckningen om dessa uppgifter är att göra det lättare att få tag på vittnena, om de behöver höras senare exempelvis på grund av misstankar i fråga om fullmaktens giltighet.

Vittnena skall dessutom anteckna tid och plats för bevittnandet. Vittnena skall också intyga att de i enlighet med 6 § 1 mom. har varit samtidigt närvarande när fullmakten upprättades. Vidare skall vittnena anteckna sina iakttagelser beträffande fullmaktsgivarens förmåga att förstå fullmaktens betydelse och eventuellt andra omständigheter som de anser vara av betydelse för fullmaktens giltighet. I synnerhet om fullmaktsgivaren är till åren kommen när fullmakten upprättas kan det vara befogat att exempelvis klargöra hur vittnena har försökt att försäkra sig om hans eller hennes rättshandlingsförmåga.

Vittnenas intyg på fullmakten är inte en förutsättning för fullmaktens giltighet eller för att fullmakten skall kunna fastställas. I paragrafens 2 mom. finns en bestämmelse om vittnesintygets betydelse. Utgångspunkten är att vittnenas intyg om sättet att upprätta fullmakten skall anses trovärdigt. Bestämmelsen är viktig i praktiken bland annat därför att förmyndarmyndigheten i ett ärende som gäller fastställande av en intressebevakningsfullmakt i regel i ett skriftligt förfarande skall ta ställning till huruvida fullmakten har upprättats på föreskrivet sätt.

Det kan anses vara god praxis att till fullmakten förutom ett vittnesintyg foga ett lä-

karutlåtande om fullmaktsgivarens hälsotillstånd vid tidpunkten för fullmaktens upprättande. På så sätt kan man försöka undvika senare tvister och bevisningssvårigheter särskilt i de fall där fullmakten har upprättats av en äldre person.

8 §. Behörighet att bevittna en fullmakt. I den föreslagna paragrafen finns bestämmelser om behörighetsvillkoren för den som bevittnar en intressebevakningsfullmakt.

Enligt 1 punkten i paragrafens 1 mom. måste den som bevittnar en fullmakt ha fyllt 18 år. Grunden för detta är att vittnet skall kunna avgöra om fullmaktsgivaren har förmåga att förstå fullmaktens betydelse. Av samma orsak kan en fullmakt inte heller bevittnas av en person som på grund av störningar i de psykiska funktionerna eller av någon annan motsvarande orsak inte kan förstå bevittnandets betydelse.

Fullmaktsgivarens make är enligt 2 punkten jävig att bevittna en intressebevakningsfullmakt. Detsamma gäller enligt 3 punkten fullmaktsgivarens eller dennes makes barn, barnbarn, syskon, förälder eller far- eller morförälder eller en sådan persons make.

Enligt 4 punkten får inte heller fullmäktigen och dennes make bevittna en fullmakt. Detsamma gäller enligt 5 punkten fullmäktigens eller dennes makes barn, barnbarn, syskon, förälder, far- eller morförälder eller en sådan persons make.

Paragrafens 2 mom. kompletterar bestämmelserna om jäv i 1 mom. Enligt lagrummet avses med makar i 1 mom. först och främst äkta makar. Enligt 8 § 4 mom. i lagen om registrerat partnerskap (950/2001) jämföras en partner i registrerat partnerskap med en make. Med makar avses också personer som lever under äktenskapsliknande förhållanden i gemensamt hushåll, det vill säga en man och en kvinna som sambor. Dessutom avses med makar personer som lever i gemensamt hushåll i något annat parförhållande, det vill säga i praktiken partners av samma kön som inte registrerat sitt partnerskap.

Vid tillämpning av 1 mom. skall enligt 2 mom. halvsläktingar jämföras med släktingar. Exempelvis med syskon jämföras således halvbröder och halvsysstrar och med barnbarn barn till makes barn.

Om den som bevittnat en fullmakt inte en-

ligt paragrafen varit behörig att göra det, är fullmakten ogiltig. Enligt 24 § 2 mom. I punkten får förmyndarmyndigheten inte fastställa fullmakten om det är uppenbart att vittnena inte har uppfyllt behörighetsvillkoren.

9 §. Utfärdande av en intressebevakningsfullmakt. För intressebevakningsbehörighetens uppkomst räcker det inte att fullmaktsgivaren har upprättat en fullmakt i enlighet med 6 §. Behörighetens uppkomst förutsätter dessutom att fullmaktsgivaren framställer en sådan viljeyttring för fullmäktigen. Detta kan enligt paragrafen ske på två sätt. För det första kan fullmaktsgivaren överlämna fullmaktshandlingen i fullmäktigens besittning. Alternativt kan fullmaktsgivaren underrätta fullmäktigen om fullmakten på något annat sätt. I praktiken är det ändamålsenligast och säkrast att överlämna fullmaktshandlingen i fullmäktigens besittning som bevis på fullmaktens existens, om man vill undvika senare bevisningssvårigheter.

Intressebevakningsbehörighetens uppkomst förutsätter i sig inte att fullmäktigen ger ett accepterande svar på fullmaktsgivarens viljeyttring. I praktiken förutsätter dock fullmaktens ikraftträdande fullmäktigens samtycke, eftersom det bara är fullmäktigen som kan ansöka om fastställelse av fullmakten enligt 24 § 1 mom.

3 kap. **Ikraftträdande, upphörande och återkallelse av en intressebevakningsfullmakt**

10 §. Intressebevakningsfullmaktens ikraftträdande. I den föreslagna paragrafen föreskrivs om intressebevakningsfullmaktens ikraftträdande. Bestämmelserna är tvingande. När det gäller en fullmakt som hör till denna lags tillämpningsområde kan fullmaktsgivaren inte på ett giltigt sätt förordna att fullmakten skall träda i kraft utan fastställelse av förmyndarmyndigheten.

Fullmakten träder enligt 1 mom. i kraft när förmyndarmyndigheten fastställer den så som föreskrivs i 24 §. Enligt 42 § förutsätter ikraftträdandet inte att beslutet om fastställelse har vunnit laga kraft.

Av denna paragraf och av 4 § 2 mom. följer att en intressebevakningsfullmakt träder i

kraft för fullmäktigens ersättares eller andrahandsfullmäktigens del först när den har fastställts på ansökan av ersättaren eller andrahandsfullmäktigen. En överföring av uppdraget förutsätter alltså alltid förmyndarmyndighetens medverkan. Detta är nödvändigt för att förmyndarmyndigheten skall kunna försäkra sig om ersättarens eller andrahandsfullmäktigens förmåga och lämplighet för uppdraget innan ersättaren eller andrahandsfullmäktigen kan börja sköta uppdraget. Ett särskilt fastställelseförfarande är nödvändigt också för att säkerställa att uppgifterna i registret över förmynderskapsärenden skall bli uppdaterade, övervakningen fortgå och ansvarsfrågorna vara klara.

Paragrafens 2 mom. innehåller en bestämmelse om vilka befogenheter fullmäktigen har innan fullmakten fastställs. Enligt bestämmelsen får fullmäktigen före fastställandet av fullmakten vidta brådskande åtgärder i syfte att skydda fullmaktsgivaren mot skada som kan orsakas på grund av det dröjsmål som fastställelseförfarandet medför. Som exempel på åtgärder som kan vara av nöden för att skydda fullmaktsgivaren mot skada kan nämnas försäljning för fullmaktsgivarens räkning av egendom som förfars eller som annars snabbt kan förlora i värde.

Förutsättningen för att bestämmelsen skall bli tillämplig är naturligtvis att fullmaktsgivaren själv är oförmögen att vidta de åtgärder som behövs för att avvärja skadan.

11 §. Intressebevakningsfullmaktens upphörande. Den föreslagna paragrafen innehåller bestämmelser om när en intressebevakningsfullmakt upphör att gälla. Bestämmelserna är såtillvida tvingande att det inte i fullmakten går att förordna att den skall fortsätta att gälla också när det föreligger en i paragrafen avsedd grund för dess upphörande. Utöver de grunder för upphörande som avses i paragrafen kan dock i fullmakten förordnas om andra grunder för att fullmakten skall upphöra. I fullmakten kan till exempel på ett giltigt sätt förordnas att fullmakten upphör att gälla vid en i fullmakten bestämd tidpunkt.

I paragrafens 1 mom. föreskrivs om fullmaktens upphörande på grund av återkallelse, fullmaktsgivarens död samt fullmäktigens meddelande om frånträdande.

En intressebevakningsfullmakt kan återkal-

las både innan den träder i kraft och efter att den har gjort det. Med tanke på sistnämnda situation föreskrivs i 1 punkten att fullmakten upphör att gälla när fullmakten har återkallats och återkallelsen trätt i kraft enligt 12 § 3 mom., det vill säga när återkallelsen har fastställts genom beslut av förmyndarmyndigheten.

Enligt momentets 2 punkt upphör fullmakten att gälla också när fullmaktsgivaren avlider. Bestämmelsen avviker från 21 § i rätts-handlingslagen enligt vilken fullmakten fortsätter att gälla även om fullmaktsgivaren dör, såvida inte särskilda omständigheter ger anledning till att den skall förfalla. Intressebevakningsfullmakten är till karaktären en rättshandling som huvudsakligen grundar sig på förtroendet mellan fullmaktsgivaren och fullmäktigen. Därför har det ansetts vara motiverat att den alltid skall upphöra när fullmaktsgivaren avlider. För denna lösning talar dessutom att det till intressebevakningsfullmakten hör myndighetsövervakning som är avsedd att skydda den som saknar handlingsförmåga. Det vore inte ändamålsenligt att fortsätta med myndighetsövervakningen när fullmaktsgivarens egendom har gått i arv till hans eller hennes rättsinnehavare.

Om fullmäktigen har företagit en rättshandling med avseende på fullmaktsgivarens egendom efter att fullmaktsgivaren har avlidit, följer av fullmaktens upphörande att rättshandlingen inte binder dödsboet. Saken påverkas inte av huruvida rättshandlingens andra part varit medveten om fullmaktsgivarens död eller inte. Detta avviker från godtrosskyddet enligt 21 § i rättshandlingslagen. Den avvikande regleringen kan anses vara befogad därför att intressebevakningsfullmakten upphör att gälla omedelbart på grund av fullmaktsgivarens död, medan en fullmakt som avses i rättshandlingslagen upphör på grund av fullmaktsgivarens död bara om särskilda omständigheter ger anledning till att fullmakten skall förfalla.

Enligt momentets 3 punkt upphör fullmakten att gälla också om fullmäktigen meddelar förmyndarmyndigheten att han eller hon frånträder sitt uppdrag. Bestämmelsen är ett uttryck för principen om att ingen kan förpliktas att verka som fullmäktig mot sin vilja.

Också när en andrahandsfullmäktig har ut-

setts i fullmakten, upphör fullmakten att gälla när den ordinarie fullmäktigen avstår från uppdraget. I ett sådant fall träder fullmakten i kraft för andrahandsfullmäktigens del först när den har fastställts på nytt på hans eller hennes ansökan.

Om en intressebevakare förordnas för fullmaktsgivaren, blir fullmakten onödig till den del som intressebevakarens och fullmäktigens uppgifter överlappar varandra. I paragrafens 2 mom. bestäms med tanke på sådana situationer att fullmakten upphör att gälla till den del som det till intressebevakarens uppgifter hör att sköta ärenden som fullmakten gäller. Som exempel kan nämnas en situation där fullmäktigen är behörig att företräda fullmaktsgivaren både i ekonomiska angelägenheter och i ärenden som gäller fullmaktsgivarens person, men intressebevakaren förordnas bara för att sköta de ekonomiska angelägenheterna. Efter detta kan fullmäktigen verka för fullmaktsgivarens räkning bara i angelägenheter som gäller fullmaktsgivarens person.

Den princip som framgår av paragrafens 2 mom. tillämpas på motsvarande sätt också när den för fullmaktsgivaren förordnade intressebevakarens uppdrag senare ändras så att intressebevakaren får någon sådan ny uppgift att sköta som fullmakten redan gäller.

Fullmakten upphör att vara giltig av en i 2 mom. nämnd orsak vid den tidpunkt från vilken ett beslut om förordnande av intressebevakare eller om ändring av intressebevakarens uppdrag skall iaktas enligt 83 eller 86 a § i lagen om förmyndarverksamhet.

Enligt 21 § 1 mom. är det möjligt att förordna en intressebevakare för att sköta fullmäktigens uppgifter om fullmäktigen är tillfälligt förhindrad att sköta sitt uppdrag. Av sakens natur följer att förordnandet av en intressebevakare i detta fall inte leder till att intressebevakningsfullmakten skulle upphöra att gälla. Fullmäktigens återfår sin behörighet att företräda fullmaktsgivaren vid den tidpunkt då intressebevakarens uppdrag enligt 21 § 2 mom. upphör.

Paragrafens 3 mom. gäller om fullmaktsgivaren försätts i konkurs. I en sådan situation är fullmäktigen inte behörig att företa sådana rättshandlingar som fullmaktsgivaren själv inte kan företa på grund av konkursen. Mo-

mentet motsvarar i sak 23 § i rättshandlingslagen. Om intressebevakningsfullmakten gäller företrädande av fullmaktsgivaren i ärenden som avser hans eller hennes person, fortsätter fullmakten att vara giltig även om fullmaktsgivaren försätts i konkurs.

Enligt paragrafens 4 mom. kan fullmäktigen i de fall som avses i 2 och 3 mom. fortfarande med stöd av sin behörighet vidta åtgärder som är nödvändiga för att skydda fullmaktsgivaren eller konkursboet mot skada. Momentet motsvarar i huvudsak 24 § i rättshandlingslagen.

I paragrafens 5 mom. finns en specialbestämmelse om när ersättarens uppdrag upphör. Förutom i de fall som avses i 1—4 mom. upphör ersättarens uppdrag när den ordinarie fullmäktigens hinder upphör. I sådana fall tillämpas vad som föreskrivs i 21 § 2 mom. om upphörande av den intressebevakares uppdrag som förordnats att sköta fullmäktigens uppgifter.

Om fullmäktigens skyldigheter när en intressebevakningsfullmakt upphört att gälla föreskrivs i 35 och 36 §.

12 §. Intressebevakningsfullmaktens återkallelse. Den föreslagna paragrafen innehåller bestämmelser om återkallandet av en intressebevakningsfullmakt.

Enligt paragrafens 1 mom. kan fullmaktsgivaren inte på ett giltigt sätt förbinda sig till att inte återkalla intressebevakningsfullmakten. Om fullmaktsgivaren i fullmakten eller på något annat sätt lovat fullmäktigen att inte återkalla fullmakten binder detta löfte inte honom eller henne. Den föreslagna bestämmelsen är behövlig därför att intressebevakningsfullmakten till sin karaktär är en rättshandling som i huvudsak grundar sig på ett förtroendeförhållande mellan fullmaktsgivaren och fullmäktigen. Fullmäktigens behörighet kan beroende på fullmaktens innehåll vara mycket vidsträckt och fullmaktens inverkan på fullmaktsgivarens rättsliga ställning därför mycket stor. Fullmakten kan dessutom utfärdas flera år innan det blir aktuellt att använda den. Under denna tid kan i fullmaktsgivaren och fullmäktigens förhållande eller i omständigheterna i övrigt ske förändringar till följd av vilka fullmakten inte längre svarar mot fullmaktsgivarens vilja.

I paragrafens 2 mom. finns bestämmelser

om när en fullmakt kan återkallas och hur återkallelsen skall ske. Av ovan beskrivna skäl står det fullmaktsgivaren fritt att återkalla fullmakten. Återkallelsen förutsätter således exempelvis inte att fullmäktigen skulle ha visat sig vara olämplig för uppdraget. Det enda kravet är att fullmaktsgivaren har förmåga att förstå åtgärdens betydelse. På samma sätt som i 5 § följer detta den allmänna regeln i läran om rättshandlingar att en giltig rättshandling kräver rättshandlingsförmåga. Med beaktande av intressebevakningsfullmaktens användningssyfte har det för klarhetens skull ansetts vara befogat att uttryckligen nämna denna förutsättning i lagen.

Återkallelsen av en fullmakt sker så att fullmaktsgivaren tar tillbaka fullmakten eller låter förstöra den. Bestämmelsen motsvarar i sak 15 § 1 mom. i rättshandlingslagen. När fullmakten har upphört att gälla till följd av att den återkallats är fullmäktigen enligt 35 § 1 mom. skyldig att utan dröjsmål återlämna fullmakten till fullmaktsgivaren.

Om en fullmakt återkallas innan den träder i kraft, är det fullmäktigens sak att överväga om fullmaktsgivaren har förmåga att förstå återkallelsens betydelse. Om fullmäktigen anser att detta inte är fallet och återkallelsen således inte är giltig, kan han eller hon vägra återlämna fullmakten till fullmaktsgivaren. I ett sådant fall kan fullmaktsgivaren i sista hand kräva återlämnande av fullmakten vid domstol.

I momentets sista mening föreskrivs om den situation som kan uppstå när fullmaktsgivaren utfärdar en ny fullmakt utan att samtidigt uttryckligen återkalla en tidigare fullmakt. I ett sådant fall anses den tidigare fullmakten ha återkallats till den del som den nya fullmakten innehåller bestämmelser som står i strid med den. Bestämmelserna i en fullmakt står i strid med varandra exempelvis när två olika personer har bemyndigats att företräda fullmaktsgivaren i alla hans eller hennes ekonomiska angelägenheter och avsikten inte varit att dessa två personer tillsammans skall företräda fullmaktsgivaren eller att den ena av dem är ersättare eller andrahandsfullmäktig. I sådana fall anses den första fullmakten ha återkallats genom den senare fullmakten.

Paragrafens 3 mom. innehåller bestämmel-

ser som kompletterar 2 mom. för den händelse att fullmaktsgivaren vill återkalla intressebevakningsfullmakten innan den har trätt i kraft. Ikraftträdandet av en intressebevakningsfullmakt förutsätter enligt 24 § 1 mom. 3 punkten att fullmaktsgivaren blivit i huvudsak oförmögen att sköta de angelägenheter som fullmakten gäller. Därför är det redan i princip ifrågasatt om fullmaktsgivaren alls längre kan återkalla fullmakten på ett giltigt sätt efter att den har trätt i kraft. Exempelvis demens, som i praktiken sannolikt ofta vore grunden för fastställelse av en intressebevakningsfullmakt, kan vara förknippat olika vanföreställningar. Således är det möjligt att fullmaktsgivaren, när fullmakten har trätt i kraft och fullmäktigen börjar sköta fullmaktsgivarens angelägenheter, många gånger kan börja försöka återkalla fullmakten utan faktiska skäl. Med tanke på syftet med lagen är det befogat att försöka undvika situationer där fullmaktsgivaren sedan han eller hon insjuknat eller av någon annan orsak har förlorat sin handlingsförmåga oöverlagt återkallar ett bemyndigande som han eller hon med hälsan och handlingsförmågan i behåll har planerat och genomfört med tanke på sin framtid.

Av ovan nämnda skäl föreslås att återkallelsen av en fullmakt efter dess ikraftträdande skall kräva en myndighets medverkan. Återkallelsen av en fullmakt blir i dessa fall giltig först när förmyndarmyndigheten har fastställt återkallelsen i enlighet med 28 §. Fullmäktigen är således trots återkallelsen behörig att företräda fullmaktsgivaren till nämnda tidpunkt och skyldig att återlämna fullmakten till fullmaktsgivaren först efter att återkallelsen har blivit fastställd.

Enligt 42 § förutsätter återkallelsens ikraftträdande dock inte att förmyndarmyndighetens beslut om fastställande av återkallelsen har vunnit laga kraft. Med tanke på fullmaktsgivarens självbestämmanderätt kan det inte anses vara ändamålsenligt med en reglering enligt vilken ikraftträdandet av återkallelsen dröjer tills beslutet om fastställelse har vunnit laga kraft.

Om förmyndarmyndigheten har fastställt återkallelsen men förvaltningsdomstolen upphäver förmyndarmyndighetens beslut efter besvär av fullmäktigen, träder fullmakten

med stöd av 42 § i kraft den dag förvaltningsdomstolens beslut meddelas.

13 §. Kompletterande bestämmelser om återkallelsen av en intressebevakningsfullmakt. Den föreslagna paragrafen kompletterar bestämmelserna om återkallelsen av en intressebevakningsfullmakt i 12 §.

Paragrafens 1 mom. gäller en situation där fullmaktsgivaren utan att återkalla fullmakten i enlighet med 12 § 2 mom. genom ett särskilt meddelande underlåtit tredje man om återkallelsen av fullmakten. I denna situation kan tredje man inte åberopa att fullmakten inte har återkallats på det sätt som avses i 12 § 2 mom. Bestämmelsen motsvarar den senare meningen i 16 § i rättshandlingslagen.

Bestämmelsen gäller dock bara meddelanden som fullmaktsgivaren lämnat innan fullmakten har trätt i kraft. Detta är befogat för konsekvensens skull för att förmyndarmyndighetens medverkan skall krävas i alla situationer när en intressebevakningsfullmakt återkallas efter att den har trätt i kraft.

Giltigheten hos ett särskilt meddelande om återkallelsen av en intressebevakningsfullmakt förutsätter naturligtvis att fullmaktsgivaren har rättshandlingsförmåga.

Paragrafens 2 mom. gäller en situation där fullmaktsgivaren utan att återkalla fullmakten har förbjudit fullmäktigen att använda fullmakten eller på något annat sätt uttalat sin vilja att fullmakten inte skall sättas i kraft. Om fullmäktigen trots ett sådant förbud företar en rättshandling med stöd av fullmakten, binder rättshandlingen inte fullmaktsgivaren om motparten visste eller borde ha vetat om förbudet. Bestämmelsen motsvarar i sak 20 § i rättshandlingslagen. Av skäl som gäller i fråga om 1 mom. har även denna bestämmelse avgränsats så att den gäller bara förbud och andra viljeyttringar som fullmaktsgivaren uttalat innan fullmakten har trätt i kraft. Också giltigheten hos det förbud eller någon annan viljeyttring som avses i detta moment kräver naturligtvis att fullmaktsgivaren har rättshandlingsförmåga.

Enligt paragrafens 3 mom. tillämpas 17 och 19 § i rättshandlingslagen också på återkallelsen av intressebevakningsfullmakt. I 17 § i rättshandlingslagen föreskrivs om när en fullmakt kan förklaras vara utan verkan vid domstol. Bestämmelserna i 19 § i rätts-

handlingslagen gäller fullmaktsgivarens skyldighet i vissa fall att meddela tredje man att fullmakten inte längre är i kraft.

4 kap. **Fullmaktsgivarens och fullmäktigens ställning**

14 §. *Fullmaktsgivarens bundenhet till rättshandlingar.* I paragrafen föreskrivs om intressebevakningsfullmaktens viktigaste rättsverkning: fullmaktsgivarens bundenhet till rättshandlingar som fullmäktigen företagit. Bestämmelsen motsvarar 10 § 1 mom. i rättshandlingslagen.

Fullmaktsgivaren blir bunden bara till rättshandlingar som fullmäktigen företar inom fullmaktens gränser. Om fullmäktigen överskridit sin behörighet enligt fullmakten, binder rättshandlingen inte fullmaktsgivaren. Detta konstateras uttryckligen i 15 § 1 mom.

15 §. *Överskridande av behörighet och befogenhet.* I paragrafen föreskrivs om verkningarna av att behörighet och befogenhet överskrids.

I paragrafens 1 mom. finns en bestämmelse om de rättsliga påföljderna av att fullmäktigen företar en rättshandling som fullmäktigen inte har behörighet att företa. En sådan rättshandling binder inte fullmaktsgivaren. Tredje man som företagit en rättshandling med en person som uppgett sig vara fullmäktig för någon annan får inte godtrosskydd i de fall där fullmäktigen överskridit sin behörighet. Bestämmelsen motsvarar 36 § 1 mom. i lagen om förmyndarverksamhet och allmänna principer om företrädande.

Med överskridande av behörighet avses fall där fullmäktigen överskrider sin behörighet att företräda fullmaktsgivaren, med andra ord företar en rättshandling som fullmäktigen på grund av en begränsning i fullmakten eller i lag inte har rätt att företa. Det är fråga om överskridande av behörighet exempelvis när fullmakten avser företrädande av fullmaktsgivaren i rättshandlingar som gäller lös egendom, men fullmäktigen köper eller säljer en fastighet för fullmaktsgivarens räkning med stöd av fullmakten. Behörigheten överskrids också exempelvis om fullmäktigen i strid med 18 § skänker bort egendom som tillhör fullmaktsgivaren.

I paragrafens 2 mom. finns en bestämmelse

om de rättsliga påföljderna av att fullmäktigen överskrider sina befogenheter. Sådana rättshandlingar binder inte fullmaktsgivaren, om tredje man var i ond tro. Bestämmelsen motsvarar 11 § 1 mom. i rättshandlingslagen.

Med överskridande av befogenhet avses situationer där fullmäktigen i och för sig förfar på ett sätt som faller inom gränserna för fullmäktigens behörighet enligt fullmakten och enligt lag, men i strid med de anvisningar som fullmaktsgivaren gett. Fullmakten kan exempelvis i sig ge fullmäktigen rätt att företräda fullmaktsgivaren vid ett fastighetsköp, men fullmaktsgivaren kan, medan denne fortfarande hade rättshandlingsförmåga, ha gett fullmäktigen anvisningar om att fastigheten bara får säljas till ett visst minimipris. Om fullmäktigen säljer fastigheten för en lägre köpeskilling än det minimipris som fullmaktsgivaren bestämt, har fullmäktigen överskridit sin befogenhet.

Om fullmäktigens skadeståndskyldighet gentemot tredje man föreskrivs i 23 § 4 mom.

16 §. *Fullmäktigens allmänna skyldigheter.* Paragrafen innehåller bestämmelser om fullmäktigens allmänna skyldigheter. Om vissa särskilda skyldigheter, bland annat redovisningsskyldigheten, föreskrivs i 6 kap.

I paragrafens 1 mom. bestäms om den aktsamhetsplikt som ställs på fullmäktigen. Fullmäktigen skall enligt bestämmelsen i fråga i sitt uppdrag samvetsgrant bevaka fullmaktsgivarens rättigheter och främja dennes bästa. Fullmäktigen skall när denne exempelvis företar en rättshandling för fullmaktsgivarens räkning se till att rättshandlingens villkor är förenliga med fullmaktsgivarens intressen.

Frågan om vilka åtgärder fullmäktigen skall vidta på fullmaktsgivarens vägnar för att uppfylla sin aktsamhetsplikt måste avgöras i varje enskilt fall med beaktande av intressebevakningsfullmaktens art och omfattning samt omständigheterna i övrigt. Det skulle i ett enskilt fall exempelvis kunna stå i strid med aktsamhetsplikten om en fullmäktig som låtit fastställa sin fullmakt och börjat sköta fullmaktsgivarens egendom plötsligt avbryter skötseln av fullmaktsgivarens angelägenheter utan att samtidigt vidta åtgärder för att få skötseln av angelägenheterna arran-

gerad på något annat sätt och utan att göra en i 11 § 1 mom. 3 punkten avsedd anmälan till förmyndarmyndigheten.

I 23 § 1 mom. i den föreslagna lagen finns en skadeståndsbestämmelse som kan bli tillämplig om aktsamhetsplikten försummas.

I paragrafens 2 mom. åläggs fullmäktigen skyldighet att i vissa fall höra sig för om fullmaktsgivarens åsikt innan fullmäktigen fattar ett beslut på fullmaktsgivarens vägnar. Bestämmelserna motsvarar 43 § 1 och 2 mom. i lagen om förmyndarverksamhet. Syftet med dem är att understryka samarbetets betydelse i förhållandet mellan fullmäktigen och fullmaktsgivaren. Samarbetet förutsätter naturligtvis att fullmaktsgivaren har förmåga att förstå betydelsen av den aktuella frågan eller åtgärden.

Bestämmelsen gäller enbart det inbördes förhållandet mellan fullmäktigen och fullmaktsgivaren. En underlåtelse av fullgöra skyldigheten att höra fullmaktsgivaren påverkar inte giltigheten av den rättshandling som fullmäktigen företagit och har inte heller några andra direkta påföljder.

I paragrafens 3 mom. föreskrivs om fullmäktigens skyldighet att hålla fullmaktsgivarens penningmedel och övriga tillgångar avskilda från sina egna tillgångar. Fullmaktsgivarens penningmedel skall exempelvis sättas in på ett annat bankkonto än fullmäktigens egna. Det är viktigt att tillgångarna är avskilda också bland annat för att fullmaktsgivaren skall kunna skyddas mot fullmäktigens borgenärer. Om fullmaktsgivarens tillgångar inte förvaras avskilda från fullmäktigens tillgångar på behörigt sätt, finns det risk för att de utmäts för fullmäktigens skuld eller att de anses höra till fullmäktigens döds- eller konkursbo.

17 §. Fullmäktigens jävighet. I paragrafen räknas de situationer upp där fullmäktigen inte har rätt att företräda fullmaktsgivaren på grund av intressebetsättningar mellan dem. Paragrafen gäller hinder för såväl rättshandlingar som företas på fullmaktsgivarens vägnar som företrädande av fullmaktsgivaren i rätts- eller förvaltningsärenden.

De i paragrafen föreslagna jävsgrunderna är desamma som de föreslagna jävsgrunderna för intressebevakaren enligt 32 § i lagförslag 2. Bestämmelserna avviker dock från var-

andra såtillvida att man i fråga om fullmäktigens jävighet inte i lagen behöver ta in undantagsbestämmelser om företrädande av syskon vid arvskifte eller om rätten för en förälder som har vårdnaden om sitt minderåriga barn att företräda barnet.

Enligt 1 punkten i paragrafens 1 mom. får fullmäktigen inte företräda fullmaktsgivaren, om dennes motpart är fullmäktigen själv, fullmäktigens make eller någon som fullmäktigen företräder. Sistnämnda situation är det fråga om exempelvis när en rättshandling företas mellan fullmaktsgivaren och ett kommanditbolag där fullmäktigen är ansvarig bologsman.

Enligt 1 mom. 2 och 3 punkten får fullmäktigen inte heller företräda fullmaktsgivaren, om dennes motpart är en i bestämmelserna närmare angiven närstående till fullmäktigen.

I paragrafens 2 mom. finns en bestämmelse som kompletterar bestämmelserna om jäv i 1 mom. och innehåller en definition av begreppet makar samt jämställer halvsläktingar med släktingar. Bestämmelsen motsvarar 8 § 2 mom.

Paragrafens 3 mom. kompletterar bestämmelserna om jäv i 1 mom. Jävsgrunderna i 1 mom. är således inte uttömmande, utan jävighet uppkommer också då fullmäktigens och fullmaktsgivarens intressen eventuellt är motstridiga av andra orsaker. Fullmäktigen är enligt 3 mom. jävig exempelvis när motparten är fullmäktigens fosterbarn eller fosterförälder eller när fullmäktigen har den faktiska beslutanderätten i ett aktiebolag eller någon annan sammanslutning som är motpart i fallet i fråga. Också fullmäktigens ställning inom organisationen i ett offentligt samfund som är motpart kan i enskilda fall skapa risker för intressebetsättningar som kan utgöra en grund för jävighet.

Om fullmäktigen trots sin jävighet företar en rättshandling på fullmaktsgivarens vägnar, binder rättshandlingen enligt 15 § 1 mom. inte fullmaktsgivaren.

Om förordnande av en ersättare för fullmäktigen bland annat vid jäv föreskrivs i 4 § och om förordnande av en intressebevakare för att sköta fullmäktigens uppgifter vid jäv föreskrivs i 21 §.

18 §. Gåvor. Paragrafen innehåller bestämmelser om bortskänkande av fullmakts-

givarens egendom.

Enligt huvudregeln i paragrafens 1 mom. har fullmäktigen i allmänhet inte rätt att skänka bort egendom som tillhör fullmaktsgivaren. Denna huvudregel motsvarar förbudet att skänka bort egendom i 32 § 1 mom. i lagen om förmyndarverksamhet. Om fullmäktigen skänker bort egendom i andra än i 2 mom. nämnda fall, överskrider fullmäktigen sin behörighet. En sådan gåva binder enligt 15 § 1 mom. inte fullmaktsgivaren.

Eftersom en intressebevakningsfullmakt grundar sig på en privaträttslig viljeyttring vore det i princip möjligt att helt åsidosätta förbudet att skänka bort gåvor genom bestämmelser i fullmakten. Det vore dock förknippat med uppenbara risker för missbruk att tillåta att man genom en intressebevakningsfullmakt skulle kunna ge fullmäktigen obegränsad rätt att skänka bort egendom som tillhör fullmaktsgivaren. Därför föreslås att fullmäktigen skall ha rätt att ge en gåva för fullmaktsgivarens räkning bara om anledningen till gåvan har preciserats i fullmakten. För att det skall vara tillåtet att ge gåvor för fullmaktsgivarens räkning, måste gåvans föremål, mottagare och tidpunkt eller åtminstone grunderna för bestämmande av dem anges i fullmakten. I fullmakten kan exempelvis bestämmas att vart och ett av fullmaktsgivarens barn barn vart tredje år skall få ett belopp som antingen anges i fullmakten eller räknas ut enligt beräkningsgrunder som anges i fullmakten.

19 §. Rättshandlingar som kräver tillstånd. I paragrafen föreskrivs att fullmaktsgivaren kan förordna att man på vissa rättshandlingar som fullmäktigen företar skall tillämpa de bestämmelser om krav på tillstånd som enligt 34 § 1 mom. i lagen om förmyndarverksamhet skall tillämpas på rättshandlingar som en intressebevakare företar. En bestämmelse om att det möjligt att meddela ett förordnande av detta slag har ansetts behövlig därför att en fullmaktsgivare som saknar handlingsförmåga i allmänhet inte själv kan avgöra om de åtgärder som fullmäktigen vidtar med stöd av intressebevakningsfullmakten är förenliga med fullmaktsgivarens bästa.

En intressebevakningsfullmakt grundar sig på fullmaktsgivarens egen viljeyttring och fullmäktigen är en person som fullmaktsgiva-

ren själv har valt. Ett av fullmaktens syften kan vara just att fullmaktsgivaren på grund av sitt förtroende för fullmäktigen vill ge denne vidsträcktare handlingsmöjligheter än vad en intressebevakare har enligt lagen om förmyndarverksamhet. Av dessa orsaker har det ansetts vara motiverat att fullmaktsgivaren själv i fullmakten får bestämma om bestämmelserna om tillstånd i lagen om förmyndarverksamhet skall tillämpas på de rättshandlingar som fullmäktigen företar. Utgångspunkten enligt paragrafen är att tillståndsbestämmelserna inte skall gälla fullmäktigen. Fullmaktsgivaren kan enligt förslaget avvika från denna utgångspunkt genom att förordna om saken i fullmakten.

Utgångspunkten för den föreslagna regleringen kan anses vara förenlig med att en intressebevakningsfullmakt grundar sig på en privaträttslig viljeyttring. Som jämförelse kan konstateras att det inte heller när en fullmäktig företar en rättshandling med stöd av en i rättshandlingslagen avsedd fullmakt krävs något myndighetstillstånd för att rättshandlingen skall vara giltig.

Fullmaktsgivaren kan enligt de föreslagna bestämmelserna förordna att bestämmelserna i 34 § 1 mom. i lagen om förmyndarverksamhet som sådana skall tillämpas på de rättshandlingar som fullmäktigen företar, men kan också ge ett mer begränsat förordnande om tillämpning av tillståndsbestämmelserna. Fullmaktsgivaren kan exempelvis förordna att bara 34 § 1 mom. 1—3 punkten i lagen om förmyndarverksamhet skall tillämpas på de rättshandlingar som företas av fullmäktigen. Å andra sidan kan fullmaktsgivaren förordna att tillståndsbestämmelserna bara skall gälla viss, i fullmakten specificerad egendom, exempelvis de aktier som ger rätt att besitta den lägenhet han eller hon använder som bostad. Fullmaktsgivaren kan däremot inte på ett giltigt sätt förordna att förmyndarmyndighetens tillstånd behövs för andra än i 34 § 1 mom. i lagen om förmyndarverksamhet nämnda fall.

Om fullmakten innehåller en bestämmelse om tillämpning av tillståndsregleringen antingen i sin helhet eller till vissa delar, skall tillstånd enligt 2 mom. sökas hos den förmyndarmyndighet som enligt 29 § övervakar fullmäktigens verksamhet. I övrigt iakttas i

tillämpliga delar bestämmelserna i 34 § 2 mom. i lagen om förmyndarverksamhet om förfarandet, bestämmelserna i 3 mom. i nämnda 34 § om rättsverkningarna i vissa fall av ett beviljat tillstånd, bestämmelserna i 35 § i nämnda lag om förutsättningarna för beviljande av tillstånd och 36 § 2 mom. i nämnda lag om de rättsliga påföljderna, om fullmäktigen har företagit en rättshandling utan behövtillstånd.

Om sökande av ändring i ett beslut som förmyndarmyndigheten meddelat i ett tillståndsärende föreskrivs i 43 § 1 mom. i den föreslagna lagen. Ett beslut i ett tillståndsärende får i enlighet med huvudregeln i 31 § i förvaltningsprocesslagen (586/1996) iaktas först efter det att beslutet har vunnit laga kraft.

20 §. Förhållandet till vissa bestämmelser om fullmakt i annan lagstiftning. Enligt den föreslagna paragrafen skall vid användning av en intressebevakningsfullmakt inte alltid vissa bestämmelser om fullmaktens specificering och giltighetstid i annan lagstiftning tillämpas. Syftet med bestämmelserna är att sörja för att ett förordnande av en intressebevakare för att sköta ett enstaka ärende inte skulle behöva sökas i onödan för en handlingsoförmögen persons del som med tanke på sin framtid arrangerat för skötseln av sina angelägenheter genom en intressebevakningsfullmakt bara för att intressebevakningsfullmakten eventuellt inte uppfyller de särskilda krav som ställs på en fullmakt enligt specialbestämmelserna.

Paragrafens 1 mom. gäller intressebevakningsfullmaktens förhållande till bestämmelserna om fullmaktens form i 2 kap. 3 §, 4 kap. 1—3 §, 16 kap. 4 § 3 mom. och 17 kap. 1 § 2 mom. i jordabalken (540/1995).

Enligt 2 kap. 3 § i jordabalken skall av en fullmakt för försäljning av en fastighet bland annat framgå vilken fastighet som avses. Enligt 4 kap. 1—3 § i jordabalken gäller det samma i tillämpliga delar fullmakt för fastighetsbyte, fastighetsgåva och annan överlåtelse av fastighet mot aktier eller andra andelar i bolag, avtal om delning av kvotägda fastigheter eller överlåtelse av äganderätten till fastigheter genom därmed jämförbara rättshandlingar. Enligt 16 kap. 4 § 3 mom. skall av en fullmakt genom vilken ett ombud befullmäk-

tigas att ansöka om inteckning bland annat framgå inteckningsobjektet och inteckningsbeloppet. Enligt 17 kap. 1 § 2 mom. skall av en fullmakt genom vilken ett ombud bemyndigas att upplåta panträtt i en fastighet bland annat pantbrevet framgå.

Principen enligt den föreslagna bestämmelsen är att de krav på specificering i en fullmakt vilka framgår av nämnda bestämmelser i jordabalken skall tillämpas också på en intressebevakningsfullmakt. Denna princip har ansetts vara befogad när det gäller att trygga fullmaktsgivarens ställning med beaktande av att en fastighetsöverlåtelse eller pantsättning av en fastighet i allmänhet är en ytterst betydelsefull rättshandling för en privatperson. Om några avvikelser inte kunde göras från denna princip, skulle dock en intressebevakare alltid behöva förordnas för exempelvis enstaka inteckningsärenden också i det fallet att fullmaktsgivarens angelägenheter annars sköts av en fullmäktig som avses i denna lag. Därför föreslås att de i jordabalken föreskrivna kraven på specificering av en fullmakt inte skall behöva uppfyllas när det i en intressebevakningsfullmakt uttryckligen har bestämts att fullmäktigen med stöd av den får sälja eller på annat sätt överlåta en fastighet, ansöka om inteckning eller upplåta panträtt i en fastighet. Undantagsbestämmelsens tillämplighet förutsätter inte att den fastighet i fråga om vilken fullmäktigen får företa rättshandlingar har specificerats i fullmakten. Det är alltså fråga om klart mildare krav på specificering än de ovan beskrivna bestämmelserna i jordabalken.

Bestämmelsen gäller bara fullmaktens form. Den påverkar således inte exempelvis förutsättningarna för att ge en gåva enligt 18 § eller frågan om huruvida ett i 19 § avsett tillstånd behövs för en rättshandling som gäller en fastighet.

Enligt 11 kap. 16 § 1 mom. i rättegångsbalken kan en stämning delges med ett ombud som svaranden har befullmäktigat att ta emot stämningar. Enligt motiven till den regeringsproposition (RP 16/1990 rd) som ledde till stiftandet av nämnda lagrum skall fullmakten vara så specificerad att det av den uttryckligen framgår att ett ombud med stöd av den kan ta emot en stämning eller någon annan delgivning för sin huvudmans räkning.

En så noggrann specificering är det dock inte ändamålsenligt att förutsätta när svarandens angelägenheter sköts av en fullmäktig med stöd av en intressebevakningsfullmakt. Därför föreskrivs i den föreslagna paragrafens 2 mom. att fullmäktigen i de ärenden som fullmakten gäller har rätt att ta emot en stämning utan hinder av vad som föreskrivs i 11 kap. 16 § 1 mom.

I 11 kap. 16 § 2 och 4 mom. i rättegångsbalken finns specialbestämmelser som avviker från 1 mom. om när en stämning eller någon annan rättegångshandling inte får delges med ett ombud. Dessa bestämmelser skall som sådana iakttas också när en handlingsoförmögen persons angelägenheter sköts med stöd av en intressebevakningsfullmakt.

Enligt paragrafens 3 mom. skall på en intressebevakningsfullmakt inte tillämpas bestämmelser i någon annan lag vilka begränsar fullmaktens giltighetstid. Ett exempel på en sådan bestämmelse är 25 § 1 mom. i lagen om bostadsaktiebolag (809/1991). Enligt nämnda bestämmelse gäller en fullmakt som utfärdas av en aktieägare en enda bolagsstämma och en skriftlig fullmakt kan vara i kraft i högst tre års tid. En motsvarande bestämmelse finns i 4 kap. 6 § 2 mom. i lagen om andelslag (1488/2001). Att tillämpa begränsningar av detta slag i fråga om en fullmakts giltighetstid vore inte ändamålsenligt om långsiktig skötsel av en handlingsoförmögen persons angelägenheter har arrangerats genom en intressebevakningsfullmakt.

Paragrafens 4 mom. visar att bestämmelserna i paragrafens 2 och 3 mom. är dispositiva. Fullmaktsgivaren kan således genom en särskild bestämmelse i fullmakten begränsa fullmäktigens behörighet att företräda honom eller henne när det gäller att ta emot stämningssedelgivningar. På motsvarande sätt kan fullmaktsgivaren särskilt bestämma i fullmakten att bestämmelser i någon annan lag som begränsar fullmaktens giltighetstid skall tillämpas på den intressebevakningsfullmakt som han eller hon har utfärdat.

Då förutsättningen för att tillämpa vad som föreskrivs i 1 mom. är en uttrycklig bestämmelse i fullmakten har det inte ansetts vara behövligt att göra det möjligt att på motsvarande sätt avvika från vad som föreskrivs i momentet i fråga genom en särskild bestämmelse i fullmakten.

melse i fullmakten.

21 §. Förordnande av en intressebevakare för att sköta fullmäktigens uppgifter. Den föreslagna paragrafen innehåller bestämmelser om förordnande av en intressebevakare för att sköta fullmäktigens uppgifter. En sådan intressebevakare kan förordnas i två fall: för det första när fullmäktigen är tillfälligt förhindrad att sköta sina uppgifter på grund av sjukdom eller av någon annan orsak, för det andra när fullmäktigen på grund av jäv enligt 17 § inte har rätt att företräda fullmaktsgivaren.

Något behov av att förordna en intressebevakare med stöd av paragrafen finns i allmänhet inte om fullmaktsgivaren har utsett en ersättare i fullmakten. Det är naturligtvis trots allt möjligt att förordna en intressebevakare om fullmaktsgivaren nog i fullmakten har utsett en ersättare, men denne av skäl eller annat inte kan börja sköta fullmaktsgivarens angelägenheter vid den tidpunkt då den ordinarie fullmäktigens tillfälliga hinder uppdragas.

Enligt paragrafens 1 mom. kan intressebevakaren i fråga förordnas antingen av domstolen eller av förmyndarmyndigheten. Förmyndarmyndighetens behörighet begränsar sig dock på samma sätt som enligt 12 § 3 mom. i lagen om förmyndarverksamhet till fall där fullmäktigen själv anholder om att en intressebevakare skall förordnas.

En i paragrafen avsedd intressebevakare förordnas med iakttagande av vad som bestäms i lagen om förmyndarverksamhet om förordnande av en ställföreträdare för intressebevakaren. Detta innebär bland annat att den förmyndarmyndighet som har territoriell behörighet bestäms enligt 13 § i lagen om förmyndarverksamhet. Ansökan skall således göras hos den förmyndarmyndighet som avses i 46 eller 47 § i den nämnda lagen. Om ansökan om förordnande av en i paragrafen avsedd intressebevakare skall ske vid domstol, skall ansökan göras hos den tingsrätt som avses i 70 eller 71 § i lagen om förmyndarverksamhet.

Frågan om vem som har rätt att vid domstol göra en ansökan om förordnande av en intressebevakare avgörs i enlighet med 72 § i lagen om förmyndarverksamhet.

I fråga om ändring i förmyndarmyndighe-

tens beslut om förordnande av en intressebevakare som avses i denna paragraf gäller vad som föreskrivs i 87 och 87 a § i lagen om förmyndarverksamhet. Enligt 87 a § 1 mom. kan ändring sökas genom en begäran om avgörande som framställs hos tingsrätten. Begäran om avgörande kan först och främst framställas av den fullmäktig som ansökt om förordnande av en intressebevakare. Dessutom kan med stöd av den senare meningens i momentet begäran om avgörande framställas av fullmaktsgivaren.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs om hur en i 1 mom. avsedd intressebevakares uppdrag upphör. Bestämmelsen motsvarar i sak bestämmelsen i 17 § 2 mom. i lagen om förmyndarverksamhet om upphörande av den ställföreträdarens uppdrag som förordnats för en intressebevakare. Anmälan om hindrets upphörande skall göras till den förmyndarmyndighet som avses i 29 §. En meningsskiljaktighet som gäller intressebevakaruppdragets upphörande kan föras för prövning till den tingsrätt som avses i 70 eller 71 § i lagen om förmyndarverksamhet.

På en intressebevakare som avses i denna paragraf tillämpas i övrigt vad som föreskrivs om intressebevakaren i lagen om förmyndarverksamhet. Tillämpliga är exempelvis bestämmelserna 34 § 1 mom. i lagen om förmyndarverksamhet, vilka gäller tillstånd för rättshandlingar som intressebevakaren företar. Tillämpligheten av tillståndsbestämmelserna på en i denna paragraf avsedd intressebevakare är oberoende av om huruvida ett i 19 § 1 mom. i den föreslagna lagen avsett förordnande finns i fullmakten.

Eftersom det är fråga om ett intressebevakaruppdrag som avses i lagen om förmyndarverksamhet, kan till intressebevakare som avses i denna paragraf förordnas också en allmän intressebevakare som avses i lagen om ordnande av intressebevakningstjänster i förmyndarverksamheten (443/1999).

22 §. Fullmäktigens rätt till arvode och ersättning för kostnader. Fullmäktigens rätt till arvode och kostnadsersättning är en privaträttslig fråga mellan fullmaktsgivaren och fullmäktigen. Principen är således att fullmäktigen och fullmaktsgivaren kan komma överens om grunderna för arvode och kostnadsersättning. Alternativt kan fullmaktsgivaren

i fullmakten eller ensidigt på något annat sätt förordna om grunderna för arvodet och kostnadsersättningen. I ett sådant fall kan fullmäktigen i allmänhet anses ha godkänt vad som förordnats när han eller hon tog emot uppdraget som fullmäktig.

Om avtalet om arvode och kostnadsersättning är oskäligt eller tillämpning av avtalet skulle leda till oskälighet, kan avtalet jämkas med stöd av 36 § i rättshandlingslagen. Om avtalet innehåller oskäliga villkor om arvode, kan det i enskilda fall också finnas fog för att förordna en intressebevakare för att i fullmäktigens ställe sköta fullmaktsgivarens angelägenheter.

För den händelse att inget avtalats eller förordnats om arvode eller kostnadsersättning har i paragrafen tagits in en bestämmelse om saken. Enligt bestämmelsen i fråga har fullmäktigen rätt att av fullmaktsgivarens medel få ersättning för nödvändiga kostnader samt ett arvode som är skäligt i förhållande till uppdragets art och omfattning. Bestämmelsen motsvarar i sak bestämmelsen i 18 kap. 5 § i handelsbalken, vilken gäller ett ombuds arvode och kostnadsersättning.

23 §. Skadeståndsskyldighet. I den föreslagna paragrafens 1 och 2 mom. finns bestämmelser om fullmäktigens skadeståndsskyldighet gentemot fullmaktsgivaren. Paragrafens 3 mom. gäller åter fullmaktsgivarens skadeståndsskyldighet i en situation där fullmäktigen har orsakat skada medan denne handlat för fullmaktsgivarens räkning. Paragrafens 4 mom. gäller fullmäktigens ersättningsskyldighet gentemot tredje man.

Fullmäktigen är enligt 1 mom. skyldig att ersätta skada som han eller hon orsakat fullmaktsgivaren uppsåtligen eller av oaktsamhet i sitt uppdrag. Av lydelsen i bestämmelsen framgår att redan lindrig oaktsamhet ger upphov till ersättningsskyldighet. Ersättningsskyldigheten omfattar såväl egendoms-skada som person- och sakskada, om skadan orsakats när fullmäktigen handlat för fullmaktsgivarens räkning. Ersättningsskyldigheten gäller även lidande som fullmäktigen orsakat fullmaktsgivaren genom att exempelvis bryta mot tystnadsplikten enligt 47 §.

Vid jämkning av skadestånd och fördelning av ersättningsansvaret mellan två eller flere ersättningsskyldiga tillämpas enligt 2 mom.

bestämmelserna om dessa frågor i skadeståndslagen. Bestämmelserna om fördelning av ersättningsansvaret kan bli aktuella exempelvis när fullmaktsgivaren har utsett flere än en fullmäktig. Hänvisningen till bestämmelserna om jämkning av skadestånd avser bestämmelserna om jämkning både i 2 kap. och 6 kap. i skadeståndslagen.

I paragrafens 3 mom. föreskrivs om principalansvar för skada som fullmäktigen har orsakat i sitt uppdrag. Enligt 3 kap. 1 § 3 mom. i skadeståndslagen är den för vars räkning ett uppdrag utförs i vissa fall skyldig att ersätta den skada som orsakats vid fullgörande av uppdraget. Eftersom en fullmaktsgivare som förlorat sin handlingsförmåga normalt inte kan leda eller övervaka fullmäktigens verksamhet, vore uppkomsten av principalansvar för fullmäktigens åtgärder inte ändamålsenligt och dessutom oskäligt för fullmaktsgivaren. Därför föreskrivs i 3 mom. att fullmaktsgivaren inte är skyldig att i enlighet med 3 kap. 1 § 3 mom. i skadeståndslagen ersätta skada som fullmäktigen har vållat när han eller hon handlat för fullmaktsgivarens räkning. Bestämmelsen motsvarar i sak 45 § 3 mom. i lagen om förmyndarverksamhet sådant detta lagrum lyder i den preciserade form som föreslås i denna proposition.

I paragrafens 4 mom. finns en bestämmelse om fullmäktigens skyldighet att ersätta tredje man för skada som denne tillfogats på grund av att en rättshandling som fullmäktigen företagit inte binder fullmaktsgivaren. Vid ersättning av en sådan skada tillämpas 25 § i rättshandlingslagen. Den föreslagna regleringen motsvarar i sak 36 § 3 mom. i lagen om förmyndarverksamhet.

Enligt 25 § 1 mom. i rättshandlingslagen är den som uppträder som fullmäktig skyldig att ersätta tredje man skada som denne tillfogas genom att den rättshandling som fullmäktigen företagit inte binder den som uppgivits vara fullmaktsgivare. I ett sådant fall är det det så kallade positiva avtalsintresset som skall ersättas. Det innebär att den skadelidande med hjälp av ersättningen skall ges en sådan ekonomisk ställning som han skulle ha uppnått om rättshandlingen hade varit bindande.

Avtalsparten har dock inte rätt till ersättning om han eller hon visste eller borde ha

vetat att fullmäktigen överskred sin behörighet. Den som är avtalspart är således skyldig att på lämpligt sätt ta reda på omfattningen av en intressebevakningsfullmakt, exempelvis be om att få se den.

Enligt 25 § 2 mom. i rättshandlingslagen uppstår inte heller rätt till skadestånd om den som uppträder som fullmäktig handlar med stöd av en fullmakt som är ogiltig av någon särskild för honom eller henne okänd orsak som tredje man inte heller med fog kunde förutsätta att han eller hon kände till. Med stöd av denna bestämmelse kan fullmäktigen befrias från skadeståndsskyldighet exempelvis om han eller hon företagit en rättshandling efter att fullmaktsgivaren avlidit och fullmakten således upphört att gälla, om omständigheterna är sådana att avtalsparten inte med fog kan ha antagit att fullmäktigen visste om dödsfallet.

Den föreslagna lagen innehåller inga särskilda bestämmelser om preskription av skadeståndsskuld. Till denna del skall således lagen om preskription av skulder (728/2003) iakttas.

5 kap. **Fastställelse och registrering av en intressebevakningsfullmakt och av dess återkallelse**

24 §. *Fastställelse av en intressebevakningsfullmakt.* I den föreslagna paragrafen föreskrivs om förutsättningarna för att fastställa en intressebevakningsfullmakt.

Enligt paragrafens 1 mom. hör fastställandet av en intressebevakningsfullmakt till förmyndarmyndighetens behörighet. Den territoriellt behöriga förmyndarmyndigheten bestäms enligt 25 §.

En intressebevakningsfullmakt kan fastställas bara på ansökan av fullmäktigen.

Enligt 1 mom. 1 punkten krävs för fastställelse av fullmakten att fullmaktsgivaren hade fyllt 18 år när han eller hon upprättade fullmakten. Förmyndarmyndigheten skall således innan den fastställer fullmakten försäkra sig om att fullmaktsgivaren varit till åldern behörig att upprätta fullmakten när han eller hon upprättade den. Detta behörighetsvillkor kan förmyndarmyndigheten i allmänhet kontrollera på basis av fullmaktsgivarens födelse- och tidpunkten för vittnesintyget enligt

7 §.

Enligt 2 punkten i momentet skall fullmakten för att kunna fastställas vara upprättad på det sätt som avses i 6 §. Som bevis på att fullmakten upprättats så som avses i 6 § 1 mom. räcker enligt 7 § 2 mom. i allmänhet innehållet i vittnesintyget. Av fullmakten skall dessutom framgå åtminstone de uppgifter som avses i 6 § 2 mom.

Om fullmakten inte kan fastställas därför att något av de i 1 eller 2 punkten i momentet nämnda kraven inte uppfylls, träder fullmakten överhuvudtaget inte kraft som en intressebevakningsfullmakt enligt 10 § 1 mom. Fullmakten är då i allmänhet helt utan verkan. Om dock bristen i fråga om förutsättningarna för fastställelse varit den att fullmaktsgivaren inte förordnat att fullmakten skall träda i kraft om han eller hon förlorar förmågan att sköta sina angelägenheter, hör fullmakten inte till denna lags tillämpningsområde. Inte heller då kan fullmakten fastställas. I det fallet kan det dock vara fråga om en giltig fullmakt som hör till tillämpningsområdet för 2 kap. i rättshandlingslagen och därför är giltig även utan fastställelse.

För att fullmakten skall fastställas krävs enligt 3 punkten i momentet dessutom att fullmaktsgivaren i huvudsak förlorat förmågan att sköta de ärenden som fullmakten gäller på grund av sjukdom, störningar i de psykiska funktionerna eller försvagat hälsotillstånd eller av någon annan motsvarande orsak. I praktiken förlorar en person sin handlingsförmåga gradvis så att han eller hon först bara förlorar förmågan att sköta mer komplicerade saker, men fortfarande klarar av vardagliga rättshandlingar. Därför är det ofta omöjligt att exakt ange den tidpunkt vid vilken fullmaktsgivaren kan anses ha förlorat sin förmåga att sköta sina angelägenheter. Därför förutsätts i bestämmelsen att fullmaktsgivaren i huvudsak förlorat denna förmåga.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs om hindren för att fastställa en intressebevakningsfullmakt.

Enligt momentets 1 punkt får fullmakten inte fastställas om det är uppenbart att fullmaktsgivaren när han eller hon upprättade fullmakten saknade förmåga att förstå fullmaktens betydelse eller att de personer som

bevittnade fullmakten inte enligt 8 § hade behörighet att göra detta. Bestämmelsen grundar sig på principen att det med beaktande av fullmaktsgivarens bästa är skäl att inte fastställa fullmakten om det är uppenbart att den är ogiltig. Förmyndarmyndigheten kan dock inte i det skriftliga förfarandet vid vilket en fullmakt fastställs alltid på eget initiativ förutsättas utreda om fullmaktsgivaren haft rättshandlingsförmåga när fullmakten upprättades och att vittnenas behörighetsvillkor varit uppfyllda. Således blir bestämmelsen i regel i praktiken tillämplig bara när det till förmyndarmyndigheten har framställts en invändning om att fullmaktsgivaren saknat rättshandlingsförmåga när han eller hon upprättade fullmakten eller en invändning om att ett vittne inte uppfyllt behörighetsvillkoren. Dessutom krävs att det till stöd för invändningen läggs fram sådan utredning som klart visar att fullmaktsgivaren saknat rättshandlingsförmåga när fullmakten upprättades eller att ett vittne inte var behörigt exempelvis på grund av nära släktskap. Trots det ovan sagda har förmyndarmyndigheten naturligtvis rätt att utreda existensen av en ogiltighetsgrund också på eget initiativ, om det i ett ärende kommer fram på något annat sätt än genom en uttrycklig invändning att exempelvis ett vittne är uppenbart jävigt.

Förmyndarmyndighetens beslut i ett ärende som gäller fastställelse av en fullmakt avgör inte frågan om fullmaktens giltighet på ett rättskraftigt sätt. Frågan om fullmaktens ogiltighet exempelvis på den grunden att fullmaktsgivaren saknade rättshandlingsförmåga när fullmakten upprättades kan således vid behov föras till allmän domstol för prövning också när förmyndarmyndigheten har fastställt fullmakten. Också en fastställd fullmakt kan på motsvarande sätt vid domstol senare förklaras ogiltig på den grunden att ett vittne enligt 8 § saknat behörighet att bevittna fullmakten.

Eftersom fullmäktigen är en person som fullmaktsgivaren själv har valt har förmyndarmyndigheten i allmänhet inte något behov av att utreda fullmäktigens förmåga och lämplighet för uppdraget. I vissa fall kan förmyndarmyndigheten dock besitta eller i samband med hörande som avses i 26 § få sådana uppgifter om fullmäktigens person

som ger anledning till att misstänka att ett fastställande av fullmakten kan äventyra fullmaktsgivarens intressen. Med tanke på sådana fall ingår i 2 punkten en bestämmelse enligt vilken förmyndarmyndigheten inte får fastställa fullmakten, om det finns grundad anledning att misstänka att fullmäktigen är oförmögen eller olämplig att verka som fullmäktig.

En person kan exempelvis vara oförmögen att verka som fullmäktig om den själv har en intressebevakare. Olämplig för uppdraget kan åter den exempelvis vara som har dömts till straff för förskingring, missbruk av förtroendeställning eller något annat motsvarande brott.

Enligt momentets 3 punkt får fullmakten inte heller fastställas, om fullmaktsgivaren har en intressebevakare till vars uppgifter det hör att sköta de ärenden som fullmakten gäller. Bestämmelsen överensstämmer med utgångspunkten enligt 11 § 2 mom. att det är onödigt att fullmäktigen och intressebevakaren sköter samma uppgifter.

I enstaka fall kan det förekomma situationer där någon har hunnit förordnas en intressebevakare innan det har kommit fram att han eller hon utfärdat en intressebevakningsfullmakt. I sådana situationer kan övervägas om intressebevakningen borde förordnas att upphöra i enlighet med 17 § 3 eller 4 mom. därför att intressebevakningsfullmakten gjort intressebevakarförordnandet onödigt. När intressebevakarens uppdrag förordnats att upphöra, upphör även det i bestämmelsen avsedda hindret för fastställelse av en intressebevakningsfullmakt.

Enligt paragrafens 3 mom. skall fullmäktigen förete fullmaktshandlingen i original för förmyndarmyndigheten. Dessutom skall han eller hon förete ett läkarutlåtande eller någon annan motsvarande tillförlitlig utredning om att fullmaktsgivaren är oförmögen att sköta sina angelägenheter. Som med ett läkarutlåtande jämförbar utredning kan betraktas exempelvis ett utlåtande från socialarbetarna i fullmaktsgivarens hemkommun i en situation där fullmaktsgivaren har vägrat att delta i en läkarundersökning.

I 45 § 1 mom. föreskrivs om fullmäktigens rätt att redan innan fullmakten fastställs få ett läkarutlåtande som gäller fullmaktsgivaren

eller motsvarande uppgifter.

25 §. Behörig myndighet. En intressebevakningsfullmakt fastställs enligt huvudregeln av den förmyndarmyndighet inom vars verksamhetsområde fullmaktsgivaren har sin hemkommun. En persons hemkommun bestäms enligt lagen om hemkommun (201/1994).

Om fullmaktsgivaren inte har hemkommun i Finland, hör fullmaktens fastställande enligt 2 mom. till den förmyndarmyndighets behörighet inom vars verksamhetsområde fullmaktsgivaren huvudsakligen vistas. Denna bestämmelse kan bli tillämplig exempelvis när fullmaktsgivaren flyttat till Finland men fortfarande saknar hemkommun. Enligt 38 § 1 mom. kan myndigheterna i Finland också i ett sådant fall ha den internationella behörigheten i ett ärende som gäller fastställande av en intressebevakningsfullmakt.

Om ovan beskrivna bestämmelser inte anger vilken förmyndarmyndighet som är behörig i ett ärende, hör behörigheten enligt 3 mom. till Helsingfors magistrat. Denna bestämmelse blir tillämplig när fullmaktsgivaren inte har hemkommun i Finland och inte heller vistas här. Att fastställa fullmakten i Finland är i sådana fall i allmänhet inte behövt, men undantagsvis kan fall av beskrivet slag förekomma. Enligt 38 § 1 mom. har finska myndigheter internationell behörighet att fastställa en fullmakt till den del fullmakten gäller egendom som finns i Finland.

26 §. Hörande och utredning. I den föreslagna paragrafen föreskrivs om förfarandet vid förmyndarmyndigheten i samband med ett ärende som gäller fastställande av en intressebevakningsfullmakt.

Paragrafens 1 mom. gäller hörande av fullmaktsgivaren i ett ärende som gäller fastställande av fullmakten. Enligt den första meningens i momentet är huvudregeln att fullmaktsgivaren skall ges tillfälle att bli hörd med anledning av fullmäktigens ansökan. Det förekommer dock fall där det vore klart oändamålsenligt att höra fullmaktsgivaren. Detta är fallet exempelvis om det av den utredning som fogats till ansökan framgår att fullmaktsgivaren är varaktigt medvetlös eller av någon annan orsak inte har förmåga att förstå sakens betydelse. Enligt den senare meningens i momentet behöver fullmaktsgiva-

ren inte ges tillfälle att bli hörd i ett sådant fall.

Den föreslagna regleringen avviker från den bestämmelse som föreslås i 73 § 5 mom. i lagen om förmyndarverksamhet och av vilken följer att den person för vars del intressebevakning söks skall ges tillfälle att bli hörd också när de handlingar som läggs fram till stöd för ansökan visar att han eller hon inte har förmåga att förstå sakens betydelse. Skillnaden mellan de föreslagna bestämmelserna har sin grund i att fullmäktigens rätt att företräda fullmaktsgivaren med stöd av en intressebevakningsfullmakt grundar sig på fullmaktsgivarens egen viljeyttring. Av denna orsak finns det fog för att anse att man vid behandling av en ansökan om fastställelse av en intressebevakningsfullmakt kan avstå från hörande av fullmaktsgivaren på i någon mån lindrigare grunder än vid ansökan om förordnande av en intressebevakare med stöd av lagen om förmyndarverksamhet.

Om fullmaktsgivaren är gift, skall också hans eller hennes make enligt 2 mom. i allmänhet ges tillfälle att bli hörd. Att höra maken är befogat på grund av den ekonomiska intressegemenskap som i allmänhet råder mellan makar. Förmyndarmyndigheten är dock inte förpliktad till att höra maken, om det med beaktande av omständigheterna är uppenbart onödigt. Det kan exempelvis vara uppenbart onödigt att höra maken när det av handlingarna framgår att makarna bött åtskilda från varandra i årtal på grund av söndring. Vad som föreskrivs om make i momentet gäller på motsvarande sätt också part i registrerat partnerskap.

I paragrafens 3 mom. finns bestämmelser om hörande av vissa andra personer och om inhämtande av övrig utredning. Förmyndarmyndigheten kan enligt prövning höra fullmäktigen personligen. Detta kan vara behövt särskilt när det finns fog för förmyndarmyndigheten att försäkra sig om fullmäktigens förmåga att sköta och lämplighet för uppdraget som fullmäktig.

Förmyndarmyndigheten kan också vid behov ge fullmaktsgivarens föräldrar, barn eller andra närstående tillfälle att bli hörda. En i bestämmelsen avsedd annan närstående kan exempelvis vara fullmaktsgivarens sambo. I allmänhet är det befogat att personer som de

facto står fullmaktsgivaren nära får känedom om att ett ärende om fastställande av fullmakt är anhängigt. Exempelvis ett sådant barn till fullmaktsgivaren som enligt den utredning som framgår av handlingarna har skött fullmaktsgivarens angelägenheter innan ansökan om fastställande av fullmakten gjordes är det i regel nödvändigt att ge tillfälle att yttra sig i saken.

Dessutom kan förmyndarmyndigheten vid behov kräva att fullmäktigen lägger fram utredning om omständigheter som kan vara av betydelse när hans eller hennes förmåga och lämplighet att verka som fullmäktig skall bedömas. Sådan utredning kan vara exempelvis ett straffregisterutdrag.

Förteckningen i paragrafens 3 mom. är inte uttömmande, utan förmyndarmyndigheten kan vid behov även inhämta annan utredning i saken. Undantagsvis kan det vara behövt att exempelvis höra dem som bevittnat fullmakten i syfte att reda ut om fullmaktsgivaren haft förmåga att förstå fullmaktens betydelse när han eller hon upprättade den. Vid hörande av vittnen tillämpas bestämmelserna om muntlig bevisning i 40 § i förvaltningslagen (434/2003).

27 §. Registrering av en intressebevakningsfullmakt. Den föreslagna paragrafen innehåller bestämmelser om registrering av en intressebevakningsfullmakt. Syftet med registerföringen är först och främst att möjliggöra övervakning av fullmäktigen på i lag föreskrivet sätt. Med hjälp av registret kan man exempelvis snabbt kontrollera om fullmäktigen gjort en sådan redovisning som han eller hon varit skyldig att göra. För det andra syftar registerföringen till att trygga tredje mans rättigheter. Tredje man kan för att trygga sin rätt exempelvis behöva uppgift om huruvida intressebevakningsfullmakten är i kraft.

Enligt paragrafens 1 mom. skall i registret bara en sådan fullmakt antecknas som ger fullmäktigen rätt att företräda fullmaktsgivaren i dennes ekonomiska angelägenheter. Registreringen sker i samband med fullmaktens fastställelse.

Om registrering av en intressebevakning i vissa situationer med internationell anknytning föreskrivs dessutom i 38 § 2 mom.

Det vore inte ändamålsenligt att bilda ett eget register för registrering av intressebe-

vakningsfullmakter. Därför föreslås att också intressebevakningsfullmakterna skall antecknas i det redan befintliga riksomfattande registret över förmyndarskapsärenden. Enligt paragrafens 2 mom. skall 64 § 2 mom. samt 67 och 68 § i lagen om förmyndarverksamhet, vilka gäller uppgifter om intressebevakaren, dennes uppdrag och huvudmannen, på motsvarande sätt tillämpas i fråga om uppgifterna om fullmäktigen, dennes uppdrag och fullmaktsgivaren.

Närmare bestämmelser om anteckning av en intressebevakningsfullmakt i registret över förmyndarskapsärenden utfärdas genom förordning av statsrådet. Bemyndigandet att utfärda förordning finns i 49 §.

28 §. Fastställelse och registrering av en intressebevakningsfullmakts återkallelse. Av orsaker som nämns i motiven till 12 § krävs för återkallelse av en intressebevakningsfullmakt som har trätt i kraft att förmyndarmyndigheten fastställer återkallelsen. Den föreslagna paragrafen innehåller bestämmelser om detta.

Enligt paragrafens 1 mom. har fullmaktsgivaren rätt att ansöka om fastställande av återkallelsen av en intressebevakningsfullmakt. Den enda förutsättningen för fastställande av återkallelsen är att fullmaktsgivaren har förmåga att förstå återkallelsens betydelse. Fullmaktsgivaren behöver således inte förete någon utredning över exempelvis att fullmäktigen skulle vara oförmögen att sköta eller olämplig för uppdraget. Detta är förenligt med det faktum att en intressebevakningsfullmakt är ett frivilligt arrangemang som grundar sig på fullmaktsgivarens egen viljeyttring.

Förmyndarmyndigheten skall i enlighet med vad den anser vara bäst utreda fullmaktsgivarens förmåga att förstå återkallelsens betydelse. I allmänhet kan detta ske genom att höra fullmaktsgivaren personligen. Om hörandet inte ger en tillförlitlig bild av fullmaktsgivarens rättshandlingsförmåga, kan fullmaktsgivaren uppmanas att förete ett läkarintyg eller någon annan utredning.

Enligt paragrafens 2 mom. är den förmyndarmyndighet som övervakar fullmäktigens verksamhet enligt 29 § behörig i ett ärende som gäller fastställande av en intressebevakningsfullmakts återkallelse.

Eftersom ikraftträdandet av en fullmakts återkallelse förutsätter att förmyndarmyndigheten fastställer återkallelsen kan situationen i vissa fall bli problematisk med tanke på fullmaktsgivarens självbestämmanderätt, om fullmakten förblir länge i kraft innan förmyndarmyndighetens beslut om fastställande av återkallelsen kan meddelas. Därför föreslås i 3 mom. att förmyndarmyndigheten tillfälligt skall kunna fastställa fullmaktens återkallelse utan att höra fullmäktigen, om saken är brådskande. Saken kan anses vara brådskande exempelvis när fullmaktsgivaren förete utredning enligt vilken fullmäktigen sannolikt har gjort sig skyldig till oegentligheter i sitt uppdrag och det föreligger fara för att oegentligheterna fortsätter. Med stöd av momentet gäller det interimistiska beslutet tills ärendet kan avgöras slutligt. Ett interimistiskt beslut kan dock vid behov återkallas eller ändras.

Förmyndarmyndigheten skall enligt 4 mom. i samband med att den fastställer återkallelsen av en i registret över förmyndarskapsärenden antecknad intressebevakningsfullmakt även göra en anteckning om återkallelsen i registret. Detta är nödvändigt för att uppgifterna i registret skall hållas färska.

6 kap. Övervakning av fullmäktigens verksamhet

29 §. Tillsynsmyndighet. Enligt paragrafens 1 mom. är förmyndarmyndigheten skyldig att övervaka fullmäktigens verksamhet. Övervakningen sker i enlighet med vad som föreskrivs i den föreslagna lagen.

Utgångspunkten är den att det är den förmyndarmyndighet som fastställt intressebevakningsfullmakten som skall sörja för övervakningen av fullmäktigens verksamhet. I momentet anges dessutom vilken förmyndarmyndighet som skall ansvara för övervakningen, om fullmakten inte har fastställts i Finland. I sådana fall hör övervakningskyldigheten till den förmyndarmyndighet som enligt 25 § vore behörig att fastställa fullmakten. Bestämmelsen blir tillämplig i situationer där fullmakten har trätt i kraft till följd av ett beslut eller en åtgärd vid en främmande stats myndighet eller där full-

makten enligt den främmande stats lag som skall tillämpas på den har trätt i kraft utan medverkan av någon myndighet, men fullmaktsgivaren sedermera har bosatt sig i Finland och fullmakten på så sätt kommit att höra till de finska myndigheternas övervakningsfär enligt 39 § 1 mom. 1 punkten.

Exempelvis den omständigheten att fullmaktsgivarens hem- eller vistelsekommun senare ändras leder inte direkt enligt lagen till att övervakningsskyldigheten skulle övergå på en annan förmyndarmyndighet. Tillsynsuppgifterna kan dock visa sig vara svåra eller oändamålsenliga att sköta om fullmaktsgivaren har flyttat bort från förmyndarmyndighetens verksamhetsområde eller fullmaktsgivarens egendom befinner sig på annat håll. Därför föreslås i 2 mom. att den övervakningsskyldige förmyndarmyndigheten i sådana fall beslutar om överföring av övervakningsuppgiften till någon annan förmyndarmyndighet. Innan beslutet fattas skall både fullmäktigen och den övertagande förmyndarmyndigheten höras. I ett beslut om överföring av övervakningen får ändring enligt 43 § 2 mom. inte sökas genom besvär.

30 §. Egendomsförteckning. I den föreslagna paragrafen föreskrivs att en sådan fullmäktig som har rätt att företräda fullmaktsgivaren i dennes ekonomiska angelägenheter är skyldig att utarbeta en förteckning över fullmaktsgivarens egendom och lämna in förteckningen till förmyndarmyndigheten. Med hjälp av förteckningen kan myndigheten övervaka förändringar i fullmaktsgivarens ekonomiska ställning och fullmäktigens verksamhet. I förteckningen skall uppges samtliga tillgångar och skulder för vilkas del fullmäktigen enligt fullmakten är behörig att företräda fullmaktsgivaren.

Egendomsförteckningen skall lämnas till förmyndarmyndigheten inom tre månader efter det att fullmakten fastställdes. Om fullmaktsgivaren senare får egendom i fråga om vilken fullmäktigen enligt fullmakten är behörig att företräda fullmaktsgivaren, skall förteckningen över den nya egendomen lämnas in inom en månad från förvärvet. Syftet med bestämmelsen är att trygga fullmaktsgivarens ekonomiska intressen på ett effektivt sätt. Därför avser bestämmelsen förvärv av egendom i vidsträckt bemärkelse. Med tanke

på övervakningen är det viktigt att förmyndarmyndigheten får uppgifter också om villkorliga eller tidsbundna rättigheter och förmåner, fastän fullmäktigen ännu inte kan besluta om dem eller de inte kan användas för exempelvis betalning av fullmaktsgivarens skulder.

Skyldigheten att lämna in en ny förteckning över egendom som fullmaktsgivaren senare förvärvat gäller inte situationer där fullmaktsgivarens egendomsmassa inte har förändrats, men föremålet för äganderätten förändrats exempelvis på grund av köp eller försäljning. Skyldigheten att lämna in en förteckning gäller inte heller alla sådana periodiska prestationer som fullmaktsgivaren får med stöd av en rättighet som förmyndarmyndigheten känner till. Sådana förmåner är bland annat underhållsbidrag och pensioner.

Det är rätt vanligt att man får egendom genom arv eller testamente, med andra ord på grund av delägarskap i ett dödsbo. Med tanke på dessa situationer föreslås i 2 mom. att fullmäktigen skall lämna förmyndarmyndigheten en kopia av bouppteckningsinstrumentet inom en månad efter det att bouppteckningen har förrättats. Skyldigheten att lämna in bouppteckningsinstrumentet gäller också de fall där fullmaktsgivaren är delägare i ett dödsbo bara på grund av sin giftorätt och således inte kommer att arva egendom som hör till boet. Fullmaktsgivaren kan nämligen på grund av sin giftorätt komma att ha förmögenhetsrättsliga anspråk som gäller boet. När avvittring och arvskifte förrättas eller ett testamente verkställs och egendom tillfaller fullmaktsgivaren, skall en förteckning över egendomen tillställas förmyndarmyndigheten i enlighet med 1 mom.

Förmyndarmyndigheten kan enligt 3 mom. på ansökan av fullmäktigen förlänga fristen, om detta är nödvändigt på grund av egendomens omfattning eller av någon annan orsak. I förmyndarmyndighetens beslut om förlängning av fristen får ändring enligt 43 § 2 mom. inte sökas genom besvär.

31 §. Fullmäktigens försäkran i fråga om förteckningen. I syfte att säkerställa egendomsförteckningens tillförlitlighet och riktighet föreslås att fullmäktigen i den i 30 § avsedda förteckningen skall försäkra att de uppgifter han eller hon lämnat är riktiga och

att ingenting avsiktligt har utelämnats. På yrkande av förmyndarmyndigheten kan domstolen förplikta fullmäktigen att under ed eller med stöd av försäkran styrka riktigheten av egendomsförteckningen.

32 §. Bokföringsskyldighet. I paragrafens 1 mom. finns en bestämmelse om fullmäktigens skyldighet att föra bok över fullmaktsgivarens förmögenhet och ändringar i den. Denna skyldighet gäller en fullmäktig som enligt fullmakten har rätt att företräda fullmaktsgivaren i dennes ekonomiska angelägenheter. Skyldigheten preciseras inte i detalj. Bokföringen skall vara sådan att fullmäktigen utifrån den kan lämna i 33 § avsedd redovisning och i 36 § avsedd slutredovisning till förmyndarmyndigheten.

Bestämmelsen i fråga åsidosätter naturligtvis inte de bestämmelser om bokföringsskyldighet som skall tillämpas när fullmaktsgivaren är bokföringsskyldig i egenskap av näringsidkare eller yrkesutövare eller när fullmaktsgivaren äger ett bokföringsskyldigt företag.

Fullmaktsgivaren kan dessutom förordna på ett utförligare sätt om hur fullmäktigen skall fullgöra sin bokföringsskyldighet, men genom ett sådant förordnande kan dock inte bokföringsskyldigheten enligt denna paragraf uteslutas eller begränsas.

I paragrafens 2 mom. finns bestämmelser om fullmäktigen bokföringsskyldighet i fall där fullmakten gäller företräddande av fullmaktsgivaren i andra än ekonomiska angelägenheter, exempelvis i angelägenheter som gäller hälso- och sjukvård. Fullmäktigen är då skyldig att föra sådan bok att han eller hon kan redogöra tillräckligt väl för de åtgärder som vidtagits för fullmaktsgivarens räkning. I dessa fall tillämpas inga andra bestämmelser om redovisningsskyldighet.

33 §. Skyldighet att lämna uppgifter till förmyndarmyndigheten. I paragrafen finns bestämmelser om fullmäktigens skyldighet att lämna förmyndarmyndigheten uppgifter på basis av vilka förmyndarmyndigheten kan övervaka att fullmäktigen handlat på behörigt sätt för fullmaktsgivarens räkning.

Om fullmakten gäller företräddande av fullmaktsgivaren i hans eller hennes ekonomiska angelägenheter, kan fullmaktsgivaren enligt paragrafens 1 mom. i fullmakten förordna att

fullmäktigen periodiskt skall lämna förmyndarmyndigheten redovisning. Denna bestämmelse om möjligheten att förordna om redovisningsskyldighet har ansetts vara behövlig på grund av att fullmaktsgivaren i avsaknad av handlingsförmåga i allmänhet inte själv kan övervaka fullmäktigens verksamhet när denne handlar med stöd av en intressebevakningsfullmakt.

En intressebevakningsfullmakt grundar sig på fullmaktsgivarens egen viljeyttring och fullmäktigen är en person som fullmaktsgivaren själv har valt. Situationen kan således vara den att fullmaktsgivaren på grund av sin tilltro till fullmäktigen vill ge honom eller henne friare händer i uppdraget än vad en intressebevakare som förordnats enligt lagen om förmyndarverksamhet har. Av dessa orsaker har det ansetts vara befogat att fullmaktsgivaren i den fullmakt han eller hon utfärdar själv får bestämma om fullmäktigen skall lämna periodisk redovisning till förmyndarmyndigheten. Enligt paragrafen är principen den att fullmäktigen inte skall vara skyldig att lämna redovisning. Fullmaktsgivaren kan genom en bestämmelse i fullmakten avvika från denna princip och då även bestämma att redovisningsperioden skall vara längre än ett år.

Utgångspunkten för den föreslagna regleringen kan anses vara förenlig med att en intressebevakningsfullmakt grundar sig på en privaträttslig viljeyttring. Som jämförelse kan konstateras att inte heller en fullmäktig som handlar med stöd av en fullmakt enligt rättshandlingslagen behöver redovisa för skötseln av sitt uppdrag till någon myndighet.

Om fullmakten innehåller ett förordnande om periodisk redovisning, gäller i fråga om redovisningen i tillämpliga delar bestämmelserna i 51 och 53—56 § i lagen om förmyndarverksamhet. Förmyndarmyndigheten kan således bland annat i enlighet med 51 § 1—3 mom. i nämnda lag ändra den tidpunkt vid vilken redovisningsskyldigheten skall fullgöras. Förmyndarmyndigheten kan också under i 53 § i den nämnda lagen angivna förutsättningar befria fullmäktigen från skyldigheten att lämna redovisning även om fullmakten innehåller ett förordnande om att redovisning skall lämnas, eller bestämma att redovis-

ningsperioden skall vara längre än vad som anges i fullmakten.

Enligt 43 § 2 mom. i den föreslagna lagen får ändring i förmyndarmyndighetens beslut om tidpunkten för fullgörande av redovisningsskyldigheten inte sökas genom besvär.

I paragrafens 2 mom. finns en bestämmelse om lämnande av redovisning i de fall där fullmaktsgivaren inte har gett ett i 1 mom. avsett förordnande om redovisningsskyldigheten. I sådana fall kan förmyndarmyndigheten enligt prövning be fullmäktigen lämna redovisning över skötseln av sitt uppdrag. Redovisning skall begäras av fullmäktigen särskilt om förmyndarmyndigheten fått kännedom om omständigheter som talar för att det är skäl att se till att egendomen har skötts på behörigt sätt.

Enligt paragrafens 3 mom. är fullmäktigen skyldig att på begäran lämna förmyndarmyndigheten i 2 mom. avsedd redovisning och övriga i bestämmelsen specificerade utredningar. Syftet med bestämmelsen är att säkerställa att förmyndarmyndigheten vid behov får tillgång till allt det material som behövs för att kunna granska riktigheten av redovisningen och för att kunna övervaka fullmäktigens verksamhet i övrigt.

34 §. Förmyndarmyndighetens tvångsmedel. I paragrafen föreskrivs om förmyndarmyndighetens rätt att effektivera sina övervakningsbeslut genom tvångsmedel. I fråga om dessa tvångsmedel föreslås att bestämmelserna i 57 § i lagen om förmyndarverksamhet skall tillämpas. Ett hot om förvaltningsåtgärder kan förenas med förmyndarmyndighetens beslut om lämnande av redovisning, egendomsförteckning, verifikat eller utredning.

Tvångsmedel kan enligt 37 § 1 mom. i den föreslagna lagen användas i tillämpliga delar också när en förpliktelse som hört till fullmäktigen till följd av fullmäktigens död har övergått på delägarna eller boutredningsmannen i fullmäktigens dödsbo eller på konkursförvaltningen, om dödsboet har försatts i konkurs.

35 §. Åtgärder när en intressebevakningsfullmakt upphört att gälla. I paragrafen föreskrivs om överlämnande av fullmakten och egendomen när fullmakten upphört att gälla. Enligt paragrafen är fullmäktigen skyldig att

utan dröjsmål överlämna fullmakten och den förvaltade egendomen till fullmaktsgivaren, dennes intressebevakare, andrahandsfullmäktigen eller någon annan som har rätt till egendomen. Denna skyldighet gäller såväl lös egendom och värdepapper i fullmäktigens besittning som sådana handlingar i fullmäktigens besittning som behövs för att bevaka och utöva fullmaktsgivarens rättigheter.

Enligt den föreslagna bestämmelsen skall egendomen överlämnas utan dröjsmål så snart fullmakten har upphört att gälla. Antecknandet av egendomen i en förteckning enligt 36 § kan dock kräva att egendomen inte omedelbart överlämnas. Lagens ordalydelse skall därför förstås så att överlämnandet skall ske utan dröjsmål när det inte längre är nödvändigt för fullmäktigen att hålla egendomen i sin besittning för att kunna upprätta slutredovisningen.

Orsaken till att fullmakten upphör att gälla avgör vem egendomen skall överlämnas till. Om fullmakten upphör att gälla för att den återkallas eller för att fullmäktigen själv avsägar sig sitt uppdrag, skall egendomen i regel överlämnas till fullmaktsgivaren. Om i ett sådant fall fullmakten fastställs på ansökan av en andrahandsfullmäktig och träder i kraft för dennes del, skall egendomen överlämnas till andrahandsfullmäktigen. Om fullmakten upphör att gälla på grund av att en intressebevakare förordnas för fullmaktsgivaren, skall egendomen överlämnas till intressebevakaren. Om fullmakten däremot upphör att gälla på grund av fullmaktsgivarens död, skall egendomen överlämnas till fullmaktsgivarens rättsinnehavare. Den som har rätt att få egendomen i sin besittning av fullmäktigen har ett sakrättsligt krav som inte preskriberas.

I fall där fullmaktsgivaren har avlidit kan det vara svårt och arbetskrävande att reda ut vem som är delägare i dödsboet och har rätt att ta emot egendomen. Eftersom det inte är ändamålsenligt att fullmäktigen sköter dödsboets uppgifter under någon längre tid, ingår i paragrafens 2 mom. en bestämmelse om fullmäktigens rätt att överlämna egendomen till den bodelägare som enligt 18 kap. 3 § i ärvdabalken kan vårda egendomen. Enligt nämnda bestämmelse i ärvdabalken kan den som tar emot egendomen vara en delägare

som bött tillsammans med arvlåtaren eller som annars kan ta hand om egendomen. Egendomen kan överlämnas till en delägare exempelvis i fall där fullmäktigen inte utan dröjsmål kan överlämna den avlidnes egendom för att förvaltas gemensamt att bodelägarna. Fullmäktigen skall dock underrätta alla de delägare om saken vilkas vistelseort och identitet är känd.

36 §. Slutredovisning. I paragrafen finns bestämmelser om slutredovisning. Enligt paragrafens 1 mom. är fullmäktigen när intressebevakningsfullmakten har upphört att gälla skyldig att utan dröjsmål redovisa för skötseln av sitt uppdrag till den som har rätt att ta emot egendomen. Genom ett förordnande i fullmakten kan man dock avvika från fullmäktigens skyldighet att lämna slutredovisning.

Bestämmelserna om slutredovisning avviker från 52 § i lagen om förmyndarverksamhet på så sätt att slutredovisningen inte lämnas till förmyndarmyndigheten utan till den som har rätt till egendomen. Detta har ansetts vara motiverat med beaktande av främst intressebevakningsfullmaktens privaträttsliga karaktär. Dessutom grundar sig förslaget på att förmyndarmyndigheten, om denne vore skyldig att granska slutredovisningen, skulle orsakas ett omfattande arbete. Eftersom fullmäktigen inte nödvändigtvis är tvungen att lämna periodisk redovisning till förmyndarmyndigheten, kunde granskningen av slutredovisningen gälla egendomens förvaltning under flera års eller till och med flera årtiondens tid.

För klarhetens skull är det skäl att konstatera att fullmäktigen inte ens genom ett förordnande i fullmakten kan förpliktas att lämna in slutredovisning till förmyndarmyndigheten.

Den som har rätt att ta emot egendomen har enligt förslaget rätt att av fullmäktigen på begäran få till påseende verifikat som hänför sig till slutredovisningen och till andra redovisningar som lämnats till förmyndarmyndigheten. Rätten att få verifikaten till påseende finns oberoende av om fullmakten innehåller ett i 33 § 1 mom. avsett förordnande om redovisningsskyldighet till förmyndarmyndigheten. Fullmäktigens skyldighet att visa upp verifikaten kan enligt 2 mom. vid behov förstärkas med vite i enlighet med vad

som föreskrivs i 57 § i lagen om förmyndarverksamhet.

37 §. Åtgärder vid fullmäktigens död. I paragrafen finns rättsnormer för den händelse att fullmäktigens uppdrag upphör på grund av att han eller hon avlider eller fullmäktigen före sin död inte hunnit lämna slutredovisning eller lämna över fullmakten och besittningen till den egendom som han eller hon har förvaltad. Fullmäktigens skyldigheter övergår i dessa fall till dödsbodelägarna. Har boet överlåtits till förvaltning av boutredningsman eller försatts i konkurs, övergår skyldigheterna till boutredningsmannen eller konkursboet. Bodelägarna, boutredningsmannen eller konkursboets förvaltare är i dessa fall skyldiga att sörja för att slutredovisningen samt fullmakten och egendomen överlämnas till den som har rätt att ta emot dem. De skall också vårda fullmaktsgivarens egendom så länge som egendomen är i boets besittning.

Om fullmaktsgivaren till följd av fullmäktigens död har ett uppenbart behov av intressebevakning, är det i allmänhet ändamålsenligt att den som förvaltar fullmäktigens dödsbo underrättar förmyndarmyndigheten om saken i enlighet med 91 § i lagen om förmyndarverksamhet.

7 kap. **Bestämmelser som hör till området för den internationella privaträtten**

38 §. Den internationella behörigheten i ärenden som gäller fastställelse och registrering av fullmakt. I paragrafen finns bestämmelser om de finska myndigheternas internationella behörighet i ärenden som gäller fastställelse och registrering av en intressebevakningsfullmakt. I regleringen av myndigheternas internationella behörighet, det vill säga den allmänna behörigheten, är det fråga om när ett ärende har sådan anknytning till Finland att det finns fog för att pröva saken här.

En finsk myndighets internationella behörighet i ett ärende som gäller fastställelse av en intressebevakningsfullmakt bestäms enligt 1 mom. Den huvudsakliga behörighetsgrunden är att fullmaktsgivaren är bosatt i Finland. Den ort där en part är bosatt används

nuförtiden som främsta behörighetsgrund i den internationella förmynderskapsrätten. Denna princip följs exempelvis i artikel 5 i Haagkonventionen av den 13 januari 2000 om skydd av vuxna.

Med att vara bosatt avses i paragrafen att vara i internationelltprivaträttslig mening bosatt på en viss ort. En person skall anses vara i nämnda mening bosatt i den stat där han eller hon bor och har sin huvudsakliga livsmiljö. Vid prövning av var en person är bosatt beaktar man först och främst den tid personen har bott på orten i fråga och kontinuiteten i boendet samt övriga omständigheter som visar på personens faktiska band till den staten. Tillfällig vistelse i en viss stat för exempelvis semester, ett enstaka arbetsuppdrag eller kortvariga studier räcker inte till för att personen skall kunna anses vara bosatt i vistelsestaten. Begreppet att vara bosatt skiljer sig från det internationelltprivaträttsliga begreppet hemvist framför allt i att man vid prövning av var en person är bosatt inte fäster samma uppmärksamhet vid personens avsikter som vid bestämmande av hemvist, utan det avgörande är personens faktiska förhållanden.

Även om fullmaktsgivaren inte är bosatt i Finland, kan fullmakten enligt momentets andra mening fastställas här om den gäller egendom som befinner sig i Finland. Syftet med bestämmelsen är att möjliggöra att exempelvis en fullmakt som en person som är bosatt utomlands har utfärdat med tanke på förvaltningen av en fastighet som han eller hon äger i Finland kan fastställas här. Om en finsk myndighets internationella behörighet bara grundar sig på att egendomen finns i Finland, har en fastställelse av fullmakten här dock inte rättsverkningar i fråga om fullmäktigens behörighet att företräda fullmaktsgivaren i ärenden som gäller hans eller hennes egendom på annat håll eller i hans eller hennes andra än ekonomiska angelägenheter.

Av befogenheten att fastställa en intressebevakningsfullmakt i Finland följer enligt momentets sista mening också behörighet att anteckna fullmakten i registret över förmynderskapsärenden. Är det fråga om en i Finland fastställd fullmakt, skall på registreringens också i ärenden av internationell natur 27 § 1 mom. tillämpas.

Paragrafens 2 mom. kompletterar med tanke på ärenden av internationell natur bestämmelsen i 27 § 1 mom. om registrering av en intressebevakningsfullmakt. Enligt 39 § 1 mom. 1 punkten är den finska förmyndarmyndigheten i vissa fall skyldig att övervaka fullmäktigens verksamhet också när fullmakten inte har fastställts i Finland. I syfte att möjliggöra övervakningen skall fullmakten också i dessa fall antecknas i registret över förmynderskapsärenden. Förutsättningen för registrering är först och främst, liksom enligt 27 § 1 mom., att fullmakten gäller företräddande av fullmaktsgivaren i ekonomiska angelägenheter. För det andra förutsätter registreringen att fullmaktsgivaren är bosatt i Finland.

I enlighet med vad som föreskrivs i momentet skall förmyndarmyndigheten registrera fullmakten när den har fått kännedom om den. För att säkerställa att förmyndarmyndigheten får kännedom om fullmakter som uppfyller villkoren i 2 mom. föreskrivs i 3 mom. att fullmäktigen är anmälningsskyldig. Gäller det en fullmakt som enligt 2 mom. skall antecknas i registret över förmynderskapsärenden, skall fullmäktigen göra en anmälan om fullmakten till den förmyndarmyndighet som avses i 29 § 1 mom. I praktiken blir det i det typiska fallet aktuellt med en anmälan när en fullmaktsgivare som varit bosatt i utlandet flyttar till Finland och bosätter sig här.

Några omedelbara sanktioner är inte förknippade med att fullmäktigen försummar sin anmälningsskyldighet. Upptäcker förmyndarmyndigheten att fullmäktigen försummat anmälningsskyldigheten, kan det dock finnas fog för att utreda om fullmäktigen är lämplig för sitt uppdrag eller om det vore skäl att förordna en intressebevakare för att bevaka fullmaktsgivarens intressen.

39 §. *Den internationella behörigheten i andra ärenden som gäller fullmakt.* I paragrafen föreskrivs om finska myndigheters internationella behörighet i andra ärenden som gäller intressebevakningsfullmakt än fastställelse och registrering. Sådana ärenden är beviljande av tillstånd för en rättshandling enligt 19 §, förordnande av en intressebevakare för att sköta fullmäktigens uppgifter enligt 21 § 1 mom., ärenden som gäller upphörande

av ett uppdrag som intressebevakare enligt 21 § 2 mom., fastställande av en intressebevakningsfullmakts återkallelse enligt 28 § och övervakning av fullmäktigens verksamhet enligt 6 kap.

Också i dessa ärenden är enligt 1 punkten i momentet den huvudsakliga grunden för bestämmande av en finsk myndighets internationella behörighet den att fullmaktsgivaren är bosatt i Finland. Dessutom har finska myndigheter enligt 2 punkten internationell behörighet, om intressebevakningsfullmakten har fastställts i Finland. Syftet med bestämmelsen är att, om exempelvis en i utlandet bosatt person utfärdat en intressebevakningsfullmakt för förvaltning av egendom som befinner sig i Finland, möjliggöra att ärenden som gäller den fullmakten vid behov skall kunna prövas av en finsk myndighet. En tilläggsförutsättning för att finska myndigheter skall vara behöriga är i dessa fall att det med beaktande av omständigheterna skall anses vara befogat att saken prövas i Finland. Det kan anses vara befogat att ett ärende prövas i Finland exempelvis om det inte är möjligt att pröva ärendet i den stat där fullmaktsgivaren är bosatt av den anledningen att begreppet intressebevakningsfullmakt är helt okänt i lagstiftningen i staten i fråga.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs om en tredje alternativ grund för internationell behörighet om det är fråga om ärenden som gäller upphörande av uppdraget som intressebevakare som förordnats för att sköta fullmäktigens uppdrag. Förutom i de fall som avses i 1 mom. kan ett sådant ärende enligt förslaget prövas i Finland också då intressebevakaren har förordnats i Finland. Syftet med bestämmelsen är att, om intressebevakaren har förordnats i Finland, säkerställa att också ett ärende som gäller upphörande av hans eller hennes uppdrag skall kunna behandlas här. Denna behörighetsgrund blir i typiska fall tillämplig när fullmaktsgivaren har flyttat från Finland efter att en intressebevakare har förordnats men innan dennes uppdrag har upphört.

Särskilt när det är fråga om en i Finland fastställd intressebevakningsfullmakt kan det, om fullmaktsgivaren flyttat från Finland, vara svårt att entydigt fastställa den tidpunkt vid vilken de finska myndigheterna slutat

vara behöriga att pröva ärenden som gäller intressebevakningsfullmakten. När det gäller övervakningen av fullmäktigens verksamhet måste det dock, bland annat för att kunna klarlägga ansvarsfrågor, vara möjligt att entydigt fastställa från vilken tidpunkt övervakningen inte längre hör till de finska myndigheterna. Med tanke på detta finns det i 3 mom. en bestämmelse om de finska myndigheternas rätt att bestämma att övervakningen av fullmäktigens verksamhet skall upphöra. Förutsättningen för detta är att fullmaktsgivaren inte är bosatt i Finland och inte heller i Finland har sådan egendom som fullmäktigen skall förvalta. I syfte att trygga fullmäktigens ställning föreslås dessutom att övervakningen inte får upphöra om detta kan skada fullmaktsgivarens intressen. Beslutet om övervakningens upphörande skall antecknas i registret över förmynderskapsärenden.

40 §. Tillämplig lag. Paragrafen innehåller bestämmelser om vilken lag som skall tillämpas på en intressebevakningsfullmakt. Paragrafen motsvarar i sak artikel 15 i den konvention som nämns i motiveringen till 38 §.

I paragrafens 1 mom. föreskrivs om vilken lag som skall tillämpas på giltighet, omfattning, ändring och upphörande av en intressebevakningsfullmakt. Med fullmaktens giltighet avses exempelvis frågor som huruvida fullmakten har upprättats och getts på ett giltigt sätt samt när och hur den träder i kraft. Med fullmaktens omfattning avses de frågor som fullmäktigen har behörighet att företräda fullmaktsgivaren i. Här avses även frågan om huruvida fullmäktigen för vissa rättshandlingar som han eller hon vidtar för fullmaktsgivarens räkning behöver förmyndarmyndighetens tillstånd och frågan om huruvida fullmäktigen har rätt att skänka bort egendom som tillhör fullmaktsgivaren som gåva. Med upphörande av fullmakten avses frågan om huruvida en fullmakt har återkallats på ett giltigt sätt eller om den av andra orsaker har upphört att gälla.

Förteckningen avses inte vara uttömmande och den lag som avses i detta moment tillämpas på materiellrättsliga frågor överlag när det gäller fullmakt.

På nämnda frågor tillämpas enligt huvud-

regeln lagen i den stat där fullmaktsgivaren var bosatt när fullmakten gavs. En fullmakt anses ha blivit given när fullmaktsgivaren har överlåtit fullmakten i fullmäktigens besittning eller på något annat sätt framställt en viljeytring som innebär ett bemyndigande. Om fullmaktsgivaren bosätter sig i en annan stat efter att han eller hon gett fullmakten, påverkar detta inte den tillämpliga lagen.

Fullmaktsgivaren kan dock förordna att en i 2 mom. nämnd, annan stats lag skall tillämpas på fullmakten i stället för den lag som avses ovan. Förordnandet skall vara skriftligt för att det skall vara giltigt. Det behöver dock inte nödvändigtvis ingå i samma handling som själva intressebevakningsfullmakten.

I paragrafens 2 mom. anges vilken stats lag fullmaktsgivaren kan välja som tillämplig lag i sitt förordnande. Enligt momentets 1 punkt kan fullmaktsgivaren välja lagen i den stat där han eller hon är medborgare. Om fullmaktsgivaren har medborgarskap i flera stater samtidigt, kan vilken som helst av dessa staters lag väljas som tillämplig lag.

Enligt momentets 2 punkt kan som tillämplig lag förordnas lagen i en stat där fullmaktsgivaren tidigare varit bosatt. Det behöver inte vara lagen i den stat där fullmaktsgivaren varit bosatt omedelbart innan han eller hon bosatte sig i den nuvarande staten, utan det är tillräckligt om han eller hon varit bosatt i den staten någon gång tidigare.

Enligt momentets 3 punkt kan fullmaktsgivaren som tillämplig lag välja lagen i en stat där han eller hon har egendom. Ett sådant förordnande kan dock bara gälla den egendomen. Också flera olika staters lagar kan väljas som tillämpliga lagar. En fullmaktsgivare som är finsk medborgare kan exempelvis förordna att engelsk lag skall tillämpas på ärenden som gäller egendom som han eller hon har i England och att finsk lag skall tillämpas på intressebevakningsfullmakten i övrigt.

Förteckningen i paragrafens 2 mom. är uttömmande. Fullmaktsgivaren kan således inte som tillämplig lag förordna exempelvis lagen i en stat dit han eller hon planerar att flytta. Om fullmaktsgivarens förordnande avser någon annan än en i förteckningen nämnd stats lag, skall enligt huvudregeln i 1 mom. lagen i den stat tillämpas där fullmaktsgiva-

ren var bosatt när han eller hon gav fullmakten.

En vedertagen princip i den internationella privaträtten är att domstolsstatens lag tillämpas på domstolsförfarandet. I enlighet med denna princip föreslås i 3 mom. att finsk lag skall tillämpas på förmyndarmyndighetens och domstolens förfarande när de behandlar ärenden som avses i denna lag. Utöver detta skall finsk lag också i övrigt tillämpas på sätet att använda en intressebevakningsfullmakt. Exempelvis frågan om hur fullmäktigen skall styrka sin fullmakt när han eller hon handlar för fullmaktsgivarens räkning skall avgöras enligt finsk lag när fullmakten används i Finland. Bestämmelser om den frågan finns exempelvis i 15 kap. 4 § i rättegångsbalken och i 9 § 2 mom. i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet (13/2003).

I paragrafens 4 mom. föreskrivs att hänvisningar till en främmande stats lag inte avser bestämmelser som hör till området för den internationella privaträtten i den främmande statens lag. Den så kallade renvoi- eller hänvisningsprincipen skall med andra ord inte tillämpas och det är således inte nödvändigt att känna till en främmande stats lagvalsregler för att finna den tillämpliga lagen.

8 kap. Särskilda bestämmelser

41 §. Bestämmelser om förvaltningen. I paragrafen föreskrivs om handläggning och avgörande av ärenden vid förmyndarmyndigheten. Enligt paragrafens 1 mom. avgörs ärenden som gäller fastställelse av en intressebevakningsfullmakt eller dess återkallelse av förmyndarmyndigheten på föredragning. Detsamma gäller tillståndsärenden och ärenden som gäller åläggande. Förslaget motsvarar i sak bestämmelsen i 85 § 1 mom. i lagen om förmyndarverksamhet. Enligt den avgörs också med nämnda ärenden jämförbara i lagen om förmyndarverksamhet avsedda ärenden av förmyndarmyndigheten på föredragning.

Andra än ovan nämnda ärenden avgörs så som särskilt bestäms om avgörande av ärenden som hör till magistratens behörighet. Ärenden som hör till magistratens behörighet avgörs enligt 9 § i förordningen om register-

förvaltningen (248/1996) av en häradsskrivare som chef för magistraten eller av någon annan tjänsteman som har beslutanderätt enligt magistratens arbetsordning. När häradsskrivaren som chef för magistraten har förhinder verkar som ställföreträdare den tjänsteman vid magistraten som bestäms i arbetsordningen. På framställning av magistraten kan länsstyrelsen dock till ställföreträdare förordna en häradsskrivare vid en annan magistrat i länet eller någon annan tjänsteman med dennes samtycke.

Enligt paragrafens 2 mom. skall förvaltningslagen tillämpas på behandlingen av ärenden vid förmyndarmyndigheten och på tjänstemans jäv, om inte något annat följer av den föreslagna lagen. I enlighet med förvaltningslagen bestäms således exempelvis förmyndarmyndighetens rådgivningsskyldighet, användningen av ombud och biträde samt delgivning av beslut och andra handlingar.

I paragrafens 3 mom. föreskrivs om avgifter för förmyndarmyndighetens beslut och andra prestationer. På de avgifter som debiteras för förmyndarmyndighetens beslut och prestationer tillämpas enligt förslaget lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992). Förmyndarmyndigheten har dock rätt i att enskilda fall besluta att någon avgift inte debiteras för dess prestation. Det är möjligt att avstå från avgift när den betalningsskyldiges betalningsförmåga med hänsyn till hans eller hennes inkomster och förmögenhet är väsentligt nedsatt på grund av underhållsskyldighet, arbetslöshet eller sjukdom eller av någon annan särskild orsak. Avgift behöver inte heller debiteras om det av någon annan orsak vore oskäligt att göra det. Det vore exempelvis oskäligt att debitera en avgift för ett tillstånd som förmyndarmyndigheten beviljat, om det ekonomiska värdet av den rättshandling som tillståndet avser är litet i förhållande till den avgift som debiteras för behandlingen av ett tillståndsärende.

42 §. Iakttagande av beslut. Enligt den föreslagna paragrafen skall förmyndarmyndighetens eller förvaltningsdomstolens beslut i fråga om fastställandet av en intressebevakningsfullmakt eller dess återkallelse iakttas oberoende av ansökan om ändring. Om besvär har anförts över beslutet, kan fullföljds-

domstolen dock förordna att beslutet inte skall iakttas förrän fullföljdsdomstolen har avgjort saken.

Med tanke på fullmaktsgivarens bästa är det befogat att ett beslut om fastställande av en fullmakt skall iakttas innan beslutet har vunnit laga kraft för att fullmäktigen genast skall kunna börja sköta ärenden för en fullmaktsgivares räkning som saknar handlingsförmåga. Med tanke på fullmaktsgivarens självbestämmanderätt är det åter befogat att ett beslut om fastställande av en fullmakts återkallelse skall iakttas innan beslutet har vunnit laga kraft.

43 §. Sökande av ändring. I den föreslagna paragrafens 1 mom. finns en bestämmelse om sökande av ändring i förmyndarmyndighetens beslut. Ändring i förmyndarmyndighetens beslut söks hos förvaltningsdomstolen i enlighet med förvaltningsprocesslagen.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs om vissa förbud att söka ändring. Ändring får inte sökas i förmyndarmyndighetens beslut om överföring av övervakningen enligt 29 § 2 mom., förlängning av den föreskrivna tiden för inlämnande av egendomsförteckning enligt 30 § 3 mom. eller, i fall som avses i 33 § 1 mom., tidpunkten för fullgörande av den redovisningsskyldighet som avses i 51 § 1—3 mom. i lagen om förmyndarverksamhet. I fråga om förmyndarmyndighetens i sak motsvarande beslut med stöd av lagen om förmyndarverksamhet gäller motsvarande förbud att söka ändring.

44 §. Fullmaktsgivarens rättsinnehavares rätt till information. Till och med utan särskilda bestämmelser om saken är det klart att fullmaktsgivaren i enlighet med vad som föreskrivs i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) har rätt att ta del av de uppgifter om honom eller henne själv som finns i förmyndarmyndighetens handlingar. Enligt 12 § i nämnda lag har var och en rätt att ta del av uppgifter som gäller honom eller henne i en myndighets handlingar med vissa begränsningar som framgår av 11 § 2 och 3 mom. i lagen. Med uppgifter om honom eller henne avses också uppgifter om personens egendom. Fullmaktsgivaren har således med stöd av paragrafen rätt att ta del av fullmäktigens redovisning.

I paragrafen finns en uttrycklig bestämmel-

se om fullmaktsgivarens rättsinnehavares rätt till information. När fullmaktsgivaren har avlidit kan hans eller hennes rättsinnehavare ha ett behov av att bekanta sig med de handlingar hos förmyndarmyndigheten som gäller fullmaktsgivaren bland annat med tanke på förrättandet av boutredning. Därför föreslås att fullmaktsgivarens rättsinnehavare skall ha rätt att få de uppgifter som fullmaktsgivaren själv hade kunnat få. Denna rätt till information har varje bodelägare för sig och inte bara dödsboet gemensamt. Detta är nödvändigt exempelvis med tanke på intressekonflikter där en av bodelägarna har verkat som fullmäktig och en annan av dem vill bekanta sig med handlingarna för att reda ut hur fullmäktigen har skött sitt uppdrag.

Om dödsboet förvaltas av en boutredningsman eller testamentsexekutor, har de som boets lagliga företrädare rätt till uppgifterna i fråga.

45 §. Fullmäktigens rätt till information. Den föreslagna paragrafens 1 mom. gäller fullmäktigens rätt till information innan fullmakten fastställs. Fullmäktigen har enligt förslaget redan på detta stadium rätt att av i bestämmelsen särskilt angivna instanser få uppgifter och utredningar som behövs för att fastställa om fullmaktsgivaren förlorat sin förmåga att sköta de ärenden som fullmakten gäller. Den föreslagna rätten att få information är nödvändig för att fullmäktigen skall kunna reda ut om det finns förutsättningar för att ansöka om fastställelse av fullmakten och inhämta ett i 24 § 3 mom. avsett läkarutlåtande eller någon annan utredning till stöd för ansökan.

I paragrafens 2 mom. finns en allmän bestämmelse om fullmäktigens rätt att få uppgifter i de ärenden som fullmakten gäller. Fullmäktigen har enligt bestämmelsen i fråga rätt att få de uppgifter som fullmaktsgivaren själv har rätt till, om inte något annat föreskrivs särskilt. Fullmäktigen får denna rätt till information när fullmakten fastställs. Också utan en uttrycklig bestämmelse vore läget detsamma eftersom fullmäktigen är fullmaktsgivarens lagliga företrädare i de ärenden som hör till hans eller hennes uppdrag. För klarhetens skull har det dock ansetts vara motiverat med en bestämmelse om saken.

I paragrafens 3 mom. föreskrivs om fullmäktigens rätt att öppna brev och andra jämförbara tillslutna meddelanden som anlänt till fullmaktsgivaren. Fullmäktigen har denna rätt bara om meddelandet på basis av avsändarens namn eller någon annan särskild omständighet kan förmodas gälla ärenden som intressebevakningsfullmakten gäller. Med brev jämförbara tillslutna meddelanden är exempelvis meddelanden som skickas per elektronisk post.

För att ett meddelande skall kunna anses vara jämförbart med ett brev skall det bestå av tecken som lagrats på elektronisk eller optisk väg eller på något annat sätt. Bestämmelsen ger således aldrig rätt till exempelvis avlyssning av ett telefonsamtal utan fullmaktsgivarens samtycke.

46 §. Upplivningsplikt. Den föreslagna paragrafen gäller förmyndarmyndighetens och domstolens rätt att få uppgifter och utredningar som de behöver för att sköta sina uppgifter. Syftet med paragrafen är att säkerställa förmyndarmyndighetens möjligheter att övervaka fullmäktigens verksamhet och skapa förutsättningar för att förmyndarmyndighetens och domstolens avgöranden i fråga om intressebevakningsfullmakter kan grundas på riktig information. Paragrafen motsvarar till sitt innehåll motsvarande bestämmelse i 90 § i lagen om förmyndarverksamhet.

47 §. Tystnadsplikt. Den föreslagna paragrafen innehåller bestämmelser om tystnadsplikt och undantag i fråga om tystnadsplikten.

Enligt paragrafens 1 mom. får fullmäktigen inte avslöja sådant som han eller hon fått veta på grund av sitt uppdrag enligt intressebevakningsfullmakten och som skall hemlighållas till skydd för fullmaktsgivarens ekonomiska intressen eller personliga integritet. Utan hinder av tystnadsplikten får fullmäktigen naturligtvis yppa saker med fullmäktigens samtycke, om denne kan ge ett sådant samtycke på ett giltigt sätt.

Uppgifter som skall hemlighållas till skydd för fullmaktsgivarens ekonomiska intressen är exempelvis fullmaktsgivarens affärs- eller yrkeshemligheter samt uppgifter om fullmaktsgivarens ekonomiska ställning, om yppandet av dessa uppgifter kunde orsaka fullmaktsgivaren ekonomisk skada. Uppgifter

som skall hemlighållas till skydd för fullmaktsgivarens personliga integritet är exempelvis uppgifter om fullmaktsgivarens privatliv, hälsotillstånd, sjukdom och handikapp samt uppgifter om vård och behandling av fullmaktsgivaren.

Paragrafens 2 mom. gäller tystnadsplikten för personer som är verksamma inom myndigheter när de fullgör åligganden som avses i denna lag. På den som är verksam inom en myndighet tillämpas lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet och således bland annat bestämmelserna om tystnadsplikt i lagens 24 §. I ärenden som gäller intressebevakningsfullmakt blir sannolikt grunderna för hemlighållande i 1 mom. 23 och 25 punkten i nämnda paragraf oftast tillämpliga. Sekretessbelagda enligt dessa punkter är bland annat handlingar som innehåller uppgifter om en persons årsinkomster eller totala förmögenhet eller som annars beskriver personens ekonomiska ställning samt handlingar som innehåller uppgifter om en persons hälsotillstånd. Exempelvis fullmäktigens redovisning för förmyndarmyndigheten och ett i 24 § 3 mom. i denna lag avsett läkarutlåtande är således sekretessbelagda.

I paragrafens 3 mom. föreskrivs om vilken rätt den som har tystnadsplikt enligt 1 eller 2 mom. har att lämna ut sekretessbelagda uppgifter. Sekretessbelagda uppgifter kan först och främst lämnas till statliga eller kommunala myndigheter eller någon annan person, om uppgifterna behövs för fullgörande av åligganden enligt denna lag. Ett exempel på en situation där uppgifter kan lämnas till någon annan är då ett hot om tvångsutförande som förordnats fullmäktigen enligt 34 § har verkställts och personen som vidtar den åtgärd som fullmäktigen har försummat behöver uppgifter för att kunna utföra det som tvångsutförandet gäller. Sekretessbelagda uppgifter kan dessutom lämnas till åklagar- och polismyndigheter för utredning av brott. Rätten att lämna uppgifter till dessa myndigheter är oundgänglig exempelvis för att det skall vara möjligt för förmyndarmyndigheten att göra anmälan om brott när myndigheten misstänker att fullmäktigen har förskingrat fullmaktsgivarens medel. Uppgifter får också lämnas till en domstol om detta behövs i ett ärende som avses i denna lag. Det

kan vara nödvändigt att yppa något exempelvis om domstolen inte annars kan få en riktig bild av huruvida de jävighetsgrunder vilka utgör grunden för förordnande av en intressebevakare för att sköta fullmäktigens uppgifter faktiskt föreligger. Rätt till uppgifter har naturligtvis även den som har en i lag föreskriven rätt till sekretessbelagda uppgifter.

48 §. Straffbestämmelser. I paragrafens 1 mom. finns en straffbestämmelse som gäller brott mot upplysningsplikten enligt 46 §. Den som vägrar lämna sådana uppgifter som han eller hon enligt 46 § är skyldig att lämna kan dömas till böter för brott mot den i lagen om intressebevakningsfullmakt föreskrivna upplysningsplikten.

Åtal för brott mot upplysningsplikten får enligt 2 mom. inte väckas om inte förmyndarmyndigheten har anmält gärningen för åtal.

I paragrafens 3 mom. finns en hänvisning till strafflagens bestämmelser om brott mot tystnadsplikten. Till straff för brott mot tystnadsplikten enligt 47 § döms enligt 38 kap. 1 eller 2 § i strafflagen (39/1889), om inte gärningen skall straffas enligt 40 kap. 5 § eller strängare straff för den föreskrivs någon annanstans i lag.

49 §. Närmare bestämmelser. Den föreslagna paragrafen innehåller ett bemyndigande att utfärda förordning. Närmare bestämmelser om anteckning av en intressebevakningsfullmakt i registret över förmyndarskapsärenden och om domstolens meddelanden till registret samt i övrigt om verkställighet av denna lag utfärdas genom förordning av statsrådet.

50 §. Ikraftträdande. I den föreslagna paragrafens 1 mom. finns en sedvanlig bestämmelse om ikraftträdande.

I princip är det möjligt att fullmakter som förordnats att skall träda i kraft i fall som avses i 1 § i denna lag har utfärdats redan före ikraftträdandet av lagen. Före ikraftträdandet av denna lag tillämpas dock rättshandlingslagen och således från bestämmelserna i denna lag helt avvikande bestämmelser på sådana fullmakter. Ikraftträdandet av en fullmakt har exempelvis inte krävt medverkan av en myndighet och fullmäktigens verksamhet har inte heller varit föremål för myndighetsövervakning. Att tillämpa den föreslagna lagen retro-

aktivt på sådana fullmakter vore inte motiverat. Därför föreslås att lagen enligt 2 mom. i denna paragraf skall tillämpas bara på fullmakter som upprättas efter att denna lag har trätt i kraft. Tidpunkten för upprättande av fullmakten är i allmänhet lätt att kontrollera på basis av fullmaktshandlingens datering eller det vittnesintyg som hör till fullmakten.

1.2. Lagen om förmyndarverksamhet

13 §. Den föreslagna paragrafen har samma innehåll som den första meningen i den gällande paragrafens 1 mom.

I den senare meningen i 1 mom. i den gällande paragrafen föreskrivs om förmyndarmyndighetens skyldighet att på begäran av sökanden överföra ett ärende som gäller förordnande av intressebevakare till tingsrätten för avgörande, om förmyndarmyndigheten anser att den inte kan bifalla ansökan och ärendet inte är uppenbart ogrundat. Bestämelsen förslås bli struken eftersom den i praktiken visat sig vara onödig. Om förmyndarmyndigheten anser att sökanden är i behov av intressebevakning, men förmyndarmyndigheten inte kan förordna en intressebevakare av den anledningen att sökanden i enlighet med vad som avses i 12 § 2 mom. inte har förmåga att förstå sakens betydelse, kan förmyndarmyndigheten med stöd av 72 § 1 mom. göra en ny ansökan om förordnande av intressebevakare till tingsrätten. Dessutom kan sökanden i vilket fall som helst också själv göra saken anhängig vid tingsrätten genom en ny ansökan.

De nuvarande bestämmelserna i 2 mom. om ansökan om ändring i förmyndarmyndighetens beslut ersätts med bestämmelser i 87 och 87 a §.

15 §. Paragrafens 2 mom. förblir i sak oförändrad. Eftersom också förmyndarmyndigheten enligt 3 mom. i lagförslaget får behörighet att ändra intressebevakarens uppdrag eller uppdragets giltighetstid, har lydelsen av 2 mom. dock preciserats så att det uttryckligen framgår att 2 mom. gäller ändring genom domstols beslut av intressebevakarens uppdrag eller uppdragets giltighetstid.

Till paragrafen har fogats ett nytt 3 mom., enligt vilket förmyndarmyndigheten i vissa fall har behörighet att ändra intressebevaka-

rens uppdrag eller uppdragets giltighetstid. Förmyndarmyndigheten har denna behörighet jämsides med domstolen och bestämmelsen begränsar således inte den behörighet som hör till domstolen enligt paragrafens 2 mom.

För att förmyndarmyndigheten skall vara behörig krävs först och främst att intressebevakaren har förordnats med stöd av 8 eller 9 §. Detta motsvarar det i 12 § 1 mom. 2 punkten föreskrivna kravet för att förmyndarmyndigheten skall ha behörighet att förordna en intressebevakare. Det andra kravet är att huvudmannen har förmåga att förstå sakens betydelse. Detta motsvarar den i 12 § 2 mom. föreskrivna förutsättningen för förmyndarmyndighetens behörighet.

Den tredje förutsättningen för att förmyndarmyndigheten skall vara behörig är att huvudmannen och intressebevakaren tillsammans begär ändring av intressebevakarens uppdrag eller uppdragets giltighetstid. Av detta krav följer också att förmyndarmyndigheten kan ändra intressebevakarens uppdrag eller uppdragets giltighetstid bara på det sätt som begäran avser. Kravet att intressebevakaren skall ställa sig bakom begäran ställs för att förmyndarmyndigheten bara skall behöva behandla rätt klara och ostridiga ärenden avseende ändring av intressebevakarens uppdrag. Om intressebevakaren inte ställer sig bakom begäran om ändring av uppdraget, kan huvudmannen föra ärendet till tingsrätten för prövning.

Om huvudmannen har flera intressebevakare, skall bestämmelserna i 30 § tillämpas vid prövning av huruvida behörighetsförutsättningarna uppfylls. Enligt bestämmelserna i fråga krävs för att förmyndarmyndigheten skall vara behörig att ändra intressebevakaruppdraget eller uppdragets giltighetstid i regel att samtliga intressebevakare ställer sig bakom ansökan. Om intressebevakarna är av olika åsikt sinsemellan om huruvida det behövs ändringar i intressebevakaruppdraget eller uppdragets giltighetstid, måste frågan alltså prövas vid domstol.

Förmyndarmyndighetens behörighet att ändra intressebevakarens uppdrag eller uppdragets giltighetstid är inte beroende av huruvida det är domstolen eller förmyndarmyndigheten som förordnat intressebevakaren.

Den materiella grunden för ändring av intressebevakaruppdraget eller uppdragets giltighetstid är att ändringen behövs. Förutsättningen är densamma som i den gällande paragrafens 2 mom.

16 §. Paragrafens 2 mom. förblir i sak oförändrad. Till följd av 3 mom. som föreslås i paragrafen har lydelsen av 2 mom. dock preciserats så att det uttryckligen framgår att 2 mom. gäller skiljande av intressebevakaren från uppdraget genom domstols beslut.

Till paragrafen har fogats ett nytt 3 mom. enligt vilket förmyndarmyndigheten i vissa fall kan skilja en intressebevakare från sitt uppdrag. Förmyndarmyndigheten har denna behörighet jämsides med domstolen. Bestämmelsen begränsar således inte den behörighet som domstolen har enligt 1 och 2 mom.

Förmyndarmyndigheten kan skilja en intressebevakare från uppdraget bara om intressebevakaren själv anhåller om det. Grunden för att skilja en intressebevakare från uppdraget enligt 1 mom. kräver prövning som det är motiverat att bara en domstol skall ha behörighet till.

Förmyndarmyndigheten är inte behörig att skilja en sådan intressebevakare från dennes uppdrag som i egenskap av förälder är vårdnadshavare för sitt minderåriga barn. Skiljandet av en sådan intressebevakare från uppdraget kräver enligt paragrafens 2 mom. särskilda skäl. Prövningen av huruvida detta krav uppfylls är det motiverat att uteslutande låta en domstol sköta.

Skiljande av andra intressebevakare än föräldrar som är vårdnadshavare för sina omvändiga barn från uppdraget på deras egen begäran kräver inte prövning, eftersom intressebevakarens egen begäran i sig är en tillräcklig grund för att skilja denne från uppdraget. Förmyndarmyndighetens behörighet kan således vara vidsträckt. Enligt förslaget beror inte förmyndarmyndighetens behörighet att skilja en intressebevakare från dennes uppdrag på vilken grund intressebevakaren har förordnats till uppdraget och inte heller på om förordnandet meddelats av en domstol eller en förmyndarmyndighet. Det krävs inte heller att huvudmannen förstår sakens betydelse eller förenar sig om ansökan.

Av ovan nämnda skäl är förmyndarmyn-

dighetens behörighet att skilja intressebevakaren från dennes uppdrag vidsträcktare än förmyndarmyndighetens behörighet att förordna en ny intressebevakare för huvudmannen i enlighet med 12 §. För att det inte skall uppstå situationer där huvudmannen tillfälligt är utan intressebevakare till dess att en ny intressebevakare förordnas, kan förmyndarmyndigheten enligt förslaget förordna att den intressebevakare som skiljs från uppdraget skall fortsätta i uppdraget tills en ny intressebevakare har förordnats. Ett sådant förordnande kan förmyndarmyndigheten meddela även på eget initiativ. Förordnandet skall ges vid behov. En intressebevakare kan skiljas från uppdraget också med omedelbar verkan exempelvis när huvudmannen har flera intressebevakare och bara en av dem anhållit om att bli befriad från sitt uppdrag.

17 §. Till paragrafen har fogats ett nytt 4 mom. enligt vilket förmyndarmyndigheten i vissa fall är behörig att förordna att intressebevakarens uppdrag skall upphöra.

Förmyndarmyndighetens behörighet att förordna att intressebevakaruppdraget skall upphöra är beroende av samma förutsättningar som förmyndarmyndighetens behörighet att ändra intressebevakarens uppdrag enligt 15 § 3 mom. För dessa förutsättningsars del hänvisas till vad som anförts i motiven till 15 §. Den materiella förutsättningen för att förordna att intressebevakaruppdraget skall upphöra är enligt paragrafens 3 mom. att huvudmannen inte längre är i behov av intressebevakning.

17 a §. Den föreslagna paragrafen innehåller en bestämmelse om vilken förmyndarmyndighet som är behörig i de fall som avses i 15 § 3 mom., 16 § 3 mom. och 17 § 4 mom. Bestämmelsen behövs därför att det är fråga om nya uppgifter som föreslås för förmyndarmyndigheten. Ansökningarna skall göras till den förmyndarmyndighet som avses i 46 eller 47 §.

32 §. Paragrafens 1 mom. motsvarar det gällande 1 mom.

Paragrafens 2 mom. kvarstår i sak oförändrad med undantag för att, av orsaker som framgår av avsnitt 3.1 i den allmänna motiveringen, i momentets första mening har strukits den jävsgrund som gäller situationer där motparten till huvudmannen är någon an-

nan intressebevakaren närstående person än intressebevakarens make. Däremot framgår av bestämmelsen uttryckligen att intressebevakaren inte får företräda huvudmannen om motparten är intressebevakaren själv, intressebevakarens make eller barn eller någon som intressebevakaren företräder. Den senare meningen i momentet motsvarar gällande lag.

Till paragrafen har tagits ett nytt 3 mom. som kompletterar bestämmelsen om jäv i 2 mom. och som ersätter det nuvarande begreppet "närstående person", vilket föreslås bli struket i detta sammanhang. Enligt momentet får intressebevakaren inte företräda sin huvudman om motparten är en i bestämmelsen närmare specificerad nära släkting till intressebevakaren eller någon annan närstående. Syftet med bestämmelsen är att underlätta jävighetsprövningen så att av lagen uttryckligen framgår den släktkrets till vilken motparten skall höra för att intressebevakaren utan vidare skall vara jävig. Bestämmelsen är dock inte uttömmande, utan jävighet kan i enlighet med 5 mom. uppstå också i andra situationer precis som i dag.

Momentet gäller bara andra intressebevakare än föräldrar som är vårdnadshavare för sina minderåriga barn. En förälder som är vårdnadshavare för sitt minderåriga barn får således som intressebevakare företräda sitt minderåriga barn exempelvis i en rättshandling där barnets motpart är någon annan närstående till föräldern än dennes make eller något annat av dennes barn. Om exempelvis en far- eller morförälder vill skänka egendom som gåva till sitt barnbarn, kan barnets förälder i egenskap av barnets intressebevakare på giltigt sätt ta emot gåvan och en ställföreträdare behövs inte för detta ändamål. Att utsträcka jäv som beror på släktskap till situationer av detta slag är inte nödvändigt med hänsyn till huvudmannens bästa eftersom det med beaktande av det nära förhållandet och intressegemenskapen mellan ett minderårigt barn och barnets förälder, när denne är vårdnadshavare, i allmänhet inte kan anses uppstå intressebetsättningar mellan föräldern och barnet på grund av att någon annan närstående till föräldern är motpart i rättshandlingen. Föräldern är dock också i en sådan situation enligt 5 mom. jävig att företräda sitt barn, om

barnets och den som intressebevakare verksamma föräldrarnas intressen i ett enskilt fall kan bli motstridiga. Om exempelvis vid ett betydande aktieköp mellan ett barn och barnets far- eller morförälder barnets och den som intressebevakare verksamma föräldrarnas intressen kan bli motstridiga därför att föräldern själv äger aktier i samma aktiebolag, är föräldern jävig enligt 5 mom.

Till paragrafen har tagits ett nytt 4 mom. där begreppet make har definierats och halvsläktingar jämförts med släktingar. Momentet motsvarar 8 § 2 mom. och 17 § 2 mom. i lagförslag 1. I fråga om momentets innehåll hänvisas till vad som anförs i motiven till 8 § i lagförslag 1.

Paragrafens 5 mom. motsvarar i sak gällande 3 mom. och 17 § 3 mom. i lagförslag 1. På samma sätt som enligt gällande lag är bestämmelserna om jävsgrunder i 2 och 3 mom. inte uttömmande, utan jävighet kan uppstå också när intressebevakarens och huvudmannens intressen kan bli motstridiga av någon annan orsak. Exempel på detta finns i motiven till 17 § i lagförslag 1.

34 §. I paragrafens 1 mom. föreslås att 10 punkten ändras så att uttrycket "aktier eller andelar som berättigar till besittning av en lägenhet" ersätts med uttrycket "aktier eller andelar som berättigar till besittning av en lägenhet eller någon annan del av en byggnad eller fastighet". Den föreslagna ändringen grundar sig på bestämmelsen i 1 § 2 punkten i lagen om bostadsaktiebolag (809/1991). Enligt bestämmelsen i fråga kan aktier i ett bostadsaktiebolag medföra rätt att förutom en i bolagsordningen angiven lägenhet besitta någon annan del av en byggnad som bolaget äger eller av en fastighet som det besitter. Enligt 2 § 1 mom. i nämnda lag kan aktier i ett så kallat fastighetsaktiebolag på motsvarande sätt medföra rätt att besitta förutom en i bolagsordningen angiven lägenhet också någon annan del av en byggnad som bolaget äger eller av en fastighet som bolaget besitter.

Bestämmelsen i den nuvarande 10 punkten har i praktiken ansetts vara mångtydig i fråga om huruvida behovet av tillstånd gäller överlåtelse av sådana aktier i ett fastighetsaktiebolag som inte medför rätt att besitta en lägenhet utan en del av en fastighet som bola-

get besitter. Rättshandlingens ekonomiska betydelse och riskfylldhet ur huvudmannens synvinkel beror inte nödvändigtvis på om den besittningsrätt aktierna eller andelarna medför gäller en lägenhet eller någon annan del av en byggnad eller en fastighet. Därför föreslås att bestämmelsen förtydligas så att tillståndsbehovet i princip gäller aktier och andelar av vardera slaget.

Den föreslagna utvidgningen av behovet av tillstånd gäller dock inte sådana i 13 punkten underpunkt g avsedda aktier eller andelar som i huvudsak medför en rätt att erhålla nyttheter eller tjänster som vanligen används i hushåll, om inte andelen är förenad med personligt ansvar för sammanslutningens skulder. För exempelvis överlåtelse eller förvärv av aktier i ett bostadsaktiebolag vilka medför rätten att besitta ett garage eller en parkeringsruta på gården behövs således inte tillstånd.

Tillämpningsområdet för momentets 11 punkt föreslås bli utvidgat på motsvarande sätt som tillämpningsområdet för 10 punkten. Tillståndsbehovet gäller enligt förslaget förutom överlåtelse av nyttjanderätten till en lägenhet för den tid som anges i bestämmelsen även överlåtelse av nyttjanderätten till någon annan del av en byggnad eller av en fastighet. Tillståndsbehovet gäller inte överlåtelse av en nyttjanderätt som medför rätt att erhålla en nytthet eller en tjänst som avses i 13 punkten underpunkt g.

Momentets 13 punkt har kompletterats. Till de rättshandlingar som kräver förmyndarmyndighetens tillstånd har lagts beviljandet av penninglån för huvudmannens räkning. Detta är befogat eftersom beviljandet av penninglån kan vara en mycket riskfylld åtgärd särskilt om säkerheterna för lånet inte är tillräckliga.

Om intressebevakaren beviljar ett penninglån utan förmyndarmyndighetens tillstånd och förmyndarmyndigheten inte heller senare godkänner penninglånet, är lånet inte bindande för huvudmannen. Om medlen hunnit bli överlämnade till låntagaren, kan lånet krävas tillbaka omedelbart oberoende av den betalningstid som överenskommit.

Med penninglån avses i bestämmelsen bara en fordran som grundar sig på att uttryckligen pengar har lånats ut. Om vid exempelvis

försäljning av huvudmannens egendom köparen samtidigt har fått betalningstid på sedvanliga villkor, är det inte fråga om beviljande av penninglån så som bestämmelsen avser och således inte en rättshandling som kräver tillstånd.

På samma sätt som i gällande lag ingår i 13 punkten i lagförslaget en förteckning över vissa rättshandlingar som det inte behövs tillstånd för fast det också är fråga om beviljande av penninglån eller förvärv av ett placeringsobjekt eller andelar i en sammanslutning. Som underpunkt a har till förteckningen fogats insättning av medel hos ett kreditinstitut som har koncession i en stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Undantagsbestämmelsen är behövlig för att förbudet att bevilja penninglån inte skall leda till att insättningar på ett bankkonto kräver förmyndarmyndighetens tillstånd.

Underpunkt b i momentets 13 punkt motsvarar i sak gällande underpunkt a. Bestämmelsen har dock kompletterats så att inte heller förvärv av masskuldebrev som landskapet Åland har emitterat kräver förmyndarmyndighetens tillstånd. Landskapet Åland kan i fråga om soliditet jämföras med de offentliga samfund som för tillfället nämns i bestämmelsen och således är det motiverat att undantagsbestämmelsen även skall gälla masskuldebrev som landskapet emitterat.

Underpunkt c i momentets 13 punkt motsvarar gällande lag.

I underpunkt d i 13 punkten föreslås en undantagsbestämmelse om förvärv av andelar i placeringsfonder som är förenliga med fondföretagsdirektivet. Enligt bestämmelsen behövs förmyndarmyndighetens tillstånd inte vid förvärv av andelar i placeringsfonder som är registrerade i Finland och är förenliga med det fondföretagsdirektiv som nämns i 2 § 9 punkten i lagen om placeringsfonder (48/1999) eller andelar i sådana utländska fondföretag som avses i 128 § 1 mom. i lagen om placeringsföretag och som enligt 2 mom. i nämnda 128 § får marknadsföra sina andelar i Finland. En motsvarande undantagsbestämmelse finns för närvarande i 1 § i förordningen om förmyndarverksamhet (889/1999). I syfte att göra tillståndsregleringen klarare föreslås att undantagsbestämmelsen i fråga flyttas från förordningen

till lagen. I materiellt hänseende sker alltså ingen förändring i rättsläget.

Underpunkt e i momentets 13 punkt motsvarar i sak den nuvarande undantagsbestämmelsen i underpunkt c. När det är fråga om någon annan än en i underpunkt d avsedd placeringsfond, det vill säga en i lagen om placeringsfonder avsedd specialplaceringsfond, får andelar förvärfas i placeringsfonden utan förmyndarmyndighetens tillstånd förutsatt att minst tre fjärdedelar av fondens kapital placerats i sådana masskuldebrev eller värdepapper som avses i underpunkterna b och c. Vid tolkning av motsvarande bestämmelse i gällande lag har det i praktiken visat sig vara oklart om bestämmelsen avser den placeringspolitik som placeringsfonden följer vid en viss tidpunkt eller den placeringspolitik som reglerna möjliggör. I syfte att klargöra denna frågeställning föreslås att orden "enligt fondens regler" fogas till bestämmelsen i samband med reformen. Behovet av tillstånd måste således bedömas utifrån den placeringspolitik som placeringsfondens regler möjliggör.

I underpunkt f i momentets 13 punkt ges ett bemyndigande att genom förordning av statsrådet utfärda bestämmelser om undantag från skyldigheten att ansöka om förmyndarmyndighetens tillstånd till förvärf av investeringsobjekt som kan jämföras med de investeringsobjekt som avses i underpunkterna a—e. Ett motsvarande bemyndigande ingår även i gällande lag (underpunkt d).

Underpunkt g i momentets 13 punkt motsvarar underpunkt e i gällande lag.

Paragrafens 2 mom. ändras enligt förslaget så att tillståndsförfarandet i fråga om en enskild rättshandling som kräver tillstånd kan koncentreras till en enda förmyndarmyndighet.

Enligt gällande lag skall tillstånd alltid sökas hos den förmyndarmyndighet som övervakar intressebevakarens verksamhet enligt 46 eller 47 §. Om flera personer vilkas intresse är föremål för bevakning har del i en rättshandling som kräver tillstånd, kan bestämmelsen i praktiken leda till att tillstånd för rättshandlingen måste sökas hos flera förmyndarmyndigheter. Utredningarna i saken måste då läggas fram upprepade gånger och de olika förmyndarmyndigheterna är

tvungna att var och en för sig pröva förutsättningarna för beviljande av tillstånd. Enligt förslaget kan tillstånd för samtliga sådana personers del som är föremål för intressebevakning och som är delaktiga i en rättshandling som kräver tillstånd sökas också hos en förmyndarmyndighet som övervakningen hör till för någon av de involverade personernas del. Bestämmelsen kan tillämpas oberoende av om de personer vilkas intressen skall bevakas är varandras med- eller motparter. I praktiken blir bestämmelsen sannolikt oftast tillämplig när tillstånd skall sökas för avtal om arvskifte.

Den föreslagna bestämmelsen om koncentring av tillståndsförfarandet är inte tvingande och hindrar således inte intressebevakaren från att söka tillstånd separat hos varje förmyndarmyndighet som övervakar verksamheten.

Om det är nödvändigt för att utreda ärendet, skall den förmyndarmyndighet som behandlar ansökan om tillstånd naturligtvis redan när den prövar förutsättningarna för tillståndets beviljande stå i kontakt med de andra förmyndarmyndigheterna som svarar för övervakningen av ifrågavarande intressebevakarens verksamhet. I momentet finns dessutom en uttrycklig bestämmelse om att förmyndarmyndigheten alltid skall lämna meddelande om sitt beslut till de förmyndarmyndigheter som övervakar de intressebevakarens verksamhet, vilka bevakar andra i rättshandlingen delaktiga personers intressen. Detta behövs för att undvika motstridiga tillståndsbeslut och med tanke på ifrågavarande förmyndarmyndigheters övervakningsuppgift.

Hänvisningen i momentets sista mening till lagen om förvaltningsförfarande har ersatts med en hänvisning till förvaltningslagen som trädde i kraft den 1 januari 2004.

45 §. I paragrafens 3 mom., som gäller huvudmannens principalansvar för skada som intressebevakaren har orsakat i sitt uppdrag, föreslås preciseringar. Syftet med bestämmelsen har varit att hindra att principalansvar som grundar sig på 3 kap. 1 § 3 mom. i skadeståndslagen uppstår för huvudmannen på grund av intressebevakarens verksamhet. Bestämmelsens nuvarande lydelse kan dock ge upphov till den felaktiga uppfattningen att

huvudmannen inte i ett enda fall skulle bli skyldig att ersätta skada som uppstår till följd av intressebevakarens handlande. Det är dock befogat att huvudmannen har ersättningsansvar exempelvis i situationer där intressebevakaren för huvudmannens räkning sålt aktier som ger rätt att besitta en bostadslägenhet och köparen har rätt till skadestånd på grund av ett fel i bostaden. Genom den föreslagna ändringen eftersträvas en klarare bestämmelse som inte begränsar huvudmannens ersättningsansvar när detta ansvar grundar sig på ett avtal som intressebevakaren i sitt uppdrag har ingått för huvudmannens räkning.

47 a §. Av orsaker som beskrivs i avsnitt 3.1 i den allmänna motiveringen föreslås i lagen bestämmelser som gäller överföring av granskningsuppgifter från en förmyndarmyndighet till en annan.

Enligt paragrafens 1 mom. kan genom förordning av inrikesministeriet föreskrivas att en förmyndarmyndighet som svarar för övervakning skall överföra i 56 § avsedda granskningsuppgifter för att skötas av en annan förmyndarmyndighet. Förutsättningen för att inrikesministeriet skall utfärda förordning är att ett arrangemang av detta slag bedöms främja en jämnare fördelning av förmyndarmyndigheternas arbete.

Enligt förslaget föreskrivs genom förordning av inrikesministeriet närmare om vilka förmyndarmyndigheter som är skyldiga att överföra granskningsuppgifter och till vilka förmyndarmyndigheter uppgifterna skall överföras. Genom förordning av inrikesministeriet föreskrivs också om den mängd granskningsuppgifter som varje överförande förmyndarmyndighet är skyldig att överföra årligen. Regleringen skapar således möjligheter att på ett smidigt sätt jämna ut förmyndarmyndigheternas arbete. Också andra närmare bestämmelser om genomförande av överföringsarrangemanget kan vid behov utfärdas genom förordning av inrikesministeriet.

Hänvisningen till granskningsuppgifter som avses i 56 § kan gälla överföring av både årsredovisning och slutredovisning.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs att ansvaret för övervakningen av intressebevakarens verksamhet kvarstår hos den överförande förmyndarmyndigheten trots överföringen av

granskningsuppgifterna. Den förmyndarmyndighet till vilken en granskningsuppgift har överförts svarar alltså bara för att den överförda granskningsuppgiften sköts på behörigt sätt och att eventuella anmärkningar beträffande redovisningen tillkännages den förmyndarmyndighet som ansvarar för övervakningen. Det är den övervakande förmyndarmyndighetens sak att vid behov exempelvis tillgripa i lagens 57 § avsedda tvångsmedel eller vidta i 58 § avsedda åtgärder för att trygga huvudmannens intressen.

Den myndighet som sköter en överförd granskningsuppgift har dock naturligtvis rätt att direkt av intressebevakaren begära sådana tilläggsuppgifter som en ändamålsenlig bedömning av redovisningen kräver.

Enligt paragrafens 3 mom. får ändring inte sökas genom besvär i ett beslut om överföring av en granskningsuppgift som förmyndarmyndigheten fattat med stöd av inrikesministeriets förordning. Besvär rätt behövs inte eftersom det vid överföring av en granskningsuppgift bara är fråga om ett internt förvaltningsarrangemang som inte påverkar intressebevakarens eller dennes huvudmans rättigheter och skyldigheter.

64 §. I paragrafens 1 mom. har det gjorts ändringar som följer av att också de uppgifter som fullmäktigen har enligt en intressebevakningsfullmakt skall antecknas i registret över förmynderskapsärenden i enlighet med lagförslag 1.

73 §. Paragrafens 3 mom. är en ny bestämmelse som gäller hörande av fullmäktigen i de fall där den person för vars del intressebevakning söks har utfärdat en intressebevakningsfullmakt som är i kraft.

Av 11 § 2 mom. i den föreslagna lagen om intressebevakningsfullmakt följer att om fullmaktsgivaren förordnas en intressebevakare, upphör intressebevakningsfullmakten att gälla till den del som det hör till intressebevakarens uppgifter att sköta de ärenden som fullmakten gäller. Eftersom förordnandet av en intressebevakare direkt på detta sätt kan påverka fullmäktigens ställning är det motiverat att fullmäktigen ges tillfälle att bli hörd i ärendet om förordnande. Enligt detta moment skall tillfälle till hörande ges, om förordnandet av en intressebevakare kan leda till att intressebevakningsfullmakten helt eller delvis

upphör att gälla. Frågan skall bedömas närmast utifrån vilket slags uppdrag det i ansökan yrkas för intressebevakaren. Om man med stöd av 77 § överväger att anförtro intressebevakaren andra uppgifter än vad som yrkats i ansökan, skall också detta beaktas vid prövning av huruvida det är nödvändigt att höra fullmäktigen.

Om det är klart att förordnandet av en intressebevakare inte påverkar fullmäktigens ställning, behöver fullmäktigen inte ges tillfälle att bli hörd. Så är det exempelvis när fullmäktigen har till uppgift att företräda fullmaktsgivaren bara i ärenden som gäller dennes person och en intressebevakare söks utslutande för att sköta huvudmannens ekonomiska angelägenheter.

Paragrafens 4 mom. motsvarar med undantag för en smärre ändring av lydelsen 3 mom. i gällande paragraf.

Till paragrafens har fogats ett nytt 5 mom. i vilket bestämmelsen om hörande av den person för vars del intressebevakning söks preciseras.

I ett ärende som gäller förordnande av en intressebevakare för en myndig person skall, enligt paragrafens 2 mom., den vars intressen skall bevakas beredas tillfälle att bli hörd. Om i ett ansökningsärende den som har del i saken skall ges tillfälle att bli hörd, skall enligt 8 kap. 5 § i rättegångsbalken tingsrätten uppmana denna person att antingen ge en skriftlig utsaga eller ge sin utsaga muntligen vid sammanträdet för ansökningsärenden. En sådan uppmaning delges så som föreskrivs i 11 kap. i rättegångsbalken. I första hand sker delgivningen per post. Om delgivningen inte lyckas per post, sköter stämningssmannen personligen delgivningen med mottagaren. Förutsättningen för laglig delgivning av en stämning skall anses vara att mottagaren har tillräcklig förmåga att förstå åtgärdens betydelse. Om stämningssmannen när han eller hon försöker delge en stämning konstaterar att den som skall höras på grund av sitt tillstånd saknar förmåga att förstå åtgärdens betydelse, kan delgivning inte ske. I ett sådant fall skall delgivningen enligt momentets första mening ske med den intressebevakare som enligt 82 § har förordnats för den vars intressebevakning ansökan avser med tanke på rättegången.

I alla situationer kan det dock inte med tanke på rättsskyddet för den som skall höras anses vara nödvändigt att utse en intressebevakare för rättegången fastän tillståndet hos den som skall höras också skulle vara sådant att delgivning inte kan ske med honom eller henne. Exempelvis vore det inte ändamålsenligt att utse en intressebevakare för rättegången i ett fall där det inte råder oklarhet i fråga om befintligheten av grunderna för förordnande av en intressebevakare och inte heller i fråga om vem som skall förordnas till intressebevakare. I ett sådant fall behöver hörande inte ske enligt den senare meningen i momentet. En sådan situation kan vara aktuell exempelvis när förmyndarmyndigheten har hört den vars intressebevakning ansökan avser personligen och konstaterat att det föreligger ett behov av intressebevakning och att frågan om intressebevakarens person är ostridig.

Den föreslagna regleringen motsvarar ståndpunkten i högsta domstolens beslut HD 2004:38 i det avseendet att det inte alltid är nödvändigt att utse en intressebevakare för rättegången ens när delgivningen inte kan ske med den som skall höras. Den föreslagna regleringen avviker dock från nämnda beslut såtillvida att man inte får låta bli att höra den person vars intressebevakning ansökan avser bara på den grunden att det av den utredning som lagts fram i saken framgår omständigheter som talar för att personen inte har förmåga att framföra sin egen åsikt eller lämna uppgifter som är av betydelse i saken. Enligt förslaget skall också i ett sådant fall delgivning eftersträvas och beslutet om att avstå från hörande fattas först om delgivningsförsöket misslyckas på grund av tillståndet hos den som skall höras. Förslaget grundar sig på principen om att den rätt att bli hörd som fastställts i 21 § 2 mom. i grundlagen förutsätter åtminstone en strävan efter att ge den som skall höras tillfälle att bli hörd med anledning av ansökan och de utredningar som lagts fram i saken. Den som skall höras skall enligt denna princip alltid ges tillfälle att föra fram sin syn också på de utredningar som domstolens uppfattning om hans eller hennes oförmåga att bli hörd i saken grundar sig på.

76 §. Enligt 74 § 2 mom. i gällande lag kan personligt hörande som avses i 1 mom. ske

utom huvudförhandlingen, om den som skall höras inte utan avsevärd svårighet kan infinna sig vid sammanträdet eller om det finns andra särskilda skäl. I praktiken har det förekommit oklarhet i fråga om huruvida bestämmelsen är tillämplig bara på i 74 § 1 mom. avsedda ärenden som gäller begränsning av handlingsbehörigheten eller dessutom på i 73 § avsedda ärenden som gäller förordnande av en intressebevakare, om någon behöver höras personligen. Eftersom det i vartdera fallet kan finnas ett likadant behov av hörande utom huvudförhandlingen, föreslås att regleringen förtydligas så att den nuvarande bestämmelsen i 74 § 2 mom. upphävs och en i sak motsvarande bestämmelse fogas till 76 § 2 mom. Den nya bestämmelsen visar att hörande kan ske utom huvudförhandlingen både i ärenden som avses i 73 och i 74 § och att hörande dessutom kan gälla förutom den person vars intressen skall bevakas även andra personer som skall höras i ärendet och som enligt 72 § har talan i ärendet.

I fråga om förutsättningarna för hörande utom huvudförhandlingen motsvarar den föreslagna bestämmelsen 74 § 2 mom. i gällande lag.

79 §. Paragrafens 1 mom. har kompletterats så att det av den uttryckligen framgår att ett interimistiskt förordnande kan ges i brådsakande fall utan att varken höra den vars intressen skall bevakas eller några andra personer som nämns i 73 §, det vill säga vårdnadshavaren till en minderårig och maken till den som ansökan om intressebevakning avser. Till övriga delar står paragrafen kvar oförändrad.

81 §. I gällande lag finns det inga uttryckliga bestämmelser om rättegången i ärenden som gäller förordnande om att ett intressebevakningsuppdrag skall upphöra. Därför har paragrafens 1 mom. kompletterats så att det av bestämmelserna framgår att man också i sådana ärenden skall iaktta 69—80 § i tillämpliga delar.

Paragrafens 2 mom. har ändrats så att man i ett i paragrafens 1 mom. avsett ärende skall kunna ge ett interimistiskt förordnande utan att bereda intressebevakaren tillfälle att bli hörd. På så sätt kan man förfara om saken inte tål dröjsmål. Ett interimistiskt förord-

nande om skiljande av intressebevakaren från dennes uppdrag skall kunna ges utan att bereda intressebevakaren tillfälle att bli hörd exempelvis i fall där man upptäckt att intressebevakaren missbrukat sin huvudmans medel, och det föreligger fara för att missbruket fortsätter om intressebevakaren får kännedom om att ett ärende som gäller skiljande av honom eller henne från uppdraget har blivit anhängigt.

Till övriga delar står paragrafen kvar oförändrad i materiellt hänseende.

82 §. Till paragrafen har fogats ett nytt 2 mom. som gäller ersättande av ett i 1 mom. avsett rättegångsbiträdes arvode och kostnader.

Om ersättandet av en för rättegången förordnad intressebevakares arvode och kostnader föreskrivs i 44 §. Bestämmelser om ett av domstolen på eget initiativ förordnat rättegångsbiträdes arvode finns däremot inte i gällande lag. Detta har förorsakat villrådighet i praktiken. Därför föreslås i lagen en uttrycklig bestämmelse enligt vilken bestämmelserna i 44 § i tillämpliga delar gäller arvode och kostnadsersättning som betalas till ett rättegångsbiträde.

Av 44 § följer att ett rättegångsbiträde som förordnats för en rättegång i princip får arvode och ersättning för sina kostnader av huvudmannens medel. Rättegångsbiträdet kan dock samtidigt förordnas till ett privat biträde som avses i rättshjälpslagen (257/2002), om de i rättshjälpslagen föreskrivna förutsättningarna för rättshjälp och förordnande av ett privat biträde uppfylls. Detta motsvaras av att högsta domstolen i sina avgöranden HD 1982 II 7 och 1990:139 har ansett att en tjänsteförmyndare och en godeman som förordnats för en minderårig målsägande i en brottmålsrättegång kunde förordnas till biträde för huvudmannen vid beviljandet av fri rättegång. Ett rättegångsbiträde som förordnats till privat biträde enligt rättshjälpslagen får arvode och kostnadsersättning antingen helt eller delvis av statens medel i enlighet med bestämmelserna i rättshjälpslagen.

83 §. Till paragrafens 1 mom. har fogats en bestämmelse om iakttagande av tingsrättens beslut om ändring av intressebevakarens uppdrag. Enligt bestämmelsen skall ett så-

dant beslut i regel iakttas trots att beslutet inte har vunnit laga kraft. Denna huvudregel kan dock frångås genom ett förordnande i tingsrättens beslut.

Om intressebevakarens uppdrag görs vidsträcktare eller uppdragets giltighetstid förlängs, är det ofta motiverat att ge beslutet omedelbar verkan. Om däremot intressebevakarens uppdrag begränsas eller uppdragets giltighetstid förkortas, är det i allmänhet förenligt med huvudmannens intressen att förordna att beslutet skall iakttas först när det har vunnit laga kraft.

85 §. Paragrafens 1 mom. har kompletterats av den anledningen att nya uppgifter föreslås för förmyndarmyndigheten. Också ärenden som gäller skiljande av en intressebevakare från dennes uppdrag eller ändring av intressebevakarens uppdrag eller förordnande av att intressebevakningsuppdraget skall upphöra skall avgöras av förmyndarmyndigheten på föredragning.

Hänvisningen till lagen om förvaltningsförfarande i paragrafens 2 mom. har ersatts med en hänvisning till förvaltningslagen.

Till paragrafens 3 mom. har fogats en bestämmelse som ger förmyndarmyndigheten rätt att i enskilda fall bestämma att någon avgift inte tas ut för dess prestationer. I syfte att undvika oskäligen betalningsförpliktelser är det befogat att förmyndarmyndigheten enligt prövning i det enskilda fallet får besluta att avstå från att ta ut en avgift för sin prestation. Enligt gällande bestämmelse tas avgifter ut för förmyndarmyndighetens prestationer så som föreskrivs i lagen om grunderna för avgifter till staten. Bestämmelserna i nämnda lag tillåter inte myndigheterna att enligt prövning i det enskilda fallet avstå från att ta ut avgifter för sina prestationer. I nämnda lag finns inte heller ett bemyndigande att utfärda bestämmelser eller föreskrifter på lägre nivå med ett sådant innehåll. Därför måste en undantagsbestämmelse om detta tas in i lagen om förmyndarverksamhet.

När det gäller tillämpning av den föreslagna nya bestämmelsen hänvisas till vad som anförs i motiven till motsvarande bestämmelse i 41 § 3 mom. i lagförslag 1.

86 §. Paragrafen har kompletterats på grund av de nya uppgifterna som förmyndarmyndigheten har enligt förslaget. För-

myndarmyndigheten skall personligen höra den vars intressen bevakningen gäller också när det gäller begäran om ändring av intressebevakarens uppdrag enligt 15 § 3 mom. eller om förordnande av att intressebevakningsuppdraget skall upphöra enligt 17 § 4 mom. Syftet med att höra huvudmannen personligen är att försäkra sig om att huvudmannens begäran är äkta och att huvudmannen har tillräcklig förmåga att förstå sakens betydelse.

86 a §. I den föreslagna paragrafen finns bestämmelser om iakttagande av förmyndarmyndighetens beslut.

I gällande lag finns inga bestämmelser om den tidpunkt från och med vilken förmyndarmyndighetens beslut om förordnande av intressebevakare skall iakttas. I praktiken har man i allmänhet på förmyndarmyndighetens beslut om förordnande av en intressebevakare tillämpat 31 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen. Enligt bestämmelsen i fråga kan ett beslut verkställas innan det har vunnit laga kraft bland annat om beslutet till sin natur är sådant att det bör verkställas omedelbart. Rättsläget har dock ansetts vara oklart, eftersom nämnda bestämmelse till sin lydelse inte lämpar sig för ett beslut om förordnande av en intressebevakare, vilket till sin natur är ett så kallat konstitutivt avgörande som inte kräver verkställighet.

De föreslagna bestämmelserna om iakttagande av förmyndarmyndighetens beslut motsvarar i sak bestämmelserna i 83 § 1 mom. om iakttagande av tingsrättens beslut.

87 §. Paragrafens 1 mom. motsvarar det gällande 1 mom.

Paragrafens 2 mom. har kompletterats därför att ändring i vissa av förmyndarmyndighetens beslut enligt förslaget skall sökas vid tingsrätt i stället för vid förvaltningsdomstol. Förbudet att genom besvär söka ändring i förmyndarmyndighetens beslut gäller enligt förslaget utöver de beslut som nämns i den gällande paragrafen även beslut om förordnande av intressebevakare, ändring av intressebevakarens uppdrag, skiljande av intressebevakaren från uppdraget och förordnande om att intressebevakarens uppdrag skall upphöra.

Besvärsförbudet grundar sig på följande

synpunkter. Om förmyndarmyndigheten i nämnda ärenden förkastar eller avvisar ansökan, kan sökanden på grund av förmyndarmyndighetens och tingsrättens parallella behörighet alltid göra en ny ansökan till tingsrätten. Om förmyndarmyndigheten åter godkänner ansökan, kan ärendet vid behov föras till tingsrätten för prövning genom begäran om avgörande som avses i 87 a §. Således är det alltid möjligt att få ärendet behandlat vid domstol och det vore onödigt att dessutom tillåta sökande av ändring i förmyndarmyndighetens beslut genom besvär.

87 a §. Den föreslagna paragrafen innehåller bestämmelser om möjligheterna att få rättelse i förmyndarmyndighetens beslut om förordnande av intressebevakare, ändring av intressebevakarens uppdrag, skiljande av intressebevakaren från uppdraget och förordnande om att intressebevakarens uppdrag skall upphöra. Rättsmedlet är en begäran om avgörande som framställs hos tingsrätten.

Begäran om avgörande kan användas bara när förmyndarmyndigheten har avgjort saken i enlighet med ansökan i ett ovan nämnt ärende. Detta betyder att det sannolikt förhållandevis sällan blir aktuellt med begäran om avgörande i praktiken. Även om det är fråga om fall där förmyndarmyndigheten har godkänt ansökan, förutsätter de i saken delaktiga personernas rättsskydd att ändring kan sökas i beslutet. Om exempelvis en person på sin egen begäran har fått en intressebevakare, men personen efter att beslutet har fattats inte anser sig vara i behov av intressebevakning och anser att han eller hon har tvingats eller övertalats till att göra ansökan, skall personen kunna föra saken till domstol för prövning.

Om förmyndarmyndigheten har förordnat en intressebevakare med stöd av 12 § 1 mom., kan begäran om avgörande framställas av den för vilken intressebevakaren har förordnats. Begäran om avgörande kan bland annat grunda sig på att sökanden anser att förmyndarmyndigheten inte varit behörig i ärendet därför att sökanden saknat förmåga att förstå sakens betydelse när han eller hon gjorde ansökan. Rätten att framställa en begäran om avgörande ersätter således den i 13 § 2 mom. i gällande lag förskrivna rätten att söka ändring i förmyndarmyndighetens

beslut på nämnda grund.

Om förmyndarmyndigheten har förordnat en ställföreträdare för intressebevakaren med stöd av 12 § 3 mom., kan begäran om avgörande framställas av den intressebevakare som framställt begäran om en ställföreträdare samt av huvudmannen. Om förmyndarmyndigheten har ändrat intressebevakarens uppdrag med stöd av 15 § 3 mom. eller förordnat att intressebevakarens uppdrag skall upphöra med stöd av 17 § 4 mom., kan begäran om avgörande framställas av huvudmannen och en intressebevakare som förenat sig om ansökan.

Om förmyndarmyndigheten har skiljt intressebevakaren från uppdraget med stöd av 16 § 3 mom., kan begäran om avgörande framställas av intressebevakaren. Grunden till begäran om avgörande kan i dessa fall vara exempelvis att intressebevakaren anser förmyndarmyndighetens förordnande om att intressebevakaren skall fortsätta i sitt uppdrag till en ny intressebevakare förordnas vara onödigt.

Om förmyndarmyndigheten har förkastat eller avvisat ansökan, kan ärendet inte föras till tingsrätten för prövning på det sätt som avses i denna paragraf. Att utsträcka möjligheten att få rättelse till sådana fall vore onödigt eftersom sökanden i vilket fall som helst kan göra en ny ansökan till tingsrätten oberoende av utsatt tid. Till god förvaltning hör att förmyndarmyndigheten när den förkastar eller avvisar ansökan underrättar sökanden om nämnda möjlighet.

I paragrafens 2 mom. finns bestämmelser om tiden för framställande av begäran om avgörande, den myndighet till vilken begäran skall lämnas samt kraven i fråga om begärens form och innehåll.

I paragrafens 3 mom. finns bestämmelser om förmyndarmyndighetens uppgifter när en tillställs en begäran om avgörande. Förmyndarmyndigheten skall utan dröjsmål lämna begäran om avgörande till en tingsrätt som avses i 70 eller 71 § för prövning. Om det är fråga om förordnande av en intressebevakare för en rättegång, är det förmyndarmyndighetens sak att välja vilkendera av de domstolar som avses i 70 och 71 § den lämnar begäran till. I allmänhet kan det vara ändamålsenligt att lämna begäran om avgörande till den

domstol som avses i 71 §. Förmyndarmyndigheten skall förutom begäran om avgörande sända tingsrätten en kopia av sitt beslut och de handlingar som upprättats i ärendet.

Enligt paragrafens 4 mom. tillämpas vid domstolsbehandlingen av begäran om avgörande i tillämpliga delar vad som föreskrivs i 73 och 75—83 §. Ärendet behandlas vid domstolen på samma sätt som om ansökan ursprungligen hade gjorts till domstolen och inte till förmyndarmyndigheten. När förmyndarmyndighetens beslut förs till tingsrätten för prövning är det inte fråga om ändringssökande utan om en del av beslutsfattandet. Domstolen kan således vid behandlingen av ett ärende med anledning av begäran om avgörande exempelvis i enlighet med 77 § anförtro intressebevakaren en uppgift som inte yrkats i ansökan till förmyndarmyndigheten.

Domstolen kan vid behandlingen av ärendet meddela ett interimistiskt förordnande med stöd av 79 §. Om förmyndarmyndigheten exempelvis förordnat en intressebevakare, kan domstolen genom ett interimistiskt förordnande återkalla förmyndarmyndighetens förordnande till dess att domstolen meddelar sitt beslut i ärendet.

88 §. Bestämmelsen i paragrafens första mening om rätten för den som har en intressebevakare att ”enligt vad därom närmare bestäms” få veta vilka uppgifter det finns om honom eller henne i förmyndarmyndighetens handlingar föreslås bli uppdaterad så att den hänvisar till lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet.

Bestämmelsen i paragrafens andra mening föreslås bli ändrad så att var och en av rättsinnehavarna till en avlidne som hade en intressebevakare har rätt att få de uppgifter som den avlidne själv skulle ha haft rätt att få, om han eller hon var vid livet. Det är motiverat att varje rättsinnehavare skall ha en självständig rätt att få uppgifter exempelvis i en situation där en av bodelägarna har verkat som den avlidnes intressebevakare och en annan bodelägare vill ta del av förmyndarmyndighetens handlingar för att reda ut hur intressebevakaren har skött sitt uppdrag.

92 §. Paragrafen innehåller för närvarande en sekretessbestämmelse som också tillämpas på dem som behandlar ärenden som avses i denna lag vid en myndighet. Sekretess-

skyldigheten begränsar dock inte den tystnadsplikt som föreskrivs i någon annan lag för dem som är verksamma inom myndigheten. Bestämmelsen föreslås bli ändrad så att enbart lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet tillämpas i fråga om sekretessskyldigheten för dem som behandlar ärenden som avses i denna lag. I sitt svar på regeringens proposition med förslag till lag om offentlighet i myndigheternas verksamhet och lagar som har samband med den (RP 30/1998 rd) förutsatte riksdagen att regeringen ser till att återhållsamhet iakttas i fortsättningen när det gäller att foga bestämmelser om sekretess till speciallagstiftningen (RSv 303/1998 rd). Förslaget syftar till att genomföra det mål som uppställs i riksdagens uttalande för den regleringsdel som gäller sekretessplikten i förmyndarskapsärenden.

Enligt paragrafens 1 mom. skall på tystnadspliktsplikten för personer verksamma inom myndigheter vad som föreskrivs i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet tillämpas. Bestämmelsen motsvarar till sitt innehåll 47 § 2 mom. i lagförslag 1. Den gäller i praktiken närmast förmyndarmyndigheterna och domstolarna när dessa behandlar ärenden som avses i denna lag.

I paragrafens 2 mom. bestäms om den tystnadsplikt som först och främst gäller andra än sådana personer som är verksamma inom myndigheter, det vill säga enskilda intressebevakare eller personer som är anställda hos dem som producerar intressebevakningstjänster inom förmyndarverksamheten. Förutom ovan nämnda personer gäller 2 mom. dock även allmänna intressebevakare som är anställda av kommunerna och andra kommunalt anställda personer som behandlar förmyndarärenden, exempelvis byråsekreterare vid intressebevakningsbyrån. Även om utgångspunkten är att lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet tillämpas på kommunala myndigheter, är en särskild sekretessbestämmelse nödvändig för dessa av kommunen anställda personers del då en handling som lämnats in till en myndighet med anledning av en uppgift som utförs för en enskilds räkning eller som upprättats för utförande av uppgiften enligt 5 § 3 mom. 4 punkten i lagen om offentlighet i myndig-

heternas verksamhet inte anses vara en myndighetshandling. Nämnade lag tillämpas således inte på handlingar som lämnats till en allmän intressebevakare för skötseln av en intressebevakningsuppgift för en enskild persons räkning eller som upprättats för en sådan uppgift, utan sekretessplikten i fråga om handlingar av det slaget bestäms utifrån den bestämmelse som här avse. Sekretessbestämmelsen i paragrafens 2 mom. gäller dessutom, i likhet med gällande 92 § 1 mom., förtraoendemen och sakkunniga som anlitas i förmyndarverksamheten.

Ovan nämnda personers tystnadsplikt motsvarar den tystnadsplikt som avses i 92 § 1 mom. i den gällande lagen.

Ikraftträdelsebestämmelse. I bestämmelsens 2 mom. föreskrivs om grunderna för bestämmande av giltigheten hos en rättshandling som intressebevakaren företagit innan denna lag har trätt i kraft. Bestämmelsen behövs därför att intressebevakaren enligt 34 § i lagförslaget behöver förmyndarmyndighetens tillstånd oftare än vad som är fallet i dag för de rättshandlingar som intressebevakaren företar. Enligt den föreslagna bestämmelsen avgörs frågan om giltigheten hos en rättshandling som företagits innan denna lag trätt i kraft enligt de bestämmelser som gäller vid ikraftträdandet av lagen. För att en sådan rättshandling skall vara giltig behövs således inte förmyndarmyndighetens tillstånd fastän ett tillstånd enligt den nya lagen skulle behövas för rättshandlingen. Också frågan om huruvida intressebevakaren varit jävig att företräda huvudmannen vid en rättshandling som företagits före den nya lagens ikraftträdande avgörs enligt förslaget enligt de jävighetsbestämmelser som gäller vid tidpunkten för rättshandlingen.

I bestämmelsens 3 mom. föreskrivs om sökande av ändring i beslut som förmyndarmyndigheten har meddelat före lagens ikraftträdande. Ändring i beslut som meddelats innan lagen har trätt i kraft skall sökas enligt de bestämmelser som gäller vid ikraftträdandet av lagen. En ansökan om ändring i ett sådant beslut skall också behandlas i rättsmedelsdomstolen i enlighet med de tidigare bestämmelserna oberoende av om ärendet blivit anhängigt vid rättsmedelsdomstolen före eller efter ikraftträdandet av denna lag.

1.3. Rättegångsbalken

Om en part på grund av sjukdom, störningar i de psykiska funktionerna, försvagat hälsotillstånd eller av någon annan motsvarande orsak saknar förmåga att bevaka sina intressen i en rättegång, kan enligt gällande bestämmelse i 12 kap. 4 a § 1 mom. i rättegångsbalken den domstol där rättegången är anhängig på tjänsten vägnar förordna en intressebevakare för parten. Bestämmelsen möjliggör enligt sin lydelse inte ett förordnande av en intressebevakare på tjänstens vägnar när parten nog har en intressebevakare, men denne exempelvis på grund av jäv inte kan företräda sin huvudman i ärendet. I praktiken har det förekommit fall där exempelvis intressebevakaren och dennes minderåriga huvudman är motparter eller annars är parter med olika ställning i ett ärende som är anhängigt vid en domstol. I ett sådant fall är det onödigt komplicerat att i ett särskilt förfarande vara tvungen att förordna en ställföreträdare för intressebevakaren för att sköta rättegångsärendet. Därför föreslås att domstolen i samband med ett anhängigt ärende på tjänsten vägnar skall kunna förordna en intressebevakare för rättegångsärendet också när en part intressebevakare på grund av jäv eller av någon annan orsak är förhindrad att föra talan. Frågan om när en intressebevakare är jävig bestäms enligt 34 § 2—5 mom. i lagen om förmyndarverksamhet. Ett i bestämmelsen avsett hinder av annat slag kan vara exempelvis en sjukdom som hindrar intressebevakare från att föra talan.

1.4. Förvaltningsprocesslagen

Bestämmelsen i 19 a § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen om möjligheten att på tjänstens vägnar förordna en intressebevakare för en part för rättegången i ett förvaltningsprocessärende föreslås bli ändrad på samma sätt som 12 kap. 4 a § 1 mom. i rättegångsbalken.

2. Närmare bestämmelser och föreskrifter

Bestämmelsen i 1 § i förordningen om förmyndarverksamhet (889/1999) måste

upphävas på grund av att en i sak motsvarande bestämmelse ingår i 34 § 1 mom. 13 punkten underpunkt d i lagförslag 2. På grund av förmyndarmyndighetens nya uppgifter måste 7 § 2 mom. i förordningen dessutom kompletteras så att förmyndarmyndighetens skyldighet att göra anteckningar i registret över förmynderskapsärenden också gäller situationer där man genom beslut av förmyndarmyndigheten ändrar ett sakläge om vilket en anteckning har gjorts i registret över förmynderskapsärenden. Till propositionen har fogats ett utkast till statsrådets förordning om ändring av förordningen om förmyndarverksamhet.

I den föreslagna lagen om intressebevakning ingår ett bemyndigande att utfärda förordning (49 §), enligt vilket närmare bestämmelser om bland annat den anteckning som skall göras om en intressebevakningsfullmakt i registret över förmynderskapsärenden och om domstolens skyldighet att meddela sitt beslut till förmyndarmyndigheten för att antecknas i registret över förmynderskapsärenden utfärdas genom förordning av statsrådet.

3. Ikraftträdande

De föreslagna lagarna avses träda i kraft cirka sex månader efter det att de har antagits och blivit stadfästa. Detta är nödvändigt bland annat därför att man i registret över förmynderskapsärenden skall hinna göra de ändringar som är behövliga med tanke på registreringen av intressebevakningsfullmakter.

I lagen om förmyndarverksamhet föreslås dock att 47 a §, som gäller överföring av granskningsuppgifter från en förmyndarmyndighet till en annan, träder i kraft så snart som möjligt efter det att lagen har antagits och blivit stadfäst. Detsamma gäller de ändringar som föreslås i rättegångsbalken och förvaltningsprocesslagen.

4. Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Med tanke på lagstiftningsordningen är det skäl att granska 47 a och 87 a § i den föreslagna lagen om förmyndarverksamhet.

Enligt 47 a § i lagförslaget kan genom förordning av inrikesministeriet föreskrivas att i förordningen närmare specificerade förmyndarmyndigheter årligen skall överföra en i förordningen närmare preciserad mängd granskningsuppgifter för att skötas av någon annan förmyndarmyndighet. Förutsättningen för att inrikesministeriet skall utfärda bestämmelser om detta genom förordning är att det är ändamålsenligt att överföra granskningsuppgifter från en förmyndarmyndighet till en annan för att fördela arbetet jämnt myndigheterna emellan.

Bemyndigandet att utfärda förordning är av betydelse framför allt med tanke på bestämmelsen i 21 § i grundlagen om att var och en har rätt att få sin sak behandlad av en myndighet som är behörig enligt lag. Av betydelse är också 2 § 3 mom. i grundlagen. Enligt bestämmelsen skall all offentlig verksamhet bygga på lag och i all offentlig verksamhet lag noga iakttas. Grundlagsutskottet har ansett obegränsad överföring av uppgifter från en myndighet till en annan vara problematisk också med tanke på rättsskyddet (GrUU 52/2001 rd och 14/2003 rd).

Grundlagsutskottet har i sin praxis förhållit sig återhållsamt till möjligheterna att avvika från lagens bestämmelser om behöriga myndigheter. Utskottet har framför allt i samband med reglering med anknytning till de grundläggande rättigheterna ansett det vara nödvändigt att den behöriga myndigheten framgår av lagen på ett entydigt sätt (GrUU 21/2001 rd) eller annars med tillräcklig precision (GrUU 47/2001 rd) eller att åtminstone principerna för myndigheternas behörighetsförhållanden (GrUU 45/2001 rd) samt förutsättningarna för överföring av behörighet framgår tillräckligt tydligt av lagen (GrUU 7/2001 rd och 17/2004 rd). Dessutom har grundlagsutskottet förutsatt att man i lagen med tillräcklig precision anger vilka uppgifter som genom förordning kan överföras från en myndighet till en annan (GrUU 18/2004 rd).

Förmyndarmyndighetens behörighet regleras enligt propositionen fortfarande genom lag. Genom förordning kan föreskrivas bara att den förmyndarmyndighet som svarar för övervakningen skall överföra konkreta, med övervakningens genomförande förknippade

granskningsuppgifter för att skötas av en annan förmyndarmyndighet. Den uppgift som överförs är således klart angiven i lag och av lagen framgår också förutsättningarna för genomförande av överföringen. Av dessa orsaker är det motiverat att anse att förslaget uppfyller de krav som grundlagsutskottet i sin praxis ställer på regleringens noggrannhet och precision.

Enligt 87 a § i lagförslaget kan rättelse i beslut genom vilket förmyndarmyndigheten förordnat en intressebevakare, ändrat intressebevakarens uppdrag, skiljt intressebevakaren från uppdraget eller förordnat att intressebevakarens uppdrag skall upphöra yrkas genom en skriftlig begäran om avgörande till tingsrätten. Det föreslagna förfarandet ersätter den nuvarande rätten enligt 13 § 2 mom. att söka ändring i en förmyndarmyndighets beslut genom besvär till förvaltningsdomstolen.

En förvaltningsmyndighets beslut överklagas i princip hos ett förvaltningsrättskipningsorgan, av vilka högsta förvaltningsdomstolen utövar den högsta domsrätten enligt 99 § 1 mom. i grundlagen. När det gäller förmyndarmyndighetens beslut om intressebevakarens uppdrag föreslås alltså ett undantag från denna allmänna princip.

Grundlagsutskottet har ansett att sökandet av ändring i en förvaltningsmyndighets beslut kan ske vid tingsrätt bara i undantagsfall. Ett sådant arrangemang har dock ansetts vara möjligt av grundad anledning (GrUU 9/2001 rd, 12/2001 rd, 54/2001 rd och 32/2005 rd). Grundlagsutskottet har i argumentering fäst särskild uppmärksamhet vid huruvida den avvikande besvärsvägen leder till rättsskyddsproblem (GrUU 4/2005 rd och

32/2005 rd).

Det föreslagna besvärssystemet grundar sig i sista hand på att magistraten i egenskap av förmyndarmyndighet under i lag angivna förutsättningar har behörighet att parallellt med tingsrätten fatta beslut som gäller intressebevakarens uppdrag. I sak sinsemellan helt motsvarande beslut kan således fattas både vid allmän domstol och hos förvaltningsmyndigheten. Förslaget innebär att domstolsbehandlingen av ärenden som gäller intressebevakarens uppdrag koncentreras helt till de allmänna domstolarna. Reformen syftar så som anförs i avsnitt 3.1 till att främja uppkomsten av enhetlig rättspraxis och den stärker effektivt rättelseförfarandet som enligt nuvarande reglering kan kräva två på varandra följande förfaranden, först ett förfarande vid förvaltningsdomstol och sedan ett förfarande vid allmän domstol.

Den föreslagna regleringen leder inte heller till problem i fråga om rättsskyddet. Till följd av begäran om avgörande kommer ärendet att prövas på nytt i sin helhet vid tingsrätt i normal ordning för ansökningsärenden. I det avgörande som tingsrätten meddelar i saken kan ändring sökas vid hovrätt på sedvanligt sätt.

På anförda grunder och eftersom det gäller en smärre avvikelse i fråga om arbetsfördelningen mellan olika domstolslinjer kan propositionen anses stå i samklang med grundlagen.

På dessa grunder anser regeringen att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

*Lagförslagen***1.****Lag****om intressebevakningsfullmakt**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Tillämpningsområde

Denna lag tillämpas på en fullmakt som fullmaktsgivaren har förordnat att skall träda i kraft, om han eller hon förlorar förmågan att sköta sina angelägenheter på grund av sjukdom, störningar i de psykiska funktionerna eller försvagat hälsotillstånd eller av någon annan motsvarande orsak (*intressebevakningsfullmakt*).

2 §

Intressebevakningsfullmaktens innehåll

Den som bemyndigas genom en intressebevakningsfullmakt kan ges behörighet att företräda fullmaktsgivaren i ärenden som gäller fullmaktsgivarens egendom och i andra ekonomiska angelägenheter. Fullmäktigen kan också ges behörighet att företräda fullmaktsgivaren i ärenden som gäller fullmaktsgivarens person, om fullmaktsgivaren saknar förmåga att förstå deras betydelse vid den tidpunkt då fullmakten skall användas.

En intressebevakningsfullmakt kan begränsas till att gälla en viss rättshandling, ett visst ärende eller viss egendom.

Fullmäktigen är inte behörig att på fullmaktsgivarens vägnar samtycka till äktenskap eller adoption, erkänna faderskap, godkänna ett erkännande av faderskap, upprätta eller återkalla ett testamente eller företräda fullmaktsgivaren i andra motsvarande ärenden av personlig natur.

3 §

Fullmäktigens person

En juridisk person kan inte utses till fullmäktig enligt denna lag.

4 §

Ersättare för fullmäktigen och fullmäktig i andra hand

Fullmaktsgivaren kan utse en andra fullmäktig för den händelse att fullmäktigen på grund av sjukdom eller jäv eller av någon annan orsak är tillfälligt förhindrad att sköta sitt uppdrag (*ersättare*), eller för den händelse att den som utsetts till fullmäktig inte tar emot uppdraget, avstår från det eller blir varaktigt förhindrad att sköta det (*andrahandsfullmäktig*).

På ersättaren och andrahandsfullmäktigen tillämpas bestämmelserna i denna lag om fullmäktig, om inte något annat föreskrivs särskilt.

2 kap

Upprättande och utfärdande av en intressebevakningsfullmakt

5 §

Behörighet att upprätta en fullmakt

En intressebevakningsfullmakt kan upprättas av den som har fyllt aderton år och har förmåga att förstå fullmaktens betydelse.

6 §

Fullmaktens form

En intressebevakningsfullmakt skall upprättas skriftligen. Fullmaktsgivaren skall i två vittnens samtidiga närvaro underteckna handlingen eller intyga att han eller hon undertecknat den. Efter detta skall vittnena bestyrka handlingen med sina underskrifter. Vittnena skall känna till att handlingen är en intressebevakningsfullmakt, men fullmaktsgivaren behöver inte avslöja handlingens innehåll för dem.

Av handlingen skall dessutom framgå

- 1) att den innebär ett bemyndigande,
- 2) i vilka ärenden fullmäktigen har rätt att företräda fullmaktsgivaren,
- 3) vem som är fullmaktsgivare och fullmäktig, samt
- 4) att fullmakten träder i kraft, om fullmaktsgivaren förlorar förmågan att sköta sina angelägenheter på grund av sjukdom, störningar i de psykiska funktionerna eller försvagat hälsotillstånd eller av någon annan motsvarande orsak.

7 §

Vittnesintyg

Vittnena skall vid sina underskrifter anteckna sitt födelsedatum och sin kontaktinformation samt ort och tid för bevitnandet. De skall nämna att de varit samtidigt närvarande vid upprättandet av fullmakten. De skall också anteckna iakttagelser om fullmaktsgivarens förmåga att förstå fullmaktens betydelse och andra omständigheter som de

anser vara av betydelse för fullmaktens giltighet.

Vittnenas intyg på fullmakten om att den upprättats i enlighet med 6 § 1 mom. skall anses trovärdigt, såvida det inte kommer fram omständigheter som minskar intygets trovärdighet.

8 §

Behörighet att bevittna en fullmakt

En fullmakt får inte bevittnas av

- 1) en person som inte har fyllt aderton år eller som på grund av störningar i de psykiska funktionerna eller av någon annan motsvarande orsak saknar förmåga att förstå bevitnandets betydelse,
- 2) fullmaktsgivarens make,
- 3) fullmaktsgivarens eller dennes makes barn, barnbarn, syskon, förälder eller far- eller morförälder, eller en sådan persons make,
- 4) fullmäktigen eller dennes make, eller
- 5) en person som står i ett i 3 punkten nämnt förhållande till fullmäktigen eller dennes make.

Med makar avses i 1 mom. äkta makar och personer som lever under äktenskapsliknande förhållanden eller i något annat parförhållande i gemensamt hushåll. Med släktingar jämställs motsvarande halvsläktingar.

9 §

Utfärdande av intressebevakningsfullmakt

En intressebevakningsfullmakt utfärdas genom att handlingen överlämnas i fullmäktigens besittning eller fullmäktigen underrättas om fullmakten på något annat sätt.

3 kap.

Intressebevakningsfullmaktens ikraftträdande, upphörande och återkallande

10 §

Intressebevakningsfullmaktens ikraftträdande

En intressebevakningsfullmakt träder i

kraft när den fastställs enligt 24 §.

Redan innan fullmakten har fastställts kan fullmäktigen med stöd av den vidta åtgärder som är nödvändiga för att skydda fullmaktsgivaren mot skada.

11 §

Intressebevakningsfullmaktens upphörande

En intressebevakningsfullmakt upphör att gälla

- 1) när fullmakten återkallas och återkallelsen träder i kraft enligt 12 § 3 mom.,
- 2) när fullmaktsgivaren avlider, eller
- 3) när fullmäktigen meddelar förmyndarmyndigheten att han eller hon frånträder sitt uppdrag.

Om en intressebevakare förordnas för fullmaktsgivaren, upphör fullmakten att gälla till den del det hör till intressebevakarens uppgifter att sköta de ärenden som fullmakten gäller.

Om fullmaktsgivaren försätts i konkurs, har en rättshandling som fullmäktigen efter det har företagit samma verkan som om rättshandlingen hade företagits av fullmaktsgivaren.

Även om fullmakten upphört att gälla av en orsak som nämns i 2 eller 3 mom. har fullmäktigen dock, innan intressebevakaren eller boförvaltaren kan vidta behövliga åtgärder, rätt att med stöd av fullmakten vidta åtgärder som behövs för att skydda fullmaktsgivaren eller konkursboet mot skada.

På upphörandet av ersättarens uppdrag tillämpas dessutom vad som föreskrivs om intressebevakarens uppdrag i 21 § 2 mom.

12 §

Återkallelse av intressebevakningsfullmakt

En utfästelse att inte återkalla en intressebevakningsfullmakt är inte bindande.

Fullmaktsgivaren kan återkalla intressebevakningsfullmakten, om han eller hon har förmåga att förstå återkallelsens betydelse. Återkallelsen sker så att fullmaktsgivaren återtar fullmakten eller låter förstöra den. Om

fullmaktsgivaren utfärdar en ny intressebevakningsfullmakt, anses den tidigare fullmakten ha återkallats till den del den nya fullmakten innehåller bestämmelser som står i strid med den tidigare fullmakten.

Om återkallelsen sker efter att intressebevakningsfullmakten har trätt i kraft, blir återkallelsen giltig när den fastställs enligt 28 §.

13 §

Kompletterande bestämmelser om återkallelse av intressebevakningsfullmakt

Den som före ikraftträdandet av en intressebevakningsfullmakt genom ett särskilt meddelande har underrättats av fullmaktsgivaren om att fullmakten har återkallats, kan inte åberopa att fullmakten inte har återkallats på det sätt som avses i 12 § 2 mom.

Har fullmaktsgivaren före intressebevakningsfullmaktens ikraftträdande utan att återkalla fullmakten förbjudit fullmäktigen att använda fullmakten eller annars meddelat att han eller hon inte vill att fullmakten skall sättas ikraft, binder en rättshandling som fullmäktigen företagit inte fullmaktsgivaren, om tredje man visste eller borde ha vetat om nämnda omständighet.

På återkallelse av intressebevakningsfullmakt tillämpas dessutom 17 och 19 § i lagen om rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (228/1929).

4 kap.

Fullmaktsgivarens och fullmäktigens ställning

14 §

Fullmaktsgivarens bundenhet till rättshandlingar

Fullmaktsgivaren blir omedelbart berättigad och förpliktad i förhållande till tredje man genom en rättshandling som fullmäktigen företar i fullmaktsgivarens namn inom intressebevakningsfullmaktens gränser.

15 §

Överskridande av behörighet och befogenhet

En rättshandling som fullmäktigen inte var behörig att företa binder inte fullmaktsgivaren.

Har fullmäktigen vid företagandet av en rättshandling handlat i strid med fullmaktsgivarens anvisningar, binder rättshandlingen inte fullmaktsgivaren, om tredje man insåg eller borde ha insett att fullmäktigen överskred sin befogenhet.

16 §

Fullmäktigens allmänna skyldigheter

Fullmäktigen skall vid fullgörande av uppdrag för fullmaktsgivarens räkning samvetsgrant bevaka fullmaktsgivarens rättigheter och främja hans eller hennes bästa.

Innan fullmäktigen fattar beslut i ett ärende som hör till uppdraget skall fullmäktigen ta reda på fullmaktsgivarens åsikt, om ärendet kan anses vara viktigt för fullmaktsgivaren och hörandet kan ske utan betydande svårigheter. Det är dock inte nödvändigt att höra fullmaktsgivaren, om han eller hon inte kan förstå sakens betydelse.

Fullmäktigen skall hålla penningmedel och andra tillgångar som tillhör fullmaktsgivaren avskilda från sina egna tillgångar.

17 §

Jäv för fullmäktig

Fullmäktigen får inte företräda fullmaktsgivaren, om fullmaktsgivarens motpart är

- 1) fullmäktigen själv, fullmäktigens make eller någon som fullmäktigen företräder,
- 2) fullmäktigens eller dennes makes barn, barnbarn, syskon, förälder eller far- eller morförälder eller en sådan persons make, eller
- 3) fullmäktigens syskonbarn eller förälders syskon.

Med makar avses i 1 mom. äkta makar och personer som lever under äktenskapsliknande förhållanden eller i något annat parförhållande i gemensamt hushåll. Med släktingar jäm-

ställs motsvarande halvsläktingar.

Fullmäktigen får inte heller företräda fullmaktsgivaren när fullmäktigens och fullmaktsgivarens intressen i saken kan bli motstridiga av någon annan än en i 1 mom. nämnd orsak.

18 §

Gåvor

Fullmäktigen får inte skänka bort egendom som tillhör fullmaktsgivaren, om inte något annat följer av 2 mom.

Fullmäktigen får ge en gåva på fullmaktsgivarens vägnar, om grunderna för gåvan har preciserats i fullmakten.

19 §

Rättshandlingar som kräver tillstånd

I en intressebevakningsfullmakt kan förordnas att bestämmelserna om rättshandlingar som kräver tillstånd i 34 § 1 mom. i lagen om förmyndarverksamhet (442/1999) skall tillämpas på rättshandlingar som företas av fullmäktigen. Förordnandet kan begränsas till att gälla vissa rättshandlingar.

Om en fullmakt innehåller ett i 1 mom. avsett förordnande, skall tillstånd sökas hos den förmyndarmyndighet som enligt 29 § övervakar fullmäktigens verksamhet. I övrigt iaktas i tillämpliga delar 34 § 2 och 3 mom., 35 § och 36 § 2 mom. i lagen om förmyndarverksamhet.

20 §

Förhållandet till vissa bestämmelser om fullmakt i annan lagstiftning

Om det i en intressebevakningsfullmakt uttryckligen har bestämts att fullmäktigen med stöd av fullmakten får sälja eller på annat sätt överlåta en fastighet, ansöka om inteckning eller upplåta panträtt i en fastighet, är fullmäktigen behörig att företräda fullmaktsgivaren i dessa rättshandlingar utan hinder av vad som föreskrivs i 2 kap. 3 §, 4 kap. 1—3 §, 16 kap. 4 § 3 mom. och 17 kap. 1 § 2 mom. i jordabalken (540/1995).

Fullmäktigen har i ärenden som omfattas av intressebevakningsfullmakten rätt att ta emot en stämning utan hinder av vad som föreskrivs i 11 kap. 16 § 1 mom. i rättegångsbalken.

Bestämmelser i någon annan lag vilka begränsar en fullmakts giltighetstid tillämpas inte på en intressebevakningsfullmakt.

Bestämmelserna i 2 och 3 mom. tillämpas endast om något annat inte har förordnats särskilt i fullmakten.

21 §

Förordnande av en intressebevakare att sköta fullmäktigens uppgifter

Om fullmäktigen på grund av sjukdom eller jäv eller av någon annan orsak är tillfälligt förhindrad att sköta sitt uppdrag och fullmaktsgivaren inte har utsett en ersättare, kan domstolen eller, på fullmäktigens begäran, förmyndarmyndigheten förordna en intressebevakare att sköta fullmäktigens uppgifter. Intressebevakaren skall förordnas i enlighet med vad som i lagen om förmyndarverksamhet föreskrivs om förordnande av ställföreträdare för intressebevakaren.

En i 1 mom. avsedd intressebevakares uppdrag upphör när fullmäktigen och intressebevakaren efter det att hindret har upphört tillsammans meddelar detta till den förmyndarmyndighet som avses i 29 §. Är fullmäktigen och intressebevakaren av olika åsikt om uppdraget som intressebevakare har upphört, avgörs saken på ansökan av någonda av dem vid den tingsrätt som avses i 70 eller 71 § i lagen om förmyndarverksamhet.

22 §

Fullmäktigens arvode och ersättning för kostnader

Om inget har avtalats om fullmäktigens arvode eller ersättande av fullmäktigens kostnader och fullmaktsgivaren inte heller har förordnat något om dem, har fullmäktigen rätt att av fullmaktsgivarens medel få ersättning för nödvändiga kostnader samt ett arvode som är skäligt i förhållande till uppdragets art och omfattning.

23 §

Skadeståndsskyldighet

Fullmäktigen är skyldig att ersätta skada som han eller hon uppsåtligen eller av oaktsamhet vid fullgörande av uppdrag för fullmaktsgivarens räkning har orsakat fullmaktsgivaren.

I fråga om jämkning av skadestånd och fördelning av skadeståndsansvaret mellan två eller flera skadeståndsskyldiga gäller bestämmelserna i 2 och 6 kap. i skadeståndslagen (412/1974).

Fullmaktsgivaren är inte skyldig att i enlighet med 3 kap. 1 § 3 mom. i skadeståndslagen ersätta skada som fullmäktigen har orsakat när han eller hon handlat för fullmaktsgivarens räkning.

I fråga om fullmäktigens skyldighet att ersätta skada som tredje man har orsakats på grund av att en rättshandling som fullmäktigen företagit inte binder fullmaktsgivaren gäller vad som föreskrivs i 25 § i lagen om rättshandlingar på förmögenhetsrättens område.

5 kap.

Fastställelse och registrering av en intressebevakningsfullmakt och av dess återkallelse

24 §

Fastställelse av en intressebevakningsfullmakt

Förmyndarmyndigheten skall på ansökan av fullmäktigen fastställa intressebevakningsfullmakten, om

1) fullmaktsgivaren fyllt aderton år när han eller hon upprättade fullmakten,

2) fullmakten har upprättats på det sätt som avses i 6 §, och

3) fullmaktsgivaren på grund av sjukdom, störningar i de psykiska funktionerna eller försvagat hälsotillstånd eller av någon annan motsvarande orsak i huvudsak har förlorat förmågan att sköta de ärenden som fullmakten gäller.

Fullmakten får dock inte fastställas, om

1) det är uppenbart att fullmaktsgivaren saknade förmåga att förstå fullmaktens betydelse när han eller hon upprättade den eller de personer som bevittnade fullmakten inte var behöriga att verka som vittnen enligt 8 §,

2) det finns grundad anledning att misstänka att fullmäktigen är oförmögen att sköta uppdraget eller olämplig för det,

3) fullmaktsgivaren har en intressebevakare till vars uppgifter det hör att sköta de ärenden som fullmakten gäller.

Fullmäktigen skall för förmyndarmyndigheten visa upp fullmaktshandlingen i original samt ett läkarutlåtande eller någon annan jämförbar tillförlitlig utredning om att det finns grunder enligt 1 mom. 3 punkten för att fastställa fullmakten.

25 §

Behörig myndighet

Ansökan om fastställelse av en intressebevakningsfullmakt skall göras hos den förmyndarmyndighet inom vars verksamhetsområde fullmaktsgivaren har sin hemkommun enligt lagen om hemkommun (201/1994).

Om fullmaktsgivaren inte har hemkommun i Finland, skall ansökan om fastställelse av fullmakten göras hos den förmyndarmyndighet inom vars verksamhetsområde fullmaktsgivaren huvudsakligen vistas.

Om ingen förmyndarmyndighet enligt 1 eller 2 mom. är behörig att fastställa fullmakten, fastställs den av Helsingfors magistrat.

26 §

Hörande och utredning

Förmyndarmyndigheten skall ge fullmaktsgivaren tillfälle att bli hörd med anledning av ansökan om fastställelse av en intressebevakningsfullmakt. Tillfälle till hörande behöver dock inte ges, om fullmaktsgivaren enligt den utredning som avses i 24 § 3 mom. inte kan förstå sakens betydelse.

Förmyndarmyndigheten skall ge fullmaktsgivarens make tillfälle att bli hörd med anledning av ansökan, om detta inte är up-

penbart onödigt med beaktande av omständigheterna.

Förmyndarmyndigheten kan vid behov

1) höra fullmäktigen personligen,

2) ge fullmaktsgivarens föräldrar, barn eller andra närstående tillfälle att bli hörda, samt

3) kräva att fullmäktigen lämnar utredning om omständigheter som kan vara av betydelse vid bedömningen av fullmäktigens förmåga att sköta uppdraget och hans eller hennes lämplighet för det.

27 §

Registrering av en intressebevakningsfullmakt

Om en intressebevakningsfullmakt gäller företrädande av fullmaktsgivaren i hans eller hennes ekonomiska angelägenheter, skall förmyndarmyndigheten när den fastställer fullmakten anteckna fullmakten i registret över förmynderskapsärenden.

Vad som i 64 § 2 mom. samt 67 och 68 § i lagen om förmyndarverksamhet föreskrivs om uppgifterna om intressebevakaren, intressebevakarens uppdrag och huvudmannen tillämpas på motsvarande sätt på uppgifterna om en i denna lag avsedd fullmäktig, fullmäktigens uppdrag och fullmaktsgivaren.

28 §

Fastställelse och registrering av en intressebevakningsfullmakts återkallelse

Förmyndarmyndigheten skall på ansökan av fullmaktsgivaren fastställa återkallelsen av en intressebevakningsfullmakt, om fullmaktsgivaren har förmåga att förstå återkallelsens betydelse.

Ansökan om fastställelse av återkallelsen skall göras hos den förmyndarmyndighet som enligt 29 § övervakar fullmäktigens verksamhet.

Om saken är brådsakande, kan förmyndarmyndigheten utan att höra fullmäktigen tillfälligt fastställa återkallelsen av fullmakten. Det interimistiska beslutet gäller tills saken avgörs slutligt, om inte beslutet återkallas eller ändras före det.

Om fullmakten har antecknats i registret över förmyndarskapsärenden, skall förmyndarmyndigheten i samband med att den fastställer återkallelsen av fullmakten göra en anteckning om återkallelsen i registret över förmyndarskapsärenden.

6 kap.

Övervakning av fullmäktigens verksamhet

29 §

Tillsynsmyndighet

Förmyndarmyndigheten skall övervaka fullmäktigens verksamhet i enlighet med vad som föreskrivs nedan. Övervakningen hör till den förmyndarmyndighet som har fastställt intressebevakningsfullmakten. Om fullmakten inte har fastställts i Finland, hör övervakningen till den förmyndarmyndighet som enligt 25 § vore behörig att fastställa fullmakten.

Den förmyndarmyndighet som enligt 1 mom. skall ha hand om övervakningen kan överföra uppgiften till en annan förmyndarmyndighet, om fullmaktsgivaren har hemkommun inom den sistnämnda förmyndarmyndighetens verksamhetsområde eller om en överföring av någon annan orsak är nödvändig för övervakningen. Före överföringen skall fullmäktigen och den övertagande förmyndarmyndigheten höras.

30 §

Egendomsförteckning

Om en intressebevakningsfullmakt gäller företrädande av fullmaktsgivaren i hans eller hennes ekonomiska angelägenheter, skall fullmäktigen inom tre månader efter det att fullmakten har fastställts till förmyndarmyndigheten lämna in en förteckning över de tillgångar och skulder i fråga om vilka fullmäktigen enligt fullmakten är behörig att företrädande fullmaktsgivaren. Om fullmaktsgivaren senare får sådan egendom i fråga om vilken fullmäktigen enligt fullmakten är behörig att

företrädande fullmaktsgivaren, skall en förteckning över denna egendom lämnas in till förmyndarmyndigheten inom en månad från förvärvet. Skyldigheten att lämna in en förteckning gäller dock inte periodiska prestationer som fullmaktsgivaren får med stöd av en rättighet som antecknats i förteckningen.

Om fullmaktsgivaren blir delägare i ett dödsbo och fullmäktigen enligt fullmakten är behörig att företrädande fullmaktsgivaren i ärenden som gäller dödsboet, skall fullmäktigen inom en månad från bouppteckningen lämna förmyndarmyndigheten en kopia av bouppteckningsinstrumentet.

Förmyndarmyndigheten kan på ansökan av fullmäktigen förlänga den i 1 mom. föreskrivna tiden, om det är nödvändigt på grund av egendomens storlek eller av någon annan orsak.

31 §

Fullmäktigens försäkran angående förteckningen

I den förteckning som avses i 30 § skall fullmäktigen försäkra att de uppgifter som han eller hon har lämnat är riktiga och att ingenting har utelämnats avsiktligt. Domstolen kan förplikta fullmäktigen att styrka sina uppgifter under ed eller försäkran, om förmyndarmyndigheten kräver det.

32 §

Bokföringsskyldighet

Om en intressebevakningsfullmakt gäller företrädande av fullmaktsgivaren i hans eller hennes ekonomiska angelägenheter, skall fullmäktigen föra bok över fullmaktsgivarens tillgångar och skulder samt över vad som hänt under redovisningsperioden.

Om en intressebevakningsfullmakt gäller företrädande av fullmaktsgivaren i andra än ekonomiska angelägenheter, är fullmäktigen skyldig att göra anteckningar som gör det möjligt att redogöra för de åtgärder som vidtagits för fullmaktsgivarens räkning.

33 §

Skyldighet att lämna uppgifter till förmyndardarmyndigheten

Om en intressebevakningsfullmakt gäller företrädande av fullmaktsgivaren i hans eller hennes ekonomiska angelägenheter, kan i fullmakten förordnas att fullmäktigen regelbundet, dock högst en gång om året, skall ge in en redovisning till förmyndardarmyndigheten. Beträffande denna redovisning gäller i tillämpliga delar vad som föreskrivs i 51 och 53—56 § i lagen om förmyndarverksamhet.

Även om fullmakten inte innehåller en i 1 mom. avsedd bestämmelse, får förmyndardarmyndigheten begära att fullmäktigen lämnar redovisning för uppdraget, om det finns anledning till det.

Fullmäktigen skall på begäran lämna förmyndardarmyndigheten den redovisning som avses i 2 mom. och andra nödvändiga uppgifter, verifikat och handlingar som gäller uppdraget samt visa upp de värdepapper som han eller hon förvaltar.

34 §

Förmyndardarmyndighetens tvångsmedel

Om fullmäktigen försummar att lämna vederbörliga redovisningar, förteckningar, verifikat eller begärd utredning, tillämpas 57 § i lagen om förmyndarverksamhet på förmyndardarmyndighetens tvångsmedel.

35 §

Åtgärder när en intressebevakningsfullmakt upphör att gälla

När en intressebevakningsfullmakt har upphört att gälla skall fullmäktigen utan dröjsmål överlämna fullmakten och den förvaltade egendomen till fullmaktsgivaren, fullmaktsgivarens intressebevakare, andrahandsfullmäktigen eller någon annan som är berättigad att ta emot egendomen.

När fullmakten upphör att gälla på grund av fullmaktsgivarens död och egendomen inte utan dröjsmål kan överlämnas till bodelägarnas samförvaltning, kan fullmäktigen

överlämna egendomen för att förvaltas av en sådan bodelägare som enligt 18 kap. 3 § i ärvdabalken (40/1965) kan vårda boets egendom. Fullmäktigen skall underrätta alla de bodelägare vilkas identitet och vistelseort är känd om överlämnandet av egendomen.

36 §

Slutredovisning

Om inte något annat förordnas i intressebevakningsfullmakten, är fullmäktigen när fullmakten upphört att gälla skyldig att utan dröjsmål lämna redovisning för sitt uppdrag till den som har rätt att ta emot egendomen. Den sistnämnda har på begäran rätt att av fullmäktigen få ta del av de verifikat som hänför sig till slutredovisningen och de redovisningar som lämnats till förmyndardarmyndigheten.

Fullmäktigen kan i enlighet med 57 § i lagen om förmyndarverksamhet vid vite förpliktas att visa upp verifikaten.

37 §

Åtgärder vid fullmäktigens död

Om fullmäktigen har avlidit, gäller i fråga om de skyldigheter som delägarna i fullmäktigens dödsbo, boutredningsmannen och konkursboet har i tillämpliga delar vad som föreskrivs om fullmäktigen i detta kapitel.

Den som har till uppgift att förvalta dödsboet skall ha hand om fullmaktsgivarens egendom så länge den är i boets besittning.

7 kap.

Bestämmelser som hör till området för den internationella privaträtten

38 §

Den internationella behörigheten i ärenden som gäller fastställelse och registrering av en fullmakt

En finsk myndighet kan fastställa en intres-

sebevakningsfullmakt, om fullmaktsgivaren är bosatt i Finland. Om fullmaktsgivaren inte är bosatt i Finland, men fullmakten gäller egendom i Finland, kan myndigheten fastställa fullmakten för denna egendoms del. Om en finsk myndighet enligt det ovan sagda är behörig att fastställa en fullmakt, är den också behörig att anteckna fullmakten i registret över förmynderskapsärenden.

En intressebevakningsfullmakt som gäller företräddande av fullmaktsgivaren i hans eller hennes ekonomiska angelägenheter antecknas i registret över förmynderskapsärenden fastän den inte har fastställts i Finland, om fullmaktsgivaren är bosatt i Finland.

Om fullmakten enligt 2 mom. skall antecknas i registret över förmynderskapsärenden, är fullmäktigen skyldig att anmäla den till den förmyndarmyndighet som avses i 29 § 1 mom.

39 §

Den internationella behörigheten i andra ärenden som gäller en fullmakt

En finsk myndighet är behörig i andra än i 38 § avsedda ärenden som gäller en intressebevakningsfullmakt, om

- 1) fullmaktsgivaren är bosatt i Finland, eller
- 2) fullmakten har fastställts i Finland och det med beaktande av omständigheterna skall anses vara befogat att pröva ärendet i Finland.

Förutom i de fall som avses i 1 mom. är en finsk myndighet behörig i ett ärende som avses i 21 § 2 mom., om en intressebevakare har förordnats i Finland.

En finsk myndighet kan besluta att övervakningen av fullmäktigens verksamhet skall upphöra, om fullmaktsgivaren inte är bosatt i Finland och inte har sådan egendom i Finland som fullmäktigen skall förvalta. Övervakningen får dock inte upphöra, om detta skulle äventyra fullmaktsgivarens intressen. Beslutet om att upphöra med övervakningen skall antecknas i registret över förmynderskapsärenden.

40 §

Tillämplig lag

När det gäller giltighet, omfattning, ändring och upphörande av en intressebevakningsfullmakt tillämpas lagen i den stat där fullmaktsgivaren var bosatt när fullmakten utfärdades, om inte fullmaktsgivaren skriftligen förordnat att en i 2 mom. avsedd stats lag skall tillämpas.

Fullmaktsgivaren kan förordna att tillämplig lag i stället för den lag som nämns i 1 mom. är

- 1) lagen i den stat där han eller hon är medborgare,
- 2) lagen i den stat där han eller hon tidigare har varit bosatt, eller
- 3) lagen i den stat där han eller hon har egendom, till den del det är fråga om denna egendom.

När det gäller förmyndarmyndighetens och domstolens förfarande vid behandlingen av ett ärende som avses i denna lag och även i övrigt när det gäller sättet att använda en intressebevakningsfullmakt skall finsk lag tillämpas.

Med hänvisningarna i 1 och 2 mom. till en främmande stats lag avses inte de bestämmelser i den främmande statens lag som hör till området för den internationella privaträtten.

8 kap.

Särskilda bestämmelser

41 §

Bestämmelser om förvaltningen

Ärenden som gäller fastställande av en intressebevakningsfullmakt eller av dess återkallelse samt tillstånd eller åläggande enligt denna lag avgörs av förmyndarmyndigheten på föredragning. I övrigt avgörs ett ärende av förmyndarmyndigheten så som särskilt bestäms om avgörande av ärenden som hör till magistratens behörighet.

Om inte något annat följer av denna lag, skall förvaltningslagen (434/2003) tillämpas på behandlingen av ärenden och på jäv för

tjänsteman.

För förmyndarmyndighetens prestationer tas avgifter ut enligt lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992). Förmyndarmyndigheten kan dock i ett enskilt fall bestämma att någon avgift inte tas ut för dess prestation, om den betalningsskyldiges betalningsförmåga med hänsyn till de inkomster och den förmögenhet som står till hans eller hennes förfogande har försämrats väsentligt på grund av underhållsskyldighet, arbetslöshet eller sjukdom eller av någon annan särskild orsak, eller om det av andra orsaker är oskäligt att ta ut en avgift.

42 §

Iakttagande av beslut

Förmyndarmyndighetens eller förvaltningsdomstolens beslut om fastställande av en intressebevakningsfullmakt eller av dess återkallelse skall iaktas, fastän beslutet inte har vunnit laga kraft, om inte fullföljdsdomstolen beslutar något annat.

43 §

Överklagande

Förmyndarmyndighetens beslut överklagas hos förvaltningsdomstolen i enlighet med förvaltningsprocesslagen (586/1996).

Förmyndarmyndighetens beslut får inte överklagas genom besvär, om beslutet gäller överföring av övervakningen enligt 29 § 2 mom., förlängning av den i 30 § 3 mom. föreskrivna tiden eller, i fall som avses i 33 § 1 mom., tidpunkten för fullgörande av den redovisningsskyldighet som avses i 51 § 1—3 mom. i lagen om förmyndarverksamhet.

44 §

Fullmaktsgivarens rättsinnehavares rätt till information

När fullmaktsgivaren har avlidit har fullmaktsgivarens rättsinnehavare rätt att ta del av de uppgifter om fullmaktsgivaren som finns i förmyndarmyndighetens handlingar och som fullmaktsgivaren själv har rätt att få

enligt lagen om offentlighet i myndighetenas verksamhet (621/1999).

45 §

Fullmäktigens rätt till information

Myndigheter och verksamhetsenheter inom socialvården eller hälso- och sjukvården och yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården samt privata tillhandahållare av socialservice är redan innan en intressebevakningsfullmakt fastställs skyldiga att utan hinder av sekretessbestämmelserna på begäran lämna fullmäktigen de uppgifter och utredningar som behövs för att reda ut om fullmaktsgivaren på ett i 24 § 1 mom. 3 punkten avsett sätt har förlorat sin förmåga att sköta de ärenden som fullmakten gäller.

När fullmakten har fastställts har fullmäktigen, om inte något annat föreskrivs särskilt, rätt att i de ärenden som fullmakten gäller få de uppgifter som fullmaktsgivaren själv har rätt till.

Utan samtycke av fullmaktsgivaren har fullmäktigen rätt att öppna brev och med dem jämställbara tillslutna meddelanden som anlänt till fullmaktsgivaren endast om det på basis av avsändarens namn eller någon annan särskild omständighet går att sluta sig till att de gäller ärenden som avses i fullmakten.

46 §

Upplysningsplikt

Statliga och kommunala myndigheter samt andra offentligt rättsliga samfund, Folkpensionsanstalten, Pensionsskyddscentralen, pensionsstiftelser och andra pensionsanstalter, försäkringsanstalter, banker och andra penninginstitut, verksamhetsenheter inom social- och hälsovården, yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården samt privata tillhandahållare av socialservice är utan hinder av sekretessbestämmelserna skyldiga att på begäran lämna förmyndarmyndigheten och domstolen de uppgifter och utredningar som behövs för att avgöra ett anhängigt ärende.

Förmyndarmyndigheten eller domstolen kan av de kommunala social- och hälso-

vårdsorganen begära ett utlåtande om vederbörandes förhållanden, då ett sådant behövs i ett ärende som avses i denna lag. Begäran skall riktas till social- eller hälsovårdsorganet i vederbörandes hemkommun eller, om han eller hon inte har hemkommun i Finland, i den kommun där han eller hon huvudsakligen vistas.

Om lämnandet av andra uppgifter eller utredningar än sådana som avses i 2 mom. innebär att den som är skyldig att lämna uppgifterna eller utredningarna åsamkas betydande kostnader eller extra arbete, kan en skäligen avgift tas ut.

47 §

Tystnadsplikt

Utan fullmaktsgivarens samtycke får fullmäktigen inte röja sådant som fullmäktigen fått veta på grund sina uppgifter enligt intressebevakningsfullmakten och som skall hemlighållas till skydd för fullmaktsgivarens ekonomiska intressen eller personliga integritet.

I fråga om tystnadsplikten för dem som är verksamma inom myndigheter tillämpas lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet.

Vad som bestäms i 1 och 2 mom. hindrar inte att uppgifter lämnas till

1) statliga eller kommunala myndigheter eller till någon annan person för fullgörande av åligganden enligt denna lag,

2) åklagar- och polismyndigheter för utredning av brott,

3) en domstol, om detta behövs i ett ärende som avses i denna lag, eller till

4) den som med stöd av lag har rätt att ta del av dem.

48 §

Straffbestämmelser

Den som vägrar lämna sådana uppgifter som han eller hon enligt 46 § är skyldig att lämna, skall för brott mot den i lagen om intressebevakningsfullmakt föreskrivna upplysningsplikten dömas till böter.

Allmänna åklagaren får inte väcka åtal för en gärning som avses i 1 mom., om inte förmyndarmyndigheten har anmält den för åtal.

Till straff för brott mot tystnadsplikten döms enligt 38 kap. 1 eller 2 § i strafflagen (39/1889), om gärningen inte utgör brott enligt 40 kap. 5 § i strafflagen eller strängare straff för den föreskrivs någon annanstans i lag.

49 §

Närmare bestämmelser

Närmare bestämmelser om anteckning av en intressebevakningsfullmakt i registret över förmynderskapsärenden, om domstolens skyldighet att meddela förmyndarmyndigheten sitt beslut för anteckning i registret samt i övrigt om verkställigheten av denna lag utfärdas genom förordning av statsrådet.

50 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 .

På ett bemyndigande genom en fullmakt som har upprättats före denna lags ikraftträdande tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

2.

Lag**om ändring av lagen om förmyndarverksamhet**

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen av den 1 april 1999 om förmyndarverksamhet (442/1999) 74 § 2 mom.,
ändras 13 §, 15 § 2 mom., 16 § 2 mom., 32 §, 34 § 1 mom. 10, 11 och 13 punkten samt
 2 mom., 45 § 3 mom., 64 § 1 mom., 73 § 3 mom., 79 och 81 §, 83 § 1 mom., 85—88 § och
 92 § 1 och 2 mom. samt
fogas till 15 § ett nytt 3 mom., till 16 § ett nytt 3 mom., till 17 § ett nytt 4 mom. varvid nu-
 varande 4 mom. blir 5 mom., till lagen nya 17 a och 47 a §, till 73 § nya 4 och 5 mom., till
 76 § ett nytt 2 mom., till 82 § ett nytt 2 mom. samt till lagen nya 86 a § och 87 a § som följer:

2 kap.

Intressebevakare

13 §

Ansökan om förordnande av intressebeva-
 kare med stöd av 12 § skall göras hos den
 förmyndarmyndighet som enligt 46 eller 47 §
 övervakar intressebevakarens verksamhet.

15 §

Domstolen kan vid behov ändra intresse-
 bevakarens uppdrag eller uppdragets giltig-
 hetstid.

Om en intressebevakare har förordnats med
 stöd av 8 eller 9 §, kan förutom domstolen
 också förmyndarmyndigheten vid behov änd-
 ra intressebevakaruppdraget eller uppdragets
 giltighetstid. Detta förutsätter dessutom att
 huvudmannen har förmåga att förstå sakens
 betydelse och att huvudmannen tillsammans
 med intressebevakaren begär att intressebe-
 vakaruppdraget eller uppdragets giltighetstid
 skall ändras.

16 §

Domstolen skall skilja intressebevakaren
 från uppdraget också när intressebevakaren
 själv begär det. En förälder som är vårdnads-

havare för sitt minderåriga barn kan endast
 av särskilda skäl på egen begäran befrias från
 uppgiften att vara sitt barns intressebevakare.

Förutom domstolen kan också förmyndar-
 myndigheten på begäran av intressebevaka-
 ren skilja denne från uppdraget, såvida inte
 intressebevakaren är en förälder som är vård-
 nadshavare för sitt minderåriga barn. Samti-
 digt kan förmyndarmyndigheten på eget ini-
 tiativ vid behov förordna att intressebevaka-
 ren skall kvarstå i uppdraget till dess att en
 ny intressebevakare har förordnats.

17 §

Om en intressebevakare har förordnats med
 stöd av 8 eller 9 §, kan förutom domstolen
 också förmyndarmyndigheten i enlighet med
 3 mom. besluta att intressebevakarens upp-
 drag skall upphöra. Detta förutsätter dessut-
 om att huvudmannen har förmåga att förstå
 sakens betydelse och att huvudmannen till-
 sammans med intressebevakaren begär att in-
 tressebevakarens uppdrag skall förordnas att
 upphöra.

17 a §

Ändring av intressebevakaruppdraget enligt
 15 § 3 mom., skiljande av intressebevakaren
 från dennes uppdrag enligt 16 § 3 mom. eller

förordnande om att intressebevakarens uppdrag skall upphöra enligt 17 § 4 mom. söks hos den förmyndarmyndighet som enligt 46 eller 47 § övervakar intressebevakarens verksamhet.

32 §

En intressebevakare får inte skänka bort egendom som tillhör huvudmannen.

En intressebevakare får inte företräda huvudmannen när motparten är intressebevakaren själv, intressebevakarens make eller barn eller någon som intressebevakaren företräder. Om syskon har en gemensam intressebevakare, är han eller hon dock behörig att företräda syskonen vid arvsifte, om inte syskonens intressen är motstridiga på grund av yrkanden som har framställts vid skiftet eller andra omständigheter som har samband med skiftet.

En annan intressebevakare än en förälder som är vårdnadshavare för sitt minderåriga barn får inte heller företräda huvudmannen, om motparten är

1) intressebevakarens barns make eller intressebevakarens makes barn eller dennes make,

2) intressebevakarens eller dennes makes barnbarn, syskon, förälder eller far- eller morförälder eller make till någon av dessa personer,

3) intressebevakarens syskons barn eller förälders syskon.

Med makar avses i 2 och 3 mom. äkta makar och personer som lever under äktenskapsliknande förhållanden eller i något annat parförhållande i gemensamt hushåll. Med släktingar jämställs motsvarande halvsläktingar.

Intressebevakaren får inte heller företräda huvudmannen när intressebevakarens och huvudmannens intressen i saken kan bli motstridiga av någon annan än en i 2 eller 3 mom. nämnd orsak.

34 §

Om inte något annat bestäms i lag, har intressebevakaren inte rätt att på huvudmannens vägnar utan förmyndarmyndighetens tillstånd

10) överlåta eller mot vederlag förvärva en bostadsrätt som avses i lagen om bostadsrättsbostäder (650/1990) eller aktier eller andelar som berättigar till besittning av en lägenhet eller någon annan del av en byggnad eller fastighet, med undantag för aktier och andelar som avses i 13 punkten underpunkt g,

11) genom ett tidsbundet avtal överlåta nyttjanderätten till en lägenhet eller någon annan del av en byggnad eller fastighet vars besittning grundar sig på en bostadsrätt eller på aktier eller andelar som avses i 10 punkten för längre tid än fem år eller för längre tid än ett år från det att huvudmannen blivit myndig,

13) bevilja penninglån eller mot vederlag förvärva i 2 § i lagen om värdepappersföretag (579/1996) avsedda investeringsobjekt eller andelar i sammanslutningar, med följande undantag:

a) sätta in medel hos ett kreditinstitut som har koncession i en stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet,

b) förvärva masskuldebrev som staten, landskapet Åland, en kommun eller en samkommun har emitterat,

c) förvärva värdepapper med vilka det bedrivs offentlig handel enligt 1 kap. 3 § i värdepappersmarknadslagen (495/1989),

d) förvärva andelar i placeringsfonder som är förenliga med det fondföretagsdirektiv som avses i 2 § 9 punkten i lagen om placeringsfonder (48/1999) och som är registrerade i Finland eller i utländska fondföretag som avses i 128 § 1 mom. i lagen om placeringsfonder och som i enlighet med 2 mom. i nämnda 128 § får marknadsföra sina andelar i Finland,

e) förvärva andelar i någon annan än en i underpunkt d avsedd placeringsfond, om fondens kapital enligt fondens regler till minst tre fjärdedelar placerats i sådana masskuldebrev eller värdepapper som avses i underpunkterna b och c,

f) förvärva sådana investeringsobjekt som kan jämföras med investeringsobjekt som avses i underpunkterna a—e och som bestäms genom förordning av statsrådet,

g) förvärva sådana aktier och andelar som i huvudsak medför rätt att erhålla nyttigheter

eller tjänster som vanligen används i hushåll, om andelen inte är förenad med personligt ansvar för sammanslutningens skulder.

Tillstånd skall sökas hos den förmyndarmyndighet som enligt 46 eller 47 § övervakar intressebevakarens verksamhet. Om en rättshandling företas eller en åtgärd vidtas för flera sådana personers räkning som är föremål för intressebevakning, kan tillstånd för samtligas del sökas också hos den förmyndarmyndighet som övervakar verksamheten i fråga om en av dem. Den förmyndarmyndighet som behandlat saken skall i ett sådant fall meddela sitt beslut till de förmyndarmyndigheter som övervakar verksamheten i fråga om de övriga. Om tillstånd söks för en rättshandling som skall företas på en minderårig persons vägnar, skall förmyndarmyndigheten bereda en minderårig som fyllt 15 år tillfälle att bli hörd, om inte den minderåriges ståndpunkt framgår på ett tillförlitligt sätt av ansökningshandlingarna. På hörande av en part tillämpas i övrigt förvaltningslagen (434/2003).

45 §

Huvudmannen är inte skyldig att i enlighet med 3 kap. 1 § 3 mom. i skadeståndslagen ersätta skada som intressebevakaren har orsakat när han eller hon handlat för huvudmannens räkning.

6 kap.

Övervakning av intressebevakarens verksamhet

Tillsynsmyndighet

47 a §

Om det för att fördela arbetet jämnt mellan förmyndarmyndigheterna är ändamålsenligt, kan det genom förordning av inrikesministeriet föreskrivas att den förmyndarmyndighet som enligt 46 eller 47 § övervakar intressebevakarens verksamhet skall överföra i 56 § avsedda granskningsuppgifter på en annan förmyndarmyndighet. Genom förordning av inrikesministeriet föreskrivs närmare om vilka förmyndarmyndigheter som överför och

tar emot granskningsuppgifter, om det antal uppgifter som kan överföras årligen samt i övrigt om hur överföringen skall ske.

Oberoende av överföringen kvarstår ansvaret för övervakningen till övriga delar hos den överförande förmyndarmyndigheten.

I beslut om överföring av en granskningsuppgift får ändring inte sökas genom besvär.

64 §

Registret över förmynderskapsärenden är ett riksomfattande register som förs av förmyndarmyndigheterna och Befolkningsregistercentralen för övervakning av intressebevakarnas och i lagen om intressebevakningsfullmakt (/20) avsedda fullmäktiges verksamhet samt för tryggnad av tredje mans rätt. I registret får identifieringsuppgifter och kontaktinformation om intressebevakaren och dennes huvudman samt om fullmäktigen och fullmaktsgivaren föras in. I registret får dessutom föras in uppgifter om begränsning av en persons handlingsbehörighet, begränsningens innehåll, intressebevakarens uppdrag och grunderna för förordnandet av en intressebevakare eller intressebevakningsfullmaktens innehåll, lämnande och granskning av egendomsförteckning, redovisning och förvaltningsplan, beslut om i 34 § avsett tillstånd samt om förmyndarmyndigheternas åtgärder i enlighet med 57 och 60 §. Utöver detta får uppgifter som är nödvändiga för registrets användningsändamål, men som inte är personuppgifter, föras in i registret.

73 §

Om den vars intressen skall bevakas har utfärdat en intressebevakningsfullmakt och förordnandet av en intressebevakare kan leda till att intressebevakningsfullmakten helt eller delvis upphör att gälla, skall fullmäktigen beredas tillfälle att bli hörd i ärendet.

Tillfälle till hörande behöver dock inte beredas, om delgivning av kallelse till hörande skall ske genom domstolens kungörelse i enlighet med 11 kap. 9 § i rättegångsbalken.

Om delgivningen av en kallelse till hörande på grund av tillståndet hos den vars intressen skall bevakas, inte har kunnat ske med honom eller henne, skall delgivningen ske med

en intressebevakare som utses enligt 82 §. Om det med tanke på rättssäkerheten för den som skall höras inte är nödvändigt att utse en intressebevakare för rättegången, behöver hörande dock inte ske.

76 §

Om den som skall höras enligt 1 mom. inte utan avsevärd svårighet kan infinna sig vid sammanträdet eller om det finns andra särskilda skäl, kan hörandet ske utom huvudförhandlingen.

79 §

I ett ärende som gäller förordnande av intressebevakare eller begränsning av handlingsbehörigheten kan domstolen ge ett interimistiskt förordnande. Om ärendet inte tål dröjsmål, kan förordnandet ges utan att den vars intressen skall bevakas och andra i 73 § nämnda personer blir hörda. Ett interimistiskt förordnande är i kraft till dess att domstolen meddelar ett beslut i ärendet, om inte förordnandet återkallas eller ändras före det.

Ändring får inte sökas i ett interimistiskt förordnande.

81 §

Vad som bestäms i 69—80 § gäller i tillämpliga delar också skiljande av intressebevakare från uppdraget, ändring av intressebevakarens uppdrag eller förordnande om att uppdraget skall upphöra samt ärenden som gäller upphävande eller ändring av begränsning av en persons handlingsbehörighet.

Vid behandling av ärenden som nämns i 1 mom. skall intressebevakaren beredas tillfälle att bli hörd. Om ärendet inte tål dröjsmål, kan ett interimistiskt förordnande dock ges utan att intressebevakaren bereds tillfälle att bli hörd. Tillfälle till hörande behöver inte heller beredas, om delgivning av kallelse till hörande skall ske genom domstolens kungörelse i enlighet med 11 kap. 9 § i rättegångsbalken.

82 §

I fråga om arvodet och ersättningen för kostnader till ett i 1 mom. nämnt rättegångsbiträde gäller i tillämpliga delar vad som bestäms för intressebevakarens del i 44 §.

83 §

Tingsrättens beslut om förordnande av en intressebevakare eller skiljande av intressebevakaren från uppdraget eller om begränsning av någons handlingsbehörighet skall iakttas även om beslutet inte har vunnit laga kraft. Detsamma gäller tingsrättens beslut om ändring av intressebevakarens uppdrag, om inte något annat bestäms i beslutet.

9 kap.

Förvaltningen av förmyndarverksamheten och sökande av ändring i förmyndarmyndighetens beslut

Bestämmelser om förvaltningen

85 §

Ärenden som gäller förordnande av intressebevakare eller skiljande av intressebevakare från uppdraget, ändring av intressebevakarens uppdrag eller förordnande om att uppdraget skall upphöra samt tillstånd eller åläggande enligt denna lag avgörs av förmyndarmyndigheten på föredragning. I övrigt avgörs ett ärende av förmyndarmyndigheten så som särskilt bestäms om avgörande av ärenden som hör till magistratens behörighet.

Om inte något annat följer av bestämmelserna i denna lag, skall förvaltningslagen tillämpas på behandlingen av ärenden och på jäv för tjänsteman.

För förmyndarmyndighetens prestationer tas avgifter ut enligt lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992). Förmyndarmyndigheten kan dock i ett enskilt fall bestämma att någon avgift inte tas ut för dess prestation, om den betalningsskyldiges betalningsförmåga med hänsyn till de inkomster och den förmögenhet som står till hans eller hennes förfogande har försämrats väsentligt på grund av underhållsskyldighet, arbetslöshet eller sjukdom eller av någon annan särskild orsak, eller om det av andra orsaker är oskäligt att ta ut en avgift.

86 §

När en begäran om förordnande av en intressebevakare med stöd av 12 § 1 mom., om ändring av intressebevakarens uppdrag med

stöd av 15 § 3 mom. eller om att intressebevakarens uppdrag skall förordnas att upphöra med stöd av 17 § 4 mom. har framställts hos förmyndarmyndigheten, skall förmyndarmyndigheten personligen höra den vars intressen bevakningen gäller. Förmyndarmyndigheten kan kräva att sökanden företer ett läkarutlåtande om de omständigheter som är av betydelse för ärendets avgörande.

86 a §

Förmyndarmyndighetens beslut om förordnande av en intressebevakare eller skiljande av intressebevakaren från uppdraget skall iakttagas även om beslutet inte har vunnit laga kraft. Detsamma gäller förmyndarmyndighetens beslut om ändring av intressebevakarens uppdrag, om inte något annat bestäms i beslutet.

87 §

Ändring i förmyndarmyndighetens beslut söks hos förvaltningsdomstolen i enlighet med förvaltningsprocesslagen (586/1996).

Ändring får inte sökas genom besvär i förmyndarmyndighetens beslut som gäller förordnande av intressebevakare med stöd av 12 §, ändring av intressebevakarens uppdrag med stöd av 15 § 3 mom., skiljande av intressebevakaren från dennes uppdrag med stöd av 16 § 3 mom., förordnande om att intressebevakarens uppdrag skall upphöra med stöd av 17 § 4 mom., avgörande av meningsskiljaktigheter mellan intressebevakare med stöd av 30 § 3 mom., förlängning av tid som nämns i 48 § 3 mom. eller den i 51 § 1—3 mom. avsedda tidpunkten för fullgörande av redovisningsskyldigheten.

87 a §

Om förmyndarmyndigheten har förordnat en intressebevakare med stöd av 12 §, ändrat intressebevakarens uppdrag med stöd av 15 § 3 mom., skiljt intressebevakaren från dennes uppdrag med stöd av 16 § 3 mom. eller förordnat att intressebevakarens uppdrag skall upphöra med stöd av 17 § 4 mom., kan sökanden föra ärendet till tingsrätten för prövning (*begäran om avgörande*). Gäller frågan förordnande av en ställföreträdare med stöd av 12 § 3 mom., kan begäran om avgörande också framställas av huvudmannen.

Begäran om avgörande skall framställas inom 30 dagar från delfäendet av förmyndarmyndighetens beslut. Begäran om avgörande skall tillställas den förmyndarmyndighet som har fattat beslutet. Begäran om avgörande skall framställas skriftligen och i begäran skall uppges det beslut av förmyndarmyndigheten som begäran gäller samt till vilka delar och på vilken grund sökanden är missnöjd med beslutet.

Förmyndarmyndigheten skall utan dröjsmål sända begäran om avgörande för prövning till den tingsrätt som avses i 70 eller 71 §. Förmyndarmyndigheten skall samtidigt sända tingsrätten en kopia av sitt beslut och handlingarna i ärendet.

När domstolen behandlar begäran om avgörande skall 73 och 75—83 § iakttagas i tillämpliga delar.

88 §

Den som har en intressebevakare har rätt att i enlighet med vad som bestäms i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) få veta vilka uppgifter det finns om honom eller henne i förmyndarmyndighetens handlingar. Efter att den som hade en intressebevakare har avlidit har var och en av den avlidnes rättsinnehavare rätt att få de uppgifter som den avlidne själv skulle ha haft rätt att få.

92 §

På tystnadsplikten för personer verksamma inom myndigheter tillämpas vad som föreskrivs i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet.

En intressebevakare, den som är anställd hos den som producerar intressebevakningstjänster för förmyndarverksamheten, förtroendevald eller sakkunnig som anlitas för uppgifter inom förmyndarverksamheten får inte utan vederbörandes samtycke röja sådant som han eller hon fått veta på grund av sina uppgifter inom förmyndarverksamheten och som till skydd för en enskild persons ekonomiska intressen eller personliga integritet skall hemlighållas.

Bestämmelserna i 47 a § träder dock i kraft den 20 .

Vid prövning av giltigheten hos en rättshandling som en intressebevakare har företagit före denna lags ikraftträdande tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdan-

det.

Ändring i beslut som förmyndarmyndigheten har meddelat före denna lags ikraftträdande söks och ansökan om ändring behandlas med iakttagande av de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

3.

Lag

om ändring av 12 kap. 4 a § i rättegångsbalken

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i rättegångsbalken 12 kap. 4 a §, sådan den lyder i lag 444/1999, som följer:

12 kap.

Om parterna

4 a §

Om en part på grund av sjukdom, störningar i de psykiska funktionerna, försvagat hälsotillstånd eller av någon annan motsvarande orsak saknar förmåga att bevaka sina intressen i en rättegång eller om partens intressebevakare på grund av jäv eller av någon annan orsak är förhindrad att utöva talerätt vid

rättegången, kan den domstol där rättegången är anhängig på tjänstens vägnar för rättegången förordna en intressebevakare för parten. På intressebevakaren tillämpas lagen om förmyndarverksamhet (442/1999).

Om inte domstolen beslutar något annat gäller ett intressebevakarförordnande också i en högre rättsinstans där ärendet anhängiggörs genom ändringssökande.

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag**om ändring av 19 a § i förvaltningsprocesslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i förvaltningsprocesslagen av den 26 juli 1996 (586/1996) 19 a §, sådan den lyder i lag 446/1999, som följer:

19 a §

Förordnande av intressebevakare för rättegång

Om en part på grund av sjukdom, störningar i de psykiska funktionerna, försvagat hälsotillstånd eller av någon annan motsvarande orsak saknar förmåga att bevaka sina intressen i en rättegång eller om partens intressebevakare på grund av jäv eller av någon annan orsak är förhindrad att utöva talerätt vid

rättegången, kan den domstol där rättegången är anhängig på tjänstens vägnar för rättegången förordna en intressebevakare för parten. På intressebevakaren tillämpas lagen om förmyndarverksamhet (442/1999).

Om inte domstolen beslutar något annat gäller ett intressebevakarförordnande också i en högre rättsinstans där ärendet anhängiggörs genom ändringssökande.

Denna lag träder i kraft den _____ 20 .

Helsingfors den 19 maj 2006

Republikens President

TARJA HALONEN

Justitieminister *Leena Luhtanen*

*Bilaga
Parallelltexter*

2.

Lag

om ändring av lagen om förmyndarverksamhet

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i lagen av den 1 april 1999 om förmyndarverksamhet (442/1999) 74 § 2 mom., *ändras* 13 §, 15 § 2 mom., 16 § 2 mom., 32 §, 34 § 1 mom. 10, 11 och 13 punkten samt 2 mom., 45 § 3 mom., 64 § 1 mom., 73 § 3 mom., 79 och 81 §, 83 § 1 mom., 85—88 § och 92 § 1 och 2 mom. samt

fogas till 15 § ett nytt 3 mom., till 16 § ett nytt 3 mom., till 17 § ett nytt 4 mom. varvid nuvarande 4 mom. blir 5 mom., till lagen nya 17 a och 47 a §, till 73 § nya 4 och 5 mom., till 76 § ett nytt 2 mom., till 82 § ett nytt 2 mom. samt till lagen nya 86 a § och 87 a § som följer:

Gällande lydelse

2 kap

Intressebevakare

13 §

Ansökan om förordnande av intressebevakare med stöd av 12 § skall göras hos den förmyndarmyndighet som enligt 46 eller 47 § övervakar intressebevakarens verksamhet. *Om förmyndarmyndigheten anser att ansökan inte kan bifallas, skall den på sökandens begäran överföra ärendet till tingsrätten, om ansökan inte är uppenbart ogrundad.*

Ändring i förmyndarmyndighetens beslut med anledning av en i 1 mom. avsedd ansökan får inte sökas genom besvär. Om ansökan har bifallits, får ändring i beslutet dock sökas genom besvär på den grunden att sökanden vid framförandet av begäran inte har förmått förstå sakens betydelse.

Föreslagen lydelse

2 kap.

Intressebevakare

13 §

Ansökan om förordnande av intressebevakare med stöd av 12 § skall göras hos den förmyndarmyndighet som enligt 46 eller 47 § övervakar intressebevakarens verksamhet.

15 §

Intressebevakarens uppdrag eller uppdragets giltighetstid kan vid behov ändras.

16 §

Intressebevakaren skall likaså skiljas från uppdraget på egen begäran. En förälder som är vårdnadshavare för sitt minderåriga barn kan endast av särskilda skäl på egen begäran befrias från uppgiften att vara sitt barns intressebevakare.

15 §

Domstolen kan vid behov ändra intressebevakarens uppdrag eller uppdragets giltighetstid.

Om en intressebevakare har förordnats med stöd av 8 eller 9 §, kan förutom domstolen också förmyndarmyndigheten vid behov ändra intressebevakaruppdraget eller uppdragets giltighetstid. Detta förutsätter dessutom att huvudmannen har förmåga att förstå sakens betydelse och att huvudmannen tillsammans med intressebevakaren begär att intressebevakaruppdraget eller uppdragets giltighetstid skall ändras.

16 §

Domstolen skall skilja intressebevakaren från uppdraget också när intressebevakaren själv begär det. En förälder som är vårdnadshavare för sitt minderåriga barn kan endast av särskilda skäl på egen begäran befrias från uppgiften att vara sitt barns intressebevakare.

Förutom domstolen kan också förmyndarmyndigheten på begäran av intressebevakaren skilja denne från uppdraget, såvida inte intressebevakaren är en förälder som är vårdnadshavare för sitt minderåriga barn. Samtidigt kan förmyndarmyndigheten på eget initiativ vid behov förordna att intressebevakaren skall kvarstå i uppdraget till dess att en ny intressebevakare har förordnats.

17 §

Om en intressebevakare har förordnats med stöd av 8 eller 9 §, kan förutom domstolen också förmyndarmyndigheten i enlighet med 3 mom. besluta att intressebevakarens uppdrag skall upphöra. Detta förutsätter dessutom att huvudmannen har förmåga att förstå sakens betydelse och att huvudmannen tillsammans med intressebevakaren begär att intressebevakarens uppdrag skall förordnas att upphöra.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

32 §

En intressebevakare får inte skänka bort egendom som tillhör huvudmannen.

En intressebevakare får inte företräda huvudmannen när motparten är intressebevakaren själv, intressebevakarens make eller någon annan intressebevakaren närstående person eller någon som intressebevakaren företräder. Om syskon har en gemensam intressebevakare är denne dock behörig att företräda syskonen vid arvskifte, om inte syskonens intressen är motstridiga på grund av yrkanden som har framställts vid skiftet eller andra omständigheter som har samband med skiftet.

Vad som bestäms i 2 mom. skall också iaktas då intressebevakarens och huvudmannens intressen av någon annan orsak kan bli motstridiga.

17 a §

Ändring av intressebevakaruppdraget enligt 15 § 3 mom., skiljande av intressebevakaren från dennes uppdrag enligt 16 § 3 mom. eller förordnande om att intressebevakarens uppdrag skall upphöra enligt 17 § 4 mom. söks hos den förmyndarmyndighet som enligt 46 eller 47 § övervakar intressebevakarens verksamhet.

32 §

En intressebevakare får inte skänka bort egendom som tillhör huvudmannen.

En intressebevakare får inte företräda huvudmannen när motparten är intressebevakaren själv, intressebevakarens make eller barn eller någon som intressebevakaren företräder. Om syskon har en gemensam intressebevakare, är *han eller hon* dock behörig att företräda syskonen vid arvskifte, om inte syskonens intressen är motstridiga på grund av yrkanden som har framställts vid skiftet eller andra omständigheter som har samband med skiftet.

En annan intressebevakare än en förälder som är vårdnadshavare för sitt minderåriga barn får inte heller företräda huvudmannen, om motparten är

1) intressebevakarens barns make eller intressebevakarens makes barn eller dennes make,

2) intressebevakarens eller dennes makes barnbarn, syskon, förälder eller far- eller morförälder eller make till någon av dessa personer,

3) intressebevakarens syskons barn eller förälders syskon.

Med makar avses i 2 och 3 mom. äkta makar och personer som lever under äktenskapsliknande förhållanden eller i något annat parförhållande i gemensamt hushåll. Med släktingar jämställs motsvarande halvsläktingar.

Intressebevakaren får inte heller företräda huvudmannen när intressebevakarens och huvudmannens intressen i saken kan bli motstridiga av någon annan än en i 2 eller 3 mom. nämnd orsak.

34 §

Om inte något annat bestäms i lag, har intressebevakaren inte rätt att på huvudmannens vägnar utan förmyndarmyndighetens tillstånd

10) överlåta eller mot vederlag förvärva aktier eller andelar som berättigar till besittning av en lägenhet eller sådan bostadsrätt som avses i lagen om bostadsrättsbostäder (650/1990),

11) genom ett tidsbundet avtal överlåta nyttjanderätten till en lägenhet vars besittning grundar sig på sådan rätt som avses i 10 punkten, för en längre tid än fem år eller för en längre tid än ett år från det att huvudmannen blivit myndig,

13) mot vederlag förvärva i 2 § lagen om värdepappersföretag (579/1996) avsedda investeringsobjekt eller andelar i sammanslutningar, med följande undantag:

a) masskuldebrev som staten, en kommun eller en samkommun har emitterat,

b) värdepapper med vilka bedrivs offentlig handel enligt 1 kap. 3 § värdepappersmarknadslagen (495/1989),

c) andelar i en placeringsfond vars kapital till minst tre fjärdedelar har placerats i sådana masskuldebrev eller värdepapper som nämns i underpunkterna a och b,

34 §

Om inte något annat bestäms i lag, har intressebevakaren inte rätt att på huvudmannens vägnar utan förmyndarmyndighetens tillstånd

10) överlåta eller mot vederlag förvärva *en bostadsrätt som avses i lagen om bostadsrättsbostäder (650/1990) eller aktier eller andelar som berättigar till besittning av en lägenhet eller någon annan del av en byggnad eller fastighet, med undantag för aktier och andelar som avses i 13 punkten underpunkt g,*

11) genom ett tidsbundet avtal överlåta nyttjanderätten till en lägenhet *eller någon annan del av en byggnad eller fastighet* vars besittning grundar sig på *en bostadsrätt eller på aktier eller andelar* som avses i 10 punkten för längre tid än fem år eller för längre tid än ett år från det att huvudmannen blivit myndig,

13) *bevilja penninglån eller* mot vederlag förvärva i 2 § i lagen om värdepappersföretag (579/1996) avsedda investeringsobjekt eller andelar i sammanslutningar, med följande undantag:

a) *sätta in medel hos ett kreditinstitut som har koncession i en stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet,*

b) *förvärva masskuldebrev som staten, landskapet Åland, en kommun eller en samkommun har emitterat,*

c) *förvärva värdepapper med vilka det bedrivs offentlig handel enligt 1 kap. 3 § i värdepappersmarknadslagen (495/1989),*

d) *förvärva andelar i placeringsfonder som är förenliga med det fondföretagsdirektiv som avses i 2 § 9 punkten i lagen om placeringsfonder (48/1999) och som är registrerade i Finland eller i utländska fondföretag som avses i 128 § 1 mom. i lagen om placeringsfonder och som i enlighet med 2 mom. i nämnda 128 § får marknadsföra sina andelar i Finland,*

e) *förvärva andelar i någon annan än en i underpunkt d avsedd placeringsfond, om fondens kapital enligt fondens regler till minst tre fjärdedelar placerats i sådana masskuldebrev eller värdepapper som avses i underpunkterna b och c,*

Gällande lydelse

d) sådana investeringsobjekt som kan jämföras med investeringsobjekt som avses i underpunkterna a—c och som bestäms genom förordning, *samt*

e) sådana aktier och andelar som i huvudsak medför rätt att erhålla nyttigheter eller tjänster som vanligen används i hushåll, om andelen inte är förenad med personligt ansvar för sammanslutningens skulder.

Tillstånd skall sökas hos den förmyndarmyndighet som enligt 46 eller 47 § övervakar intressebevakarens verksamhet. Om tillstånd söks för en rättshandling som företas på en minderårig persons vägnar skall förmyndarmyndigheten bereda en minderårig som fyllt 15 år tillfälle att bli hörd, om inte den minderåriges ståndpunkt *tillförlitligt* framgår av ansökningshandlingarna. På hörande av en part tillämpas i övrigt lagen om förvaltningsförfarande (598/1982).

45 §

Huvudmannen är inte skyldig att ersätta skada som intressebevakaren har orsakat när han har handlat för huvudmannens räkning.

Föreslagen lydelse

f) *förvärva* sådana investeringsobjekt som kan jämföras med investeringsobjekt som avses i underpunkterna a—e och som bestäms genom förordning *av statsrådet*,

g) *förvärva* sådana aktier och andelar som i huvudsak medför rätt att erhålla nyttigheter eller tjänster som vanligen används i hushåll, om andelen inte är förenad med personligt ansvar för sammanslutningens skulder.

Tillstånd skall sökas hos den förmyndarmyndighet som enligt 46 eller 47 § övervakar intressebevakarens verksamhet. *Om en rättshandling företas eller en åtgärd vidtas för flera sådana personers räkning som är föremål för intressebevakning, kan tillstånd för samtligas del sökas också hos den förmyndarmyndighet som övervakar verksamheten i fråga om en av dem. Den förmyndarmyndighet som behandlat saken skall i ett sådant fall meddela sitt beslut till de förmyndarmyndigheter som övervakar verksamheten i fråga om de övriga.* Om tillstånd söks för en rättshandling som skall företas på en minderårig persons vägnar, skall förmyndarmyndigheten bereda en *minderårig* som fyllt 15 år tillfälle att bli hörd, om inte den *minderåriges* ståndpunkt framgår på ett *tillförlitligt* sätt av ansökningshandlingarna. På hörande av en part tillämpas i övrigt *förvaltningslagen (434/2003)*.

45 §

Huvudmannen är inte skyldig att *i enlighet med 3 kap. 1 § 3 mom. i skadeståndslagen* ersätta skada som intressebevakaren har orsakat när han *eller hon* handlat för huvudmannens räkning.

6 kap.

Övervakning av intressebevakarens verksamhet

Tillsynsmyndighet

47 a §

Om det för att fördela arbetet jämnt mellan förmyndarmyndigheterna är ändamålsenligt, kan det genom förordning av inri-

64 §

Registret över förmyndarskapsärenden är ett riksomfattande register som förs av förmyndarmyndigheterna och befolkningsregistercentralen för övervakningen av intressebevakarnas verksamhet samt för tryggnad av tredje mans rätt. I registret får identifieringsuppgifter och kontaktinformation om intressebevakaren och dennes huvudman föras in. I registret får dessutom införas uppgifter om begränsning av en persons handlingsbehörighet, begränsningens innehåll, intressebevakarens uppdrag och grunderna för förordnandet, lämnande och granskning av egendomsförteckning, redovisning och förvaltningsplan, beslut om i 34 § avsett tillstånd samt om förmyndarmyndigheternas åtgärder i enlighet med 57 och 60 §. Därutöver får uppgifter som är nödvändiga för registrets användningsändamål men som inte är personuppgifter föras in i registret.

73 §

Tillfälle till hörande behöver dock inte beredas, om delgivning av kallelse till hörande skall ske genom domstolens kungö-

64 §

Registret över förmyndarskapsärenden är ett riksomfattande register som förs av förmyndarmyndigheterna och *Befolkningsregistercentralen* för övervakning av intressebevakarnas och i lagen om intressebevakningsfullmakt (/20) avsedda fullmäktiges verksamhet samt för tryggnad av tredje mans rätt. I registret får identifieringsuppgifter och kontaktinformation om intressebevakaren och dennes huvudman samt om fullmäktigen och fullmaktsgivaren föras in. I registret får dessutom föras in uppgifter om begränsning av en persons handlingsbehörighet, begränsningens innehåll, intressebevakarens uppdrag och grunderna för förordnandet av en intressebevakare eller intressebevakningsfullmaktens innehåll, lämnande och granskning av egendomsförteckning, redovisning och förvaltningsplan, beslut om i 34 § avsett tillstånd samt om förmyndarmyndigheternas åtgärder i enlighet med 57 och 60 §. Utöver detta får uppgifter som är nödvändiga för registrets användningsändamål, men som inte är personuppgifter, föras in i registret.

73 §

Om den vars intressen skall bevakas har utfärdat en intressebevakningsfullmakt och förordnandet av en intressebevakare kan

kesministeriet föreskrivas att den förmyndarmyndighet som enligt 46 eller 47 § övervakar intressebevakarens verksamhet skall överföra i 56 § avsedda granskningsuppgifter på en annan förmyndarmyndighet. Genom förordning av inrikesministeriet föreskrivs närmare om vilka förmyndarmyndigheter som överför och tar emot granskningsuppgifter, om det antal uppgifter som kan överföras årligen samt i övrigt om hur överföringen skall ske.

Oberoende av överföringen kvarstår ansvaret för övervakningen till övriga delar hos den överförande förmyndarmyndigheten.

I beslut om överföring av en granskningsuppgift får ändring inte sökas genom besvär.

Gällande lydelse

relse i enlighet med 11 kap. 9 § rättegångsbalken.

74 §

Om den som skall höras inte utan avsevärd svårighet kan infinna sig vid sammanträdet eller om det finns andra särskilda skäl, kan hörandet också ske utom huvudförhandlingen.

79 §

I ett ärende som gäller förordnande av intressebevakare eller begränsning av handlingsbehörigheten kan domstolen ge ett interimistiskt förordnande. Om ärendet inte tål dröjsmål kan förordnandet ges utan att den vars intresse skall bevakas blir hörd. Ett interimistiskt förordnande är i kraft till dess att domstolen meddelar ett beslut i ärendet, om inte förordnandet *dessförinnan* återkallas eller ändras.

Ändring får inte sökas i ett interimistiskt förordnande.

Föreslagen lydelse

leda till att intressebevakningsfullmakten helt eller delvis upphör att gälla, skall fullmäktigen beredas tillfälle att bli hörd i ärendet.

Tillfälle till hörande behöver dock inte beredas, om delgivning av kallelse till hörande skall ske genom domstolens kungörelse i enlighet med 11 kap. 9 § i rättegångsbalken.

Om delgivningen av en kallelse till hörande på grund av tillståndet hos den vars intressen skall bevakas, inte har kunnat ske med honom eller henne, skall delgivningen ske med en intressebevakare som utses enligt 82 §. Om det med tanke på rättssäkerheten för den som skall höras inte är nödvändigt att utse en intressebevakare för rättegången, behöver hörande dock inte ske.

(upphävs)

76 §

Om den som skall höras enligt 1 mom. inte utan avsevärd svårighet kan infinna sig vid sammanträdet eller om det finns andra särskilda skäl, kan hörandet ske utom huvudförhandlingen.

79 §

I ett ärende som gäller förordnande av intressebevakare eller begränsning av handlingsbehörigheten kan domstolen ge ett interimistiskt förordnande. Om ärendet inte tål dröjsmål, kan förordnandet ges utan att den vars *intressen* skall bevakas och andra i 73 § nämnda personer blir hörda. Ett interimistiskt förordnande är i kraft till dess att domstolen meddelar ett beslut i ärendet, om inte förordnandet återkallas eller ändras före det.

Ändring får inte sökas i ett interimistiskt förordnande.

81 §

Vad som bestäms i 69—80 § gäller i tillämpliga delar också skiljande av intressebevakare från uppdraget *eller* ändring av intressebevakaruppdrag samt ärenden som gäller upphävande eller ändring av begränsning av en persons handlingsbehörighet.

När domstolen behandlar ett ärende som nämns i 1 mom. skall den bereda intressebevakaren tillfälle att bli hörd. Tillfälle till hörande behöver *dock* inte beredas, om delgivning av kallelse till hörande skall ske genom domstolens kungörelse i enlighet med 11 kap. 9 § rättegångsbalken.

83 §

Tingsrättens beslut om förordnande av en intressebevakare eller skiljande av intressebevakaren från uppdraget eller om begränsning av en persons handlingsbehörighet skall iaktas även om beslutet inte har vunnit laga kraft.

9 kap

Förvaltningen av förmyndarverksamheten och sökande av ändring i förmyndarmyndighetens beslut

Bestämmelser om förvaltningen

85 §

Ärenden som gäller förordnande av intressebevakare samt tillstånd eller åläggande enligt denna lag avgörs av förmyndarmyndigheten på föredragning. I övrigt av-

81 §

Vad som bestäms i 69—80 § gäller i tillämpliga delar också skiljande av intressebevakare från uppdraget, ändring av *intressebevakarens uppdrag eller förordnande om att uppdraget skall upphöra* samt ärenden som gäller upphävande eller ändring av begränsning av en persons handlingsbehörighet.

Vid behandling av ärenden som nämns i 1 mom. skall intressebevakaren beredas tillfälle att bli hörd. Om ärendet inte tål dröjsmål, kan ett interimistiskt förordnande dock ges utan att intressebevakaren bereds tillfälle att bli hörd. Tillfälle till hörande behöver inte heller beredas, om delgivning av kallelse till hörande skall ske genom domstolens kungörelse i enlighet med 11 kap. 9 § i rättegångsbalken.

82 §

I fråga om arvodet och ersättningen för kostnader till ett i 1 mom. nämnt rättegångsbiträde gäller i tillämpliga delar vad som bestäms för intressebevakarens del i 44 §.

83 §

Tingsrättens beslut om förordnande av en intressebevakare eller skiljande av intressebevakaren från uppdraget eller om begränsning av *någons* handlingsbehörighet skall iaktas även om beslutet inte har vunnit laga kraft. *Detsamma gäller tingsrättens beslut om ändring av intressebevakarens uppdrag, om inte något annat bestäms i beslutet.*

9 kap.

Förvaltningen av förmyndarverksamheten och sökande av ändring i förmyndarmyndighetens beslut

Bestämmelser om förvaltningen

85 §

Ärenden som gäller förordnande av intressebevakare *eller skiljande av intressebevakare från uppdraget, ändring av intressebevakarens uppdrag eller förordnande*

Gällande lydelse

görs ett ärende av förmyndarmyndigheten så som särskilt bestäms om avgörande av ärenden som hör till magistratens behörighet.

Om inte något annat följer av bestämmelserna i denna lag skall lagen om förvaltningsförfarande tillämpas på behandlingen av ärenden och på jäv för tjänsteman.

För förmyndarmyndighetens prestationer uppbärs avgifter enligt lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992).

86 §

När en begäran om förordnande av en intressebevakare med stöd av 12 § 1 mom. har framställts hos förmyndarmyndigheten skall denna personligen höra den vars intressen det är fråga om att bevaka. Förmyndarmyndigheten kan kräva att sökanden företer ett läkarintyg om de omständigheter som är av betydelse för ärendets avgörande.

Föreslagen lydelse

om att uppdraget skall upphöra samt tillstånd eller åläggande enligt denna lag avgörs av förmyndarmyndigheten på föredragning. I övrigt avgörs ett ärende av förmyndarmyndigheten så som särskilt bestäms om avgörande av ärenden som hör till magistratens behörighet.

Om inte något annat följer av bestämmelserna i denna lag, skall *förvaltningslagen* tillämpas på behandlingen av ärenden och på jäv för tjänsteman.

För förmyndarmyndighetens prestationer tas avgifter ut enligt lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992). *Förmyndarmyndigheten kan dock i ett enskilt fall bestämma att någon avgift inte tas ut för dess prestation, om den betalningsskyldiges betalningsförmåga med hänsyn till de inkomster och den förmögenhet som står till hans eller hennes förfogande har försämrats väsentligt på grund av underhållsskyldighet, arbetslöshet eller sjukdom eller av någon annan särskild orsak, eller om det av andra orsaker är oskäligt att ta ut en avgift.*

86 §

När en begäran om förordnande av en intressebevakare med stöd av 12 § 1 mom., *om ändring av intressebevakarens uppdrag med stöd av 15 § 3 mom. eller om att intressebevakarens uppdrag skall förordnas att upphöra med stöd av 17 § 4 mom.* har framställts hos förmyndarmyndigheten, skall *förmyndarmyndigheten* personligen höra den vars intressen *bevakningen* gäller. Förmyndarmyndigheten kan kräva att sökanden företer ett *läkarutlåtande* om de omständigheter som är av betydelse för ärendets avgörande.

86 a §

Förmyndarmyndighetens beslut om förordnande av en intressebevakare eller skiljande av intressebevakaren från uppdraget skall iaktas även om beslutet inte har vunnit laga kraft. Detsamma gäller förmyndarmyndighetens beslut om ändring av intressebevakarens uppdrag, om inte något annat bestäms i beslutet.

87 §

Ändring i förmyndarmyndighetens beslut söks hos förvaltningsdomstolen i enlighet med förvaltningsprocesslagen (586/1996).

Ändring får inte sökas genom besvär i förmyndarmyndighetens beslut som gäller avgörande av meningsskiljaktigheter mellan intressebevakare med stöd av 30 § 3 mom., förlängning av tid som nämns i 48 § 3 mom. eller uppfyllande av redovisningskyldigheten enligt 51 § 1—3 mom.

87 §

Ändring i förmyndarmyndighetens beslut söks hos förvaltningsdomstolen i enlighet med förvaltningsprocesslagen (586/1996).

Ändring får inte sökas genom besvär i förmyndarmyndighetens beslut som gäller *förordnande av intressebevakare med stöd av 12 §, ändring av intressebevakarens uppdrag med stöd av 15 § 3 mom., skiljande av intressebevakaren från dennes uppdrag med stöd av 16 § 3 mom., förordnande om att intressebevakarens uppdrag skall upphöra med stöd av 17 § 4 mom., avgörande av meningsskiljaktigheter mellan intressebevakare med stöd av 30 § 3 mom., förlängning av tid som nämns i 48 § 3 mom. eller den i 51 § 1—3 mom. avsedda tidpunkten för fullgörande av redovisningskyldigheten.*

87 a §

Om förmyndarmyndigheten har förordnat en intressebevakare med stöd av 12 §, ändrat intressebevakarens uppdrag med stöd av 15 § 3 mom., skiljt intressebevakaren från dennes uppdrag med stöd av 16 § 3 mom. eller förordnat att intressebevakarens uppdrag skall upphöra med stöd av 17 § 4 mom., kan sökanden föra ärendet till tingsrätten för prövning (begäran om avgörande). Gäller frågan förordnande av en ställföreträdare med stöd av 12 § 3 mom., kan begäran om avgörande också framställas av huvudmannen.

Begäran om avgörande skall framställas inom 30 dagar från delfäendet av förmyndarmyndighetens beslut. Begäran om avgörande skall tillställas den förmyndarmyndighet som har fattat beslutet. Begäran om avgörande skall framställas skriftligen och i begäran skall uppges det beslut av förmyndarmyndigheten som begäran gäller samt till vilka delar och på vilken grund sökanden är missnöjd med beslutet.

Förmyndarmyndigheten skall utan dröjsmål sända begäran om avgörande för prövning till den tingsrätt som avses i 70 eller 71 §. Förmyndarmyndigheten skall samtidigt sända tingsrätten en kopia av sitt beslut och handlingarna i ärendet.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

88 §

Den som har en intressebevakare har rätt att enligt vad därom särskilt bestäms få veta vilka uppgifter det finns om honom eller henne i förmyndarmyndighetens handlingar. Efter att den som hade en intressebevakare har avlidit har dennes rättsinnehavare rätt att få de uppgifter som kunde ha givits den avlidne.

92 §

Den som är statligt eller kommunalt anställd eller anställd hos den som producerar intressebevakningstjänster, förtroendevald, intressebevakare eller sakkunnig som anlitas för uppgifter inom förmyndarverksamheten får inte utan vederbörandes samtycke röja sådant som han eller hon fått veta på grund av sina uppgifter inom förmyndarverksamheten och som till skydd för en enskild persons ekonomiska intressen eller personliga integritet skall hemlighållas.

Tystnadsplikten enligt 1 mom. begränsar inte den tystnadsplikt för personer verkamma inom myndigheter som föreskrivs i någon annan lag.

88 §

Den som har en intressebevakare har rätt att *i enlighet med vad som bestäms i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999)* få veta vilka uppgifter det finns om honom eller henne i förmyndarmyndighetens handlingar. Efter att den som hade en intressebevakare har avlidit har *var och en av den avlidnes* rättsinnehavare rätt att få de uppgifter som *den avlidne själv skulle ha haft rätt att få*.

92 §

På tystnadsplikten för personer verkamma inom myndigheter tillämpas vad som föreskrivs i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet.

En intressebevakare, den som är anställd hos den som producerar intressebevakningstjänster för förmyndarverksamheten, förtroendevald eller sakkunnig som anlitas för uppgifter inom förmyndarverksamheten får inte utan vederbörandes samtycke röja sådant som han eller hon fått veta på grund av sina uppgifter inom förmyndarverksamheten och som till skydd för en enskild persons ekonomiska intressen eller personliga integritet skall hemlighållas.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Bestämmelserna i 47 a § träder dock i kraft den 20 .

Vid prövning av giltigheten hos en rättshandling som en intressebevakare har företagit före denna lags ikraftträdande tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

Ändring i beslut som förmyndarmyndigheten har meddelat före denna lags ikraftträdande söks och ansökan om ändring behandlas med iakttagande av de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

*Bilaga
Förordningsutkast*

Statsrådets förordning

om ändring av förordningen om förmyndarverksamhet

I enlighet med statsrådets beslut, fattat på föredragning från justitieministeriet, *upphävs* i förordningen av den 10 september 1999 om förmyndarverksamhet (889/1999) 1 § och *ändras* 7 § 2 mom. som följer:

7 §

Vad som föreskrivs i 1 mom. om antecknande av uppgifter i registret över förmyndarskapsärenden, skall på motsvarande sätt tillämpas när förmyndarmyndigheten förordnar en intressebevakare enligt 12 § i lagen om förmyndarverksamhet eller när ett sakläge angående vilket en anteckning har gjorts i registret över förmyndarskapsärenden ändras

genom ett avgörande av förmyndarmyndigheten. Om ett beslut skall iakttas först såsom lagakraftvunnet, antecknas dock uppgifterna i registret över förmyndarskapsärenden först när beslutet har vunnit laga kraft.

Denna förordning träder i kraft den 20 .